

VERSLAG

over het

Bestuur en den Toestand

DER ZAKEN

van de

STAD TURNHOUT

door het College van Burgemeester en Schepenen
aan den Gemeenteraad
in zijne zitting van 2 October 1922 voorgedragen

TURNHOUT

—
BOEKDRUKKERIJ J. DECKX-VAN TULDEN

Mijnheeren,

In uitvoering van artikel 70 der Gemeentewet, hebben wij de eer: UEd. hierbij verslag te doen over het Bestuur en den toestand onzer stadszaken in het afgelopen dienstjaar 1921-1922.

TITEL I.

STAAT DER BEVOLKING.

In 1921 is onze bevolking weer aangegroeid, zoodat wij op 31 December ll. 24458 inwoners telden.

Deze bestonden uit 11970 mannen en 12488 vrouwen.

Burgerlijke Stand:

GEBOORTEN, STERFGEVALLEN, HUWELIJKEN;
ECHTSCHIEDINGEN;
ERKENNING EN WETTIGING VAN KINDEREN;
EN WOONSTVERANDERINGEN.

De jaarlijksche officiële statistiek over den gang der bevolking en de beweging van den burgerlijken stand bevat de volgende opgaven :

Verschil		JAREN			
in meer	in min	1921	1920	BOORTEN	GETAL GE-
00	11	331	342	Mannelijke)
31	00	320	289	Vrouwelijke	
20	00	651	631	TOTAAL	
00	00	155	155	Mannelijke) STERFGE- VALLEN
00	15	163	178	Vrouwelijke	
00	15	318	333	TOTAAL	
00	00	00	00	Meerder gestorven dan geboren	
35	00	333	298	Meerder geboren dan gestorven	
00	3	8	11	Mannelijke) Getal doodgeboren in de sterfgevallen niet begrepen
3	00	11	8	Vrouwelijke	
00	00	19	19	TOTAAL	
AANMERKINGEN					
<p>In 1921 zijn hier ter stede 8 personen overleden die geen deel van de bevolking maakten, terwijl er 8 die hier woonachtig waren, elders overleden zijn.</p> <p>Tusschen de 651 geboorten zijn er 28 onwettige kinderen, waarvan 14 mannelijke en 14 vrouwelijke.</p> <p>In 1921 zijn hier 5 kinderen geboren, die geen deel der bevolking maakten. 11 zijn er elders geboren die aan Turnhout's bevolking toebooren.</p>					

Van de sterfgevallen in 1921 telt men er :

	MANNEL.	VROUWEL.
Onder 1 jaar	53	28
Van 1 tot 10 jaren	9	16
Van 11 tot 15 „	1	2
Van 16 tot 20 „	2	4
Van 21 tot 50 „	17	26
Boven de 50 „	73	87
	<hr/>	<hr/>
	155	163

Totaal 318

Overleden in Januari	28
„ „ Februari	31
„ „ Maart	31
„ „ April	19
„ „ Mei	30
„ „ Juni	22
„ „ Juli	31
„ „ Augustus	30
„ „ September	23
„ „ October	21
„ „ November	19
„ „ December	33

Totaal 318

Volgens opgaaf zijn er gestorven in 1920 tengevolge van:

	MANNEL.	VROUWEL.
Aangeboren zwakheid	8	8
Kinkhoest	1	1
Brandige keelontsteking en kroep	1	3
Griep	0	1
Tuberculose der longen	11	12
Andere tuberculosen	2	1
Kanker en andere kwaadaardige gezwellen	9	9
Eenvoudige ontsteking der hersenvliezen	6	5
Congestie, bloedstoringen en hersenverweking	4	10
Organische hartziekte	20	36
Slepde ontsteking der luchtpijptakken	2	3
Luchtpijpontsteking	8	5
Longontsteking	17	24
Maagaandoeningen	4	0
Darmontsteking, buikloop	26	21
Darmbreuken, darmverstopping	4	1
Apendicite	2	0
Acute nephritis en kwaal van Bright	0	5
Kraambedsongesteldheden	0	3
Ouderdom	5	5
Andere oorzaken	16	7
Ongeval	4	2
Zelfmoord	3	0
Niet opgegeven oorzaken	2	1
	<hr/>	<hr/>
	155	163

318

HUWELIJKEN

Het getal huwelijken was 274.

ECHTSCHIEDINGEN

Geene.

OUDERDOM DER GEHUWDEN

	MANNEL.	VROUWEL.
Benedemde 18 jaren	0	6
Van 18 tot beneden 21 jaren	27	70
„ 21 „ 25 „	21	89
„ 25 „ 30 „	107	71
„ 30 „ 35 „	25	18
„ 35 „ 50 „	15	14
„ 50 ten minste	9	6
	<hr/>	<hr/>
	274	274

Totaal 548

ERKENDE EN GEWETTIGDE KINDEREN

	MANNEL.	VROUWEL.
Erkend na het opmaken van de geboorteakt	3	0
Erkend en gewettigd in de huwelijksakt	3	8
	<hr/>	<hr/>
	14	

WOONSTVERANDERINGEN

De personen die van 1 Januari tot en met 31 December 1921 onze stad of haren buitenkring kwamen bewonen, werden onderverdeeld als volgt :

Van andere gemeente van het rijk :	374	363	vrouwen
Van 't buitenland :			
Uit Holland	6	9	„
	<hr/>	<hr/>	
	380	372	

752

Zijn van hier vertrokken :

Naar andere gemeenten van het rijk : 418 mannen, 397 vrouwen

„ „ landen :

„ Duitschland	1	0	„
„ Frankrijk	8	9	„
„ Nederland	8	7	„
„ Noord-Amerika	2	2	„
	<hr/>	<hr/>	
	437	413	
	<hr/>		
	850		

OUDERDOMSPENSIOENEN

145 nieuwe aanvragen voor het ouderdomspensioen volgens de wet van 20 Oogst 1920 zijn er gedaan voor 1922.

INBURGERING

In den loop van 1921-1922 werden er zeven verklaringen van inburgering gedaan ingevolge artikelen 8, 9 en 14 der wet van 8 Juni 1909.

Ingevolge artikel 7 van zelfde wet werd er ook eene verklaring afgelegd voor het behouden der hoedanigheid van nederlander.

Vele personen verkregen ook de belgische inburgering van ambtswege bij het einde van hun twee en twintigste jaar ingevolge art. 7 dezer wet.

REGISTERS VAN DEN BURGERLIJKEN STAND

Er werden door bemiddeling der Sociëteit St. Jan Francis Regis 27 uittreksels geleverd tot het voltrekken van huwelijken.

De registers blijven steeds met de meeste zorg gehouden.

TITEL II.

GEMEENTEBESTUUR.

Gemeenteraad.

Van 1 October 1921 tot 30 September 1922 hield de Raad 10 zittingen.

WelEdele Jonkheer du Four, tot burgemeester herbenoemd bij Koninklijk besluit van 7 September 1921, werd te dien titel gehuldigd in zitting des Raads van 3 October 1921 bij monde van den heer schepenen Van Hoeck.

College van Burgemeester en Ssbepeenen.

Zonder verandering.

Personeel en inrichting der bureelen.

De voorloopige bedienden M. Gils Jos, ter stadssecretariaat en M. Truyens Jos, op het bureel van den waterdienst, werden bepaald in hun ambt aangesteld bij beraadslaging des Raads van 7 Augustus 1922.

Tijdens dit dienstjaar werd het burgerlijk kruis van eerste klas toegekend aan den heer Alois Leysen, stadssecretaris, voor meer dan 35 jaren dienst, terwijl de burgerlijke medalie van 3^e klas werd verleend aan den heer Jos. Dockx, stadstorenwachter alhier, voor meer dan 25 jaren dienst.

Gemeenteontvangst.

Zonder verandering.

Kiezerslijsten.

Uit geest van besparing ontsloeg de Regeering dit jaar de Gemeentebesturen van de verplichting tot het drukken der herziene kiezerslijsten. Dezelve worden echter regelmatig bijgehouden.

Kiezingen.

Geene.

Gemeentegoederen.

Op 4 Januari 1922 hechtte de Gemeenteraad zijne goedkeuring aan den verkoop van 21 a. 65 ca. grond gelegen op den hoek der Albert en Oude Vaartstraten aan de heeren Jan Van Mierlo-Proost en Karel Cos-Proost; voor de gezamentlijke som van 30400 frank.

De Gemeenteraad besloot op 17 Maart 1922 tot den verkoop uit ter hand van 56 a. 40 ca. grond van het perceel wijk O, N° 400 gelegen ter streke Lokerenakker en toebehoorende aan de Stad, tegen 150,— fr. per aar, aan de Turnhoutsche Maatschappij voor Goedkooppe Woningen.

Op 23 Mei 1922 keurde de Gemeenteraad goed den aankoop door de Stad van een eigendom in de Warandestraat, hoek Groenstraat en Kasteelplein, zijnde handelshuis met aanhoorigheden en aangelegen magazijn groot 2 a. 22 ca. voor de gezamentlijke som van 47455,— frank.

TITEL III.

Ontleding der gemeenterekening van 1921 en waardeering der voorloopige begrooting van 1923.

GEWONE EN BUITENGEWONE ONTVANGSTEN.

A. GEWONE.

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Overschot der gewone ontvangsten	833649,29	—
Vermoedelijk aandeel in de cedulaire belastingen op de inkomsten	217328,63	1100000,—

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Aandeel in het gemeentefonds (wet van 18 Juli 1860).	328684,43	375000,—
Aandeel in het nieuw gemeentefonds (wet van 19 Aug. 1889).	86167,73	—
Toelaag Staat voor Stadsteekenschool	4000,—	5733,33
Id. der Provincie	3295,—	4300,—
Id. der Provincie voor Stadsmuziekschool	3000,—	3737,50
Id. Staat	1700,—	4983,30
Toelaag Staat gemeentel. huishoudklas 2/5	864,—	944,—
Toelaag Provincie id. 1/4	341,17	522,—
Toelaag der Provincie voor het lager onderwijs.	7777,—	17407,—
Toelaag van den Staat voor het lager onderwijs.	557,—	—
Id. der Provincie voor den dienst der bewaarscholen.	—	2012,—
Inhoudingen ten voordeele van de kas van weduwen en weezen der onderwijzers	—	1000,—
Tusschenkomst van Staat en Provincie in de traktementen van tusschentijdige onderwijzers.	8266,20	5400,—
Jaarwedden in de lagere gemeente- en aangenomen scholen, toelaag van den Staat	409749,23	450000,—
Jaarwedden in de gemeente- en aangenomen bewaarscholen, toelaag van den Staat	41605,68	45000,—
Eerste dividend van den buurtspoorweg Antwerpen - Hoogstraeten - Turnhout, vervallende einde December 1921	6370,—	6370,—
Tweede dividend id.	7242,78	—
Dividend id. id. vermeerderd kapitaal	1610,—	1610,—
Tweede dividend id. id. id.	1830,59	—
Dividenden id. id. tweede vermeerdering kapitaal	4038,95	1890,—
Id. Turnhout-Arendonck (grens)	—	4445,—

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Id. Turnhout-Moll-Westerloo	—	4488,—
Id. Eynthout-Sichem	—	204,—
Id. Turnhout-Hoogstraeten met vertakking	—	2579,50
Id. id. vermeerderd kapitaal	—	385,—
Dividend Turnhout-Gheel (vaart)	756,57	1435,—
Id. id. vermeerderd kapitaal	102,81	195,—
Turnhout-Poppel (grens)	—	770,—
Huurprijzen van stadseigendommen	7004,27	7000,—
Grasverpachting op het kerkhof	50,—	50,—
Opbrengst der akten van den Burg. Stand	202,53	250,—
Id. van den Reinigheidsdienst	725,—	3000,—
Opbrengst van het uitspreidingsveld	11070,75	6000,—
Aandeel van Staat en Provincie in onder- houd der buurtsteenwegen van groot verkeer	10014,94	11000,—
Vergunningen van grond op het gemeente- kerkhof	13375,—	8000,—
Staangelden in de overdekte Boterhal,	1396,10	4000,—
Staangelden op de Markt van allerlei waren	12310,80	60000,—
Keurrechten op den verkoop van het slachtvlesch	5027,—	20000,—
Taks op het leuren met allerlei koopwaren,	1017,85	1500,—
Vershillende ontvangsten, intresten, enz.	26726,60	30000,—
Belasting op de draaiorgels, danstenten, foorkramen, enz.	23129,40	30000,—
Opbrengst der waterleiding	47070,13	80000,—
Opbrengst der rioolaansluitingen	402,50	1000,—
Kohier der wedergaaf door de boordeige- naars voor ambtshalve ruiming der rivie- ren en waterloopen	—	2500,—
Belasting op paarden, ossen en ezels	—	20000,—
Belasting op rijtuigen op veeren of riemen en livreiknechten	—	10000,—
Aandeel der Stad in de Staatstaks op auto- mobielen, enz.	1635,66	—

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Belasting op de beweegkracht en hittings- oppervlakte.	—	20000,—
Belasting op de balkons.	—	3500,—
Gevelgeld	—	105000,—
Belasting op de stoepen.	—	13900,—
Belasting op de pianos en andere instru- menten met klavier	—	—
Belasting op de danszalen	4327,63	4000,—
Belasting op het openen van nieuwe drank- huizen.	—	—
Aandeel in de Staatsbelasting op de open- bare gemaklijkheden	5078,—	20000,—
Belasting op de concert-herbergen	20,—	100,—
Aandeel der verschillende gemeenten in de onkosten van den Werkrechterraad	1505,62	4368,—
Aandeel der Provincie in de onkosten van den Werkrechterraad	753,—	2184,—
Diensten voor order.	3501,50	50000,—
Belasting op de schutsels	65,30	200,—
„ „ velos	—	4000,—
„ „ cinemas	—	6000,—
40 opcentiemen op het-mobiliair	—	5000,—
25 opcentiemen op de automobielen en andere motorvoertuigen	—	3000,—
62 opcentiemen voor 1921 en de vier vol- gende jaren op de dienstboden en op de luke-paarden	—	5555,—
Belasting veemarkten	—	5000,—
„ honden	—	2000,—
Tusschenkomst Staat in de kosten van het fonds der meestbegaafden (0,10 fr. per inwoner)	—	2420,20
Id. der Provincie, id. (0,02 fr. per inwoner).	—	484,04
Totaal fr.	2145346,64	2591421,87

B. BUITENGEWONE ONTVANGSTEN.

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Overschot der vorige dienstjaren . . .	313811,94	244062,93
Tusschenkomst van den Staat in den ont- smettingsdienst (1/2)	—	500,—
Aandeel der Gemeente in de oorlogs- winsten	—	1000,—
Toelaag van den Staat in de onkosten van een doodenhuis	—	3333,33
Tusschenkomst van den Staat in het bouwen van 2 nieuwe klassen bij de Gemeentemeisjesschool (1/3)	—	15666,66
Id. der Provincie, id. (1/6)	—	7833,33
Tusschenkomst van den Staat in de bemeubeling der 2 nieuwe klassen der Gemeentemeisjesschool (1/3)	—	666,66
Id. der Provincie, id. (1/6)	—	333,33
Uitgaven door de Stad gedaan tijdens den Oorlog, (tot 31-12-1918) voor de be- voorrading en ondersteuning der bevol- king	1801013,—	—
Aandeel der gemeenten in de onkosten van de Rechtbank voor Oorlogsschade	6380,70	—
Leening met het Armbestuur	100000,—	—
Verkoop van stadseigendom, bouwgrond	30495,—	—
Verkoop van 6 huizen, de Merodelei	—	200000,—
Tusschenkomst van den Staat in het bouwen van 4 klassen en teekenzaal bij de Staatsmiddelbare jongensschool (1/3)	—	30000,—
Id. der Provincie, id. (1/6)	—	15000,—
Tusschenkomst van den Staat in de be- meubeling der klassen der Staatsmiddel- bare jongensschool (1/3)	—	8333,33
Id. der Provincie, id. (1/6)	—	4166,66
Tusschenkomst van den Staat in de her- kassering der Renier Sniedersstraat, (1/3)	—	16000,—

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Id. der Provincie, id. (1/6)	—	8000,—
Tusschenkomst van den Staat in de her- stellingswerken aan den buurtsteenweg van Sevendonck (1/3)	—	2666,66
Id. der Provincie, id. (1/6)	—	1333,33
Tusschenkomst van den Staat in de her- kassering der Victoriestraat (1/3)	—	3333,33
Id. der Provincie, id. (1/6)	—	1666,66
Tusschenkomst van den Staat in het ma- ken van riolen en waterleiding in de Beiremolenstraat (1/3)	—	3333,33
Id. der Provincie, id. (1/6)	—	1666,66
Totaal fr.	2251700,64	568896,20

BELOOP DER ONTVANGSTEN.

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Gewone ontvangsten	2145346,64	2591421,87
Buitengewone ontvangsten	2251700,64	568896,20
Algemeen totaal der ontvangsten fr.	4397047,28	3160318,07

GEWONE EN BUITENGEWONE UITGAVEN.

A. GEWONE UITGAVEN.

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Hoofdstuk. Huishoudelijk plaatselijk be- stuur	151422,18	132700,50
Id. Publieke veiligheid en gezondheids- gesteltenis	173072,49	338897,79
Id. Gemeentewerken	294955,74	360450,—
Id. Openbare Weldadigheid	559451,96	512209,59
Id. Eeredienst	16365,—	20315,—
Id. Openbaar Onderwijs	577314,02	660088,38
Id. Schoone Kunsten	21068,81	32150,—
Id. Gevestigde Schuld	258045,83	373360,58

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Regelingen	36366,08	10000,—
Herhalingen	3501,50	50000,—
Vrijwillige uitgaven	24921,50	50868,29
Verschillende uitgaven	20492,06	37050,—
Totaal der gewone uitgaven fr.	2136977,17	2578090,13

B. BUITENGEWONE UITGAVEN.

Nieuwe werken en buitengewone uitgaven	1948171,—	431000,—
Algemeen totaal der uitgaven fr.	4085148,17	3009090,13

BALANS.

	Rek. 1921	Begroot. 1923
Gewone ontvangsten fr.	2145346,64	2591421,87
Gewone uitgaven fr.	2136977,17	2578090,13
Overschot fr.	8369,47	13331,70
Buitengewone ontvangsten fr.	2251700,64	568896,20
Buitengewone uitgaven, fr.	1948171,—	431000,—
Overschot fr.	303529,64	137896,20
Algemeen bedrag der ontvangsten fr.	4397047,28	3160318,07
Algemeen bedrag der uitgaven . . . fr.	4085148,17	3009090,13
Algemeen overschot fr.	311899,11	151227,94

Leeningen en financiële gesteltnis.

Zonder verandering.

Pensioenkas der toegevoegden van politie.

Uit de rekeningen van ontvangsten en uitgaven van het dienstjaar 1921 blijkt dat er een batig slot was van 7194,40 frank.

TITEL IV.

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

BUREEL VAN WELDADIGHEID.

In vervanging van M. Jos. Kruyfhoofd wordt tot zijn opvolger genoemd M. Henri Pelckmans.

Op 4 Februari 1922 gaven de heeren Jos. Versteylen, Alfons Verwaest, Cesar Peeters en René Caron gezamenlijk hun ontslag als leden van het Armbestuur.

Op 13 Juni 1922 overleed de heer Jos. Versteylen, nog voorzitter van het Armbestuur, aangezien op dien stond zijn ontslag nog niet was aangenomen en in zijne vervanging nog niet was voorzien.

M. Versteylen werd als lid gekozen van het Armbestuur op 31 October 1887 en bleef onafgebroken het voorzitterschap waarnemen van af 10 Januari 1894 tot aan zijn dood.

In April 1922 vereerde Zijne Maj. de Koning M. Verwaest met het Ridderschap der Leopoldsorde voor 27 jaren bewezen diensten bij het Armbestuur en het bestuur der Godshuizen.

Geneskundige dienst.

Op 24 December gaf Mej. Theresia Goossens haar ontslag als vroedvrouw van den Arme. Zij werd in zitting van 29 December daaropvolgende vervangen door Mej. Clara Dresselaers, gediplomeerde vroedvrouw en ziekenverpleegster.

In April 1922 werd M. Dr. Huybrechts door Zijne Maj. den Koning vereerd met het Ridderschap der Kroonorde voor 35 jaren dienst als geneesheer van den Arme.

Giften en Legaten.

Genee.

Roerende en onroerende goederen.

Bij Koninklijk besluit van 11 Mei 11. ontving het Armbestuur machtiging om het huis Tubbax, gelegen Otterstraat n° 5, aan te koop om hetzelfde in bureelen te herschapen.

Afleg en aanleg van kapitalen.

Geene.

Rekendienst.

REKENING 1921.

Ontvangsten	fr.	105631,46
Uitgaven	fr.	93163,92
	Overschot fr.	12467,54

BEGROOTING 1922.

Ontvangsten	fr.	103772,90
Uitgaven	fr.	101982,59
	Overschot fr.	1790,31

Onderstanden en bedelingen.

De bijzonderste uitgaven van het bureel bestonden :

In geld	fr.	51851,—
In geneesmiddelen	fr.	6054,—
In kleederen en beddegerief	fr.	1350,—
Aan verlaten kinderen	fr.	1154,—

Betwistbare zaken.

Geene.

GODSHUIZEN.

Het mandaat van den Heer L. Dierckx, notaris, eindigde op 31 December 1921. In zitting van 26 November 1921 is dit mandaat voor 5 jaren hernieuwd en door den Gemeenteraad in zitting van 4 Januari 1922 bekrachtigd.

Roerende en onroerende goederen.

De volgende verkooping en hadden plaats :

Namens het Begijnhof :

1. Aan de Mij voor goedkoope woningen te Turnhout, de perceelen wijk O, nrs 401 en 412, samen groot 87 aren 85 centiaren, aan 10449,00 fr., te Turnhout, Lokerenakker. 1ste korting op het aandeel van 40000,— fr.

2. Aan Jos. Van Heertum-Embrechts t/s, een huis met aanhoorigheden gelegen te Turnhout, Korte Begijnenstraat, perceel wijk Q, nr 328^d, groot 97 centiaren, aan 11700,— fr.

3. Aan Mme G. Ceulemans-Van Everbroeck te Oud-Turnhout, eene vetweide te Oud-Turnhout, wijk F, nrs-1005, 1009, 1010, 1087^a en 1088^a, samen groot 3 hectaren 33 aren 65 cent., aan 11650,— fr.

4. Aan P. L. Van den Broeck-Vosters te Turnhout, perceel land te Turnhout, Patriottenstraat, wijk O, nr 606^l, groot 1 aar 50 cent., aan 300,— fr: per aar.

5. Aan Jos. Andelhof-Smets te Turnhout, van perceel wijk O' nrs 607^c en 608^c, te Turnhout, Kruisbergstraat, 9 aren, 60 cent., aan 300,— fr: per aar.

Namens het Gasthuis : 1. Aan Willem Dekkers-Saueressig te Turnhout, van perceel land te Turnhout, hoek Prinsen- en Tramstraten, wijk P, nr 245^h, groot 6 aren 37 centiaren, aan 5840,— fr. samen.

2. Aan zelfden Willem Dekkers te Turnhout, van zelfde perceel P, nr 245^h, groot 26 centiaren aan 600 fr. per aar.

3. Aan Alfons Deckers-Bauweraerts te Turnhout, van voornoemd perceel wijk P, nr 245^h : 1 aar 28 cent., aan 26,— fr. per aar.

4. Aan Mart. Willems te Turnhout, 10 aren 95 cent., land van perceel wijk P/248^d, te Turnhout, in de Tramstraat gelegen, tegen 3825,— fr. samen.

5. Aan de kinderen Van Herck te Turnhout, perceel land te Turnhout, wijk O, nr 718, groot 44 aren 35 cent., tegen 150,— fr. per aar.

6. Aan Alf. Vissers-Slegers te Turnhout, 5 aren 90 centiaren, van perceel wijk P, nr 320^a, gelegen te Turnhout, op 't Stokt, tegen den prijs van 150,— fr. per aar.

Namens het Godshuis : 1. Aan Vos August, t/s, 6 aren 18 centia-
ren land van perceel wijk N, nr 458^c, gelegen te Turnhout, Steenweg
naar Diest, tegen fr. 375,— per are.

Giften en legaten.

Geene.

Rekendienst.

Begrootingen 1922 :

	Ontvangsten	Uitgaven	Overschot
Gasthuis	99349,68	99310,45	39,23
Godshuis	156849,01	156814,30	34,71
Begijnhof	40351,26	40308,04	43,22

Rekeningen 1921 :

	Ontvangsten	Uitgaven	Te Kort
Gasthuis	96275,54	101646,79	5371,25
Godshuis	92476,61	147353,64	54877,03
Begijnhof	19479,17	25619,93	6140,76

Stadstoelagen begrooting 1922 :

Gasthuis art. 11, toelaag van de Stad	43400,—
Godshuis „ 1 ^a id.	160600,—
„ „ 2 voor ouderlingen en kinderen .	12000,—
Diensten voor order der stad	18500,—
Totaal Fr.	234500,—

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof.

Fondatie	3	Begijnen.
Infirmierie	6	„
Konvent	3	„

Gasthuis.

25 Zusters zijn gelast met den dienst der ziekenverpleging.

Werden verpleegd in 1921 :

Lastens de Stad	211 personen
„ andere gemeenten	13 „
„ den Staat	0 „
Voor hunne penningen	348 „

Samen : 572

De prijs van den onderhoudsdag was voor 1921 fr. 3,24.

Werden gedecoreerd ridder van de orde van Leopold II :

Zuster Augustine, in de wereld Gielis Philomena, in het Gasthuis
sedert 21 April 1861.

Zuster Agnes, in de wereld Dierckx Maria, in het Gasthuis sedert
15 April 1868.

Met de Burgerlijke medalie van 1^e klas :

Zuster Lucia, in de wereld Geerts J. M. Paulina, in het gasthuis
sedert 3 Februari 1891.

Zuster Barbara, in de wereld Lombarts Maria Th. Col. Fr., in het
Gasthuis sedert 6 December 1892.

Godshuis.

Er blijven 11 zusters in het gesticht gebezigd.

Gemiddeld getal bestedingen, gehuwde inbegrepen : 141.

Geplaatst bij de Broeders, in St Viktor's gesticht : 28 jongens
weezen.

Op de begrooting over 1921 bedroeg de stadstoelaag fr. 12000,—

Door de stad werd hierop werkelijk betaald fr. 10180,67

Overschot fr. 1819,33

Op 6 November 1921 met het stormweder is de groote wasch-
goeddrogerij in het Godshuis omgewaaid en gansch vernietigd.

Dit gebouw is voor het gesticht onontbeerlijk, zooniet zou de
openbare liefdadigheid te kort komen aan de vereischte verzuivering
van de verpleegden. Men is thans met de heroprichting bezig en het

werk zal de groote uitgaaf vergen van fr. 29317,—, waarvoor de tusschenkomst gevraagd is van Stad, Provincie en Staat. Het tekort moet gevonden worden op de beschikbare kapitalen van het gesticht.

Zinneloozen en blinden.

Zonder verandering.

Bedelaarswerkhuzen.

Gemiddeld opgenomen in het Toevluchtshuis te Hoogstraeten 4 behoeftigen, waarvoor in 1921 betaald werd fr. 4006,51.

Weldadigheidsscholen.

Geplaatst te Moll 1 behoeftige, waarvoor in 1921 betaald werd fr. 133,—

TITEL V.

EEREDIENST.

Geestelijkheid.

De E. H. Van Rompaey, onderpastoor in St. Pieter, werd in dezelfde hoedanigheid te St. Pieter Berlaer genoemd op 8 April 1921 en alhier vervangen door den E. H. Vermeir, vroeger onderpastoor te Arendonck.

Op 12 Mei 1922 werd de E. H. Schijvens, onderpastoor van het H. Hart, tot pastoor-assistent van het Gasthuis alhier benoemd. Hij werd vervangen op 8 Juni door den E. H. Corthout, tot dan onderpastoor te Thisselt.

KERKFABRIEKEN.

Rekeningen 1921.

A. — ST. PETRUSKERK.

Ontvangsten	fr.	41062,84
Uitgaven	fr.	41035,02
	Overschot fr.	27,02

B. — O. L. VROUW TE SEVENDONCK.

Ontvangsten	fr.	1366,11
Uitgaven	fr.	1251,47
	Overschot fr.	114,64

C. — H. HART VAN JEZUS.

Ontvangsten	fr.	15039,00
Uitgaven	fr.	13815,46
	Overschot fr.	1223,54

Begrootingen 1922.

A. — ST. PETRUSKERK.

Ontvangsten	fr.	43352,03
Uitgaven	fr.	42728,80
	Overschot fr.	623,23

B. — O. L. VROUW TE SEVENDONCK.

Ontvangsten	fr.	1432,79
Uitgaven	fr.	1260,41
	Overschot fr.	172,38

C. — H. HART VAN JEZUS.

Ontvangsten	fr.	24816,42
Uitgaven	fr.	24639,50
	Overschot fr.	176,92

Roerende en onroerende goederen.

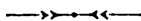
Zonder verandering.

Giften en legaten.

In zitting van den Gemeenteraad d.d. 3 October 1921 keurde de Gemeenteraad eenparig goed de beraadslaging van de Kerkfabriek van St Pieter, betreffende de erflating door Mejuffrouw Truyens aan voornoemde Kerkfabriek, bestaande in eene huizing gelegen Warandestraat, alhier.

Den 23^{en} April 1922 werden er twee giften aan de kerk van O. L. Vrouw gedaan : De echtgenooten Frans Van Baelen en Virginia Driesen gaven het kapelleken genaamd " Appollonia's kapelleken ,,"

De echtgenooten Karel Sels en Constantia Dierckx gaven het kapelleken genaamd " Kapelleken van het H. Hart ,," op 't gehucht Grootte Winkel gelegen.

TITEL VI.

OPENBAAR ONDERWIJS.

College van Humaniteiten.

Steeds blijft het St Jozefscollege, onder het wijs bestuur der Eerw. Paters der Societeit Jezus, zijn oude faam ten volle waardig.

Dit onderwijsgesticht werd gedurende het schooljaar 1921-1922 bijgewoond door 427 leerlingen verdeeld in 215 inwonenden, 182 externen, en 30 apostolieken.

Staatsmiddelbare Jongensschool.

Het schooljaar 1921-1922 kenmerkt zich vooral door de overgrote toeneming der schoolbevolking, die thans het getal 515 bereikt

heeft, van dewelke 421 leerlingen in de voorbereidende afdeling en 94 in de Middelbare en de Handelsafdeeling.

Aangezien die overbevolking heeft de Beheerraad er toe moeten besluiten de lokalen te vergrooten, ten einde de overbevolkte klassen te kunnen splitsen. Twee nieuwe onderwijzers werden bijgenoemd, op 1 Januari 1922. M. Cavens E., vroeger onderwijzer ter stede, en M. Van Dyck J., id. te Zondercygen, werden als titularissen der nieuwe plaatsen aangesteld.

M. Janssens Jos., voormaals onderwijzer ter Middelbare Staats-school te Antwerpen, werd op 1 October 1921, regent benoemd in de plaats van M. Adriaensen, wiens plaats tot dan tusschentijdig was vervuld geworden.

In November werd M. Janssens V. tusschentijdig tot studiemeester benoemd.

De Eerw. H. Schijvens werd toegevoegd leeraar in Godsdienst.

In de uitgangsexamens slaagden negen leerlingen, zelfs een " met de Grootste Vrucht ,, en vier " met groote Vrucht ,,"

Dank bijzonder aan het kundig beleid van den ievervollen bestuurder, M. Aug. Bossaerts, mogen wij ons in den ongewonen bloei van dit onderwijsgesticht verheugen.

VRIJ MIDDELBAAR ONDERWIJS.

St. Victorsgesticht.

De schoolbevolking van dit alom zoo gunstig gekend gesticht neigde nog steeds tot aangroei. Bij het eindigen van het schooljaar 1921-1922 volgden niet minder dan 854 leerlingen de lessen in St Victor. Van dit getal waren er 361 leerlingen opgeschreven als internen en het externaat telde 394 leerlingen. In de middelbare afdeling waren er 118 studenten en in de vakschool 29.

Gesticht H. Graf.

De kostschool van het H. Graf telde gedurende het afgelopen jaar 121 inwonenden en 372 externen.

De lagere normaalschool is steeds bloeiend. Einde Juli behaalden al de kandidaten hun diploma van lagere onderwijzers.

In Augustus ll. hebben ook de leerlingen der Middelbare Normaal-school hun diploma van regentes behaald.

Vrije Katholieke Middelbare Meisjesschool.

Onze bevolking weet de degelijkheid dezer school te waardeeren. Het schooljaar 1921-1922 sloot met 242 leerlingen en het volgende belooft talrijker te zijn.

Lager onderwijs.

A. GEMEENTESCHOLEN.

JONGENSSCHOOL DER WARANDESTRAAT. — Daar de lokalen der Victor Van Halstraat voor den dienst van het onderwijs zeer ondoelmatig waren, zoowel door hun nadeelige ligging, als door de bekrompenheid der speelplein, werd deze school einde October 1921 naar de oude lokalen der aangenomen jongensschool in de Warandestraat, voorloopig overgebracht, na aan deze laatste ernstige veranderingen en verbeteringen aan klassen en koer te hebben toegebracht. Aanzienlijke wijzigingen onderging de toestand van genoemde school tijdens het verloopende jaar, voornamelijk door ont-dubbeling van de tot dan overbevolkte klassen. Oorspronkelijk slechts uit drie klassen bestaande, werd er in October 1921 overgegaan tot de oprichting eener vierde, welke reeds op 31ⁿ derzelfde maand werd geopend. Mejuffer Emilia Fleerackers werd in zitting van den gemeenteraad van 29 October 1921 met de klas belast. Einde December 1921 werd er door den raad besloten tot het in-richten van den vierden graad. In de gemeenteraadszitting van 4 Januari 1922 werd de heer Jacquens, hoofdonderwijzer aldaar, als bestuurder zonder klas aangesteld. De leergang van den vierden graad welke aanvang nam op 1 Februari 1922, werd toevertrouwd aan den heer Claessens. Op dienzelfden datum werd Mej. Fleerackers, voornoemd, als onderwijzeres verplaatst naar de Stadsmeisjesschool. Gemeentestraat. Tot de drie openstaande plaatsen, beschikbaar geworden in de Gemeentjongensschool, Warandestraat, tengevolge van al die noodige en nuttige hervormingen, benoemde de Gemeenteraad de juffrouwen: Venmans Elisa, Daemen

Anna en Segers Gerarda. Deze school telt dus heden vijf klassen. Gedurende het schooljaar 1921-1922 beliep de bevolking op 182 leerlingen.

JONGENSSCHOOL DER PRINSENSTRAAT. — Hier was het getal leerlingen 268.

De volgende veranderingen in 't personeel hadden plaats: Mej. Nuyts Josephina trad als zesde onderwijzeres, op 31 October 1921, in dienst.

Op zelfden datum verving M. Aug. Sterkens den heer Alf. Raeymaekers die als onderwijzer benoemd werd te Lichtaert.

Op 31 Januari 1922 kwam Mej. Maria Dewit in dienst in vervanging van den heer Alf. Dierckxsens die als bestuurder zonder klas dezer school werd aangesteld.

Gedurende het verloopende schooljaar werd de vierde graad ingericht waarmede de heer L. Boenders werd gelast.

De leerlingen volgen met veel iever de lessen van papier, karton en ijzerbewerking. Deze inrichting zal voorzeker ten goede komen aan onze werkersbevolking.

In het voorjaar werden er allerlei fruitboomen op de speelplaats en in den hof der school geplant evenals eene haag rondom den hof. Dit alles zal met den tijd een fraai uitzicht geven aan de school en de gelegenheid verschaffen om bij de kinderen den eerbied voor boomen en planten te doen ingang vinden.

Op 22 October 1921 hechtte de Raad zijne goedkeuring aan de bieding van de heeren Alf. Hendrickx en Alex. Lanslots, beloopende ter somme van 10765,93 frank, voor het vervaardigen, leveren en plaatsen van meubelen in de gemeentelijke jongensschool der Prinsenstraat, voor de bemeubeling der twee nieuwe klassen voorgaand jaar gebouwd.

GEMEENTEMEISJESSCHOOL. — Het schooljaar 1921-1922 telde 234 leerlingen.

Mevrouw Fleerackers-Dewit, tot hiertoe hoofdonderwijzeres, werd op 4 Januari 1922 door den Raad als bestuurster zonder klas aangesteld.

Buiten dit hebben wij nog de volgende wijzigingen in het personeel aan te stippen:

Mej. D. Jacquens wordt als onderwijzeres aldaar benoemd op 31 October 1921.

Mej. Emilia Fleerackers komt in dienst op 31 Januari 1922.

Mev. Jansen-Van Sas gaat over van de bewaarschool naar de lagere school op 31 October 1921 en Mej. M. Stevens wordt gelast met het geven der lessen van den nieuw ingerichten vierden graad op 1 Februari 1922.

B. AANGENOMEN SCHOLEN.

AANGENOMEN JONGENSSCHOOL. — Deze school telde 12 klassen met 478 leerlingen.

Op 1 October 1921 ging de onderwijzer M. Frans Donckers naar Casterlé als gemeenteonderwijzer en werd vervangen door Mej. Anna Crokaert.

Op 14 Januari 1922 verlieten Mej. Maria De Berraly en M. Ed. Cavens de aangenomen jongensschool. Deze laatste ging over naar de Staatsmiddelbare Jongensschool alhier. De ontslaggevers werden vervangen door Mejuffrouwen Th. Nuyts en M. Baaten.

Op 2 September 1922 bekwam M. Fr. Wijgerde het ouderdomspensioen.

AANGENOMEN GEMENGDE SCHOOL (CENTRUM). — Hier bedroeg het aantal ingeschreven leerlingen 962.

Mejuffrouw Elisa Goossens nam haar ontslag na 36 jaar verkleefde diensten aan het katholiek onderwijs waarvan 31 jaar in Turnhout. Zij werd vervangen door Mej. Maria Daemen.

AANGENOMEN MEISJESSCHOOL H. HART. — Gedurende het schooljaar 1921-1922 telde de lagere klassen dezer school 565 leerlingen.

AANGENOMEN GEMENGDE SCHOOL SEVENDONCK. — Hier werden 89 leerlingen ingeschreven in het afgelopen schooljaar, waarvan 51 jongens en 38 meisjes.

BEWAARSCHOLEN.

Het getal leerlingen der gemeentebewaarschool was 89 waarvan 46 jongens en 43 meisjes.

Mej. Jacobs, ontslaggeefster, werd vervangen door Mej. Van Mierlo die op 10 October 1922 in dienst trad.

Mej. Van de Gejuchte werd benoemd op 29 October 1921 in vervanging van Mevr. Jansen-Van Sas, overgegaan naar het lager onderwijs in zelfde school.

De leerlingen werden voorloopig ondergebracht in twee noodlokalen der gemeentejongensschool der Warandestraat.

De aangenomen bewaarschool der Herenthalsstraat telde 203 leerlingen.

In de aangenomen bewaarschool van het H. Hart waren er 191 leerlingen waarvan 89 jongens en 102 meisjes.

De aangenomen bewaarschool der Albertstraat telde 171 leerlingen waarvan 88 jongens en 83 meisjes.

HUISHOUDKLASSEN.

Voor het afgelopen schooljaar lieten 20 leerlingen zich inschrijven voor de gemeentelijke huishoudklas.

In de huishoudschool der Beekstraat was het gemiddeld getal leerlingen 74 tijdens het schooljaar 1921-1922.

Er waren geene veranderingen aan te stippen, noch in den Beheerraad noch in het onderwijzend personeel dezer inrichting.

Drie leerlingen bekwamen een getuigschrift met onderscheiding en twee andere met voldoening.

De vrije huishoudklas van fabriekmeisjes, gevestigd in de Patersstraat alhier, telde tijdens het afgelopen dienstjaar 24 leerlingen.

VAK- EN NIJVERHEIDSSCHOOL.

Den 1sten October 1921 werd een dagschool gesticht voor metaalbewerkers en houtbewerkers, waar 33 leerlingen zich lieten opschrijven. Er werden drie gediplomeerde leeraars aangesteld (smis, paswerkerij en timmerij) welke ook de theoretische klassen gaven.

De avondlessen telden 235 leerlingen, alzoo verdeeld: letterzetters 19; boekbinders 28; papierbewerkers 17; metaalbewerkers 44; kleermakers 42; schoenmakers 24; schilders 17; handelsafdeeling 34.

27 leeraars gaven het praktisch en theoretisch onderricht; de leerlingen werden uitgebreid; een 3^e studiejaar werd ingericht voor de metaalbewerkers en boekbinders; een 2^e voor de papierbewerkers en letterzetters.

Eene tentoonstelling werd ingericht met de Sinxendagen, die waarlijk druk bezocht is geweest.

De toelage der stad bedroeg 12433,— fr.

MODELKANTSCHOOL.

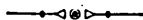
De modelkantschool werd bijgewoond door 220 leerlingen. 14 meesteressen en een teekenleeraar gaven het onderricht. Eene afdeling voor linnenwerksters werd ingericht en Juffrouw C. Dierckx als titularis aangesteld. Deze Juffrouw verwierf te Antwerpen, met groote onderscheiding haar diploma in linterie en ook in confectie.

De stadstoelage beliep 4383,— fr.

Den 13^{en} en 14^{en} Augustus richtte de linnenafdeeling eene kleine tentoonstelling in, (naaien, borduren, snijkunde en teekenen) welke veel belangstelling verwekte.

KANTSCHOOL VAN HET H. GRAF.

Het aantal leerlingen dezer school bedroeg tijdens het afgelopen schooljaar 182. Deze school getuigt dus immer van vollen bloei.

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

Deze nuttige instelling werpt steeds de beste vruchten af. Tijdens het schooljaar 1921-1922 volgden 163 leerlingen de leergangen onzer Teekenakademie.

Hieronder waren begrepen : 13 meubelmakers, 7 metsers, 21 timmerlieden, 5 beeldhouwers, 6 smeden, 2 schilders, 2 papierbewerkers, 21 andere ambachtslieden en 86 scholieren.

Op de jaarlijksche tentoonstelling prijkten 138 flinke werken der leerlingen, die dan ook een welverdienden bijval verwierven.

Den 22 Oogst 1922 had de plechtige prijsuitdeeling plaats op de bovenzaal van het stadhuis, onder het voorzitterschap der stedelijke overheid. Nuttige boeken en schoone platen werden er den bekroonden toegekend.

Het aantal leerkrachten bleef onveranderd hetzelfde.

Muziekschool.

Wij ontleenen aan het jaarlijksch verslag van het bestuur de volgende inlichtingen die getuigen van den steeds toenemenden bloei dezer school.

Voor het schooljaar 1921-1922 klom het getal leerlingen tot 300.

In de klas voor notenleer, 1^e afdeling, telde men nagenoeg 140 leerlingen en in de 2^e afdeling was dit getal nog grooter.

De cursus voor klavier werd gevolgd door 24 leerlingen en deze voor viool door 19. Verders waren er 5 leerlingen voor cello, 3 voor bas-viool, 17 voor klarinet, 4 voor fluit en 17 voor de verschillende koperen instrumenten.

De heer Gilson, opziener, bracht een bezoek aan de school in de maand Juni 1922, drukte zijne tevredenheid uit over het onderricht en was zeer voldaan over zijn bezoek. Na kennis genomen te hebben van het getal leerlingen achtte hij de ontubbeling voor sommige leergangen volstrekt noodig.

De prijsuitdeeling had plaats op 22 Oogst 1922.

Wij moeten hier ook nog vermelden dat het nieuwe stadsgebouw ter Groote Markt, bijna gansch voltooid is en dat de stedelijke muziekschool in den achterbouw aldaar zal overgebracht worden, waar men over de noodige en over ruime lokalen zal kunnen beschikken om de talrijke leerlingen doelmatig onder te brengen.

Letterkundige genootschappen.

TAXANDRIA.

De oudheidkundige kring onzer stad blijft zijn verleden getrouw en heeft niettegenstaande vele moeilijkheden regelmatig zijne annalen uitgegeven. Het getal leden bleef ongeveer hetzelfde. Eenige voorwerpen, zooals twee beelden uit de oude kluis van Oosthoven

boeken en schriften, hebben de verzamelingen vermeerderd. Eenige voorwerpen uit het Museum werden in de welgeluke Kempische Tentoonstelling ten toon gesteld. Het stadsbestuur, het nuttige van den kring waardeerend, heeft de toelage verdubbeld. De Welcerw. Kanunnik Jansen, ondervoorzitter van Taxandria, om den geest zijner maatschappij dieper in het volk te doen doordringen, richtte een oudheidkundig Congres-Tentoonstelling der Kempen te Turnhout in, waarover wij in dit verslag verder gewagen.

Eigen Kunst — Eigen Leven.

De kring hield zeven vergaderingen waar onderwerpen van letterkunde, kunst en wetenschappen besproken werden.

Er zijn thans bij dezen kring vijf en zeventig leden aangesloten, allen studenten van het middelbaar en het hooger onderwijs; benevens een aanzienlijk getal oud-leden, nu eereleden.

Dit jaar hield de kring een welgelukt tooneelfeest in de zaal van 't St Jozefscollege en de zangafdeeling luisterde eenige godsdienstige plechtigheden op in de parochiekerken van St Pieter en het H. Hart alsook in de kerk van het Gasthuis. In aansluiting met den St Lutgardiskring en den wetenschappelijken kring "Hooger Leven", luisterde hij diens feestzitting in December l.l. op. Eene afvaardiging van den kring met de vlag nam deel aan den landdag van het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond te Diest, alsook aan verschillende gouddagen van de Antwerpsche gouwilde. Onder geleide van den heer Voorzitter, werden eenige uitstappen ingericht, waaraan vooral jongere leden deelnamen. Zij deden eene omreis in Brabant en Limburg en langs de boorden der Schelde.

Kortom de kring die tengevolge der oorlogsomstandigheden aan 't kwijnen was gegaan, heeft tijdens het afgelopen jaar hernieuwde teekenen van leven gegeven en thans zijn bestuur en leden met een geestdrift bezielde die het beste voor de toekomst laat verhoppen.

Hooger Leven.

Deze kring gesticht op 11 September 1920 heeft tot doel onderlinge ontwikkeling te bevorderen en voordrachten voor het volk in te richten. Hij is samengesteld uit personen die ten minste het middel-

baar onderwijs van den hooger grad (oudere of nieuwere humaniora) of daarmee gelijk gestelde studiën gevolgd hebben.

Gedurende het afgelopen dienstjaar (1 September 1921-31 Oogst 1922) mocht de kring zijn 62^e lid inschrijven. In deze laatste spanne tijds werden 16 voordrachten gehouden over de meest verschillende wetenschappelijke onderwerpen; er werd ook naar de buitengemeenten gegaan. De kring bezorgde ook voordrachtgevers voor de de volksontwikkelingsavonden in den Volksbond.

Het nieuwe dienstjaar werd goed en prachtig begonnen en belooft nog degelijker werk voor de toekomst.

Toon- en Tooneelmaatschappijen en Turnkringen.

De toon- en tooneelmaatschappijen onzer stad verkeerenn over 't algemeen in een bloeienden toestand.

De muziekmaatschappijen wedijveren om ons volk op kunstconcerten te vergasten, die regelmatig gegeven worden op de stadskiosk ter Groote Markt. Dezelve genieten dan ook een ongewonen bijval bij het publiek en zijn tezelfdertijd kostbare aanprikkelingen tot bevordering der kunst.

Onze jeugd schijnt eene bijzondere voorliefde te gevoelen voor het turnsport dat alhier op groote schaal wordt beoefend; men ziet dan ook van dag tot dag de turnkringen in getalsterkte stijgen.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST.

Openbare gezondheid.

Wij mochten ons verheugen in een uiterst gunstigen gezondheids-toestand onzer bevolking; slechts een enkel geval van typhuskoorts met doodelijken afloop heeft zich voorgedaan.

Kocpokincnting.

In 1921. was deze voorkomende maatregel toevertrouwd geworden aan den heer Dokter Van Everbroeck die tijdens de gewone zittingen van April en September aan 97 kinderen de pokstof toediende.

De herziening der schooljeugd in de klassen gebeurde regelmatig.

Begrafenisdienst.

Zonder verandering.

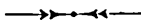
Reinigheidsdienst.

Deze dienst neemt jaarlijks meer en meer uitbreiding. Twee karren voldoen niet meer. Op zekere dagen zijn wij genoodzaakt eene derde kar aan den dienst der vuilbakken toe te voegen.

Pompierkorps.

Onze stad bleef van groote branden gespaard. Regelmatig oefent zich ons nieuw korps dat in getal en sterkte aanwint.

De voorwaarden van verzekering tegen ongevallen van ons korps werden merkkelijk verbeterd. De verschuldigde premiën werden in ruime mate verhoogd ten einde bij gebeurlijke ongelukken billijke vergoeding aan de slachtoffers te kunnen uitkeeren, namelijk : 40000,— frank bij bestendige onbekwaamheid tot werken; 20000,— frank bij dood en 10,— frank per dag bij tijdelijke onbekwaamheid tot werken met kosten van dokter en apoeker.

TITEL IX.

JUSTITIE, OPENBARE VEILIGHEID, GEVANGENIS.

Politie.

Aan de agenten Hoymans en Van Gompel werden toegekend bij Koninklijk besluit de burgerlijke medalie van eerste klas; de medalie van tweede klas aan agent Geboes, wederzijds voor meer dan 35 en 25 jaren trouwen dienst.

Misdaden, overtredingen, aanhoudingen.

Er werden 1144 processen-verbaal opgemaakt; in dit getal waren er 1220 overtredingen, verdeeld als volgt :

Aftruggelarij	2
Banbreuk	1
Bevel van aanhouding	38
Brandrampen	3
Dierenmishandeling	1
Dieverij van hout en strooisel	3
Dieverij van verschillende voorwerpen	27
Dronkenschap	157
Eerrooverij	6
Gemak en ongemak	62
Huisdieftien met of zonder braak	3
Huiszoekingen	7
Inlichtingen	228
Jachtmisdrijf	1
Landlooperij en bedelarij	108
Laster	2
Misbruik van vertrouwen	4
Mishandelingen, beledigingen en smaadwoorden	57
Moed en zelfopoffering	2
Niet dragen van zijne eenzelveigheidskaart	72
Ongelukken	5
Opstand, bedreiging en smaad aan de politie	16

Overtredingen van gemeente en provinciale reglementen	300
Poging tot diefstal	1
Politie der herbergen	7
Schoolverzuim	8
Straatschennis en ruststoornis	50
Valsche naam	3
Valsheid in geschrift	2
Verboden wapens.	1
Verheeling	9
Vernieling van afsluiting	2
" " hooigras	2
" " veldvruchten.	3
Vervalsching van eetwaren	16
Vischmisdrijf	1
Woonstschennis	3
Zedenschennis en ontuchtige liederen	3
Zelfmoorden	4

Gevangenis te Turnhout.

Bevolking op 31 December 1920	134
Ingekomen in 1921	1340
Uitgegaan in 1921	1373
Bevolking op 31 December 1921	101
Opsluitingsdagen	47449
Getal zieken ter infirmerie	7
Sterfgevallen	1
Gevalen van krankzinnigheid	2

Paspoorten.

Van 1 September 1921 tot zelfden datum 1922 zijn op het bevolkingsbureau 893 bewijzen van cenzelvigheid afgeleverd.

Steeds worden nog veel aanvragen tot het bekomen van paspoorten voor den vreemde gedaan.

Werkboekjes.

73 groote 216 kleine werkboekjes werden er van 1 September 1921 tot zelfden datum 1922 op onze bureelen afgeleverd.

Loterijen.

Een tombola werd ingericht door de voetbalvereniging « Hand in Hand ... De opbrengst zal dienen voor het geven van atletische feesten en voetbalwedstrijden in het zomerseizoen van 1922. De prijs per loterijbriefje was vastgesteld op 0,25 fr. en de trekking had plaats op 16 April 1922.

Een tweede loterij-tombola, ten voordeele van den Katholieken Volksbond, werd alhier opgericht na de noodige machtiging te hebben verkregen op 30 Januari 1922. De prijs per lot werd bepaald op 0,25 fr. De opbrengst hiervan zal moeten dienen tot uitbreiding en aanmoediging van de toon- en toneelkunst van deze maatschappij.

Op 27 Februari 1922 verleende ons College de toelating tot het oprichten van een tombola aan den Socialistischen Turnkring, tot aanmoediging en ontwikkeling der turnkunst. Immer bleef de prijs per lot bepaald op 0,25 fr.

TITEL X.

MILITIE.

Het getal ingeschreven militianen voor de klas van 1922 bedroeg 343 waartusschen 14 militievrijwilligers.

De geschiktheid voor den dienst was goed; 47 militianen werden voor een jaar uitgesteld voor lichamelijke of zedelijke oorzaken.

De binnenroepingen zullen plaats hebben in 2 reeksen; zijnde; degenen geboren in het eerste halfjaar 1902, begin December 1922 en dezen geboren in het tweede halfjaar, begin Juni 1923.

Geleerdheid der militianen.

Wij bestatigen met genoegten dat deze lichteing geen enkelen ongeletterde telde.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN. — JAAR 1921.

Rechtstreeksche belastingen.

Wij laten hierna volgen de verschillende opbrengsten van:

GRONDBELASTINGEN.

Staat	Provincie	Gemeente
97628,— fr.	19525,— fr.	78103,— fr.

PERSONEELE BELASTINGEN
OP MEIDEN, DIENSTBODEN EN PAARDEN.

Onbekend.

BELASTING OP DE ROERENDE ZAKEN.

Staat	Provincie	Gemeente
158404,— fr.	79203,— fr.	79203,— fr.

BEDRIJFSBELASTING.

Staat	Provincie	Gemeente
186602,— fr.	93301,— fr.	93301,— fr.

AUTOMOBIELEN.

94 autos	} 19255,— fr.	Staat	9627,50 fr.
37 motos		Provincie	7221,— fr.
3 bootjes		Gemeente	2407,— fr.

VERMAKELIJKHEDEN.

81122,— fr.	}	Staat	6/10 — 48673,— fr.
		Provincie	1/10 — 8112,— fr.
		Gemeente	3/10 — 24336,— fr.

PROVINCIE TAKSEN.

VELOS : 3425 aan 7,50 fr. : = 25687,50 fr.

HONDEN : 25 jachthonden aan 20 fr. = 500 fr.

398 honden „ 6 fr. = 2388 fr.

181 „ „ 2 fr. = 362 fr.

1 koopman „ 35 fr. = 35 fr.

PAARDEN : 4 aan 20 fr. : = 80,— fr.

TABAK EN SIGAREN : 167 debieten aan 6 fr. = 1002 fr.

3 „ „ 36 fr. = 108 fr.

36 „ „ 24 fr. = 864 fr.

DRANKEN : 9 debieten aan 19,50 fr. = 175,50 fr.

3 „ „ 26,— fr. = 78,— fr.

MACHIENEN : 85 3114 1/2 H.P. aan 2 fr. = 6229,— fr.

Bijrechten : 22 = 710 H.P. „ 2 fr. = 1420,— fr.

STEDELIJKE BELASTINGEN. — 1921.

Op paarden, ossen en ezels	fr.	—
Op rijtuigen	„	8525,—
Op beweegkracht en hittingsoppervlakte	„	8796,01
Op de balkons	„	1494,—
Op de vóór- en achtergevels	„	43977,50
Op de stoepen	„	13942,30
Op de pianos	„	1970,—
Op de danszalen	„	4327,63
Op het openen van nieuwe drankhuizen	„	—
Op de concerten in de herbergen	„	20,—
Staangelden op de botermarkt	„	1396,10
„ op de markt van allerlei waren	„	12310,80
Keurrechten op het slachtvleesch	„	5027,—
Op het leuren met allerlei koopwaren	„	1017,85
Op de draaiorgels, foorkramers, enz.	„	23129,40

Totaal „ 125933,59

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personeel.

Geen verandering.

Groote wegen en straten.

Het Beheer van Bruggen en Wegen heeft de gewone onderhoudswerken doen uitvoeren op al de staatsbanen, grondgebied der stad Turnhout.

Tijdens vermeld tijdvak geschiedde ook de algemeene herlading der wielerbaan-Turnhout-Vosselaer, alsook de leeniten in de beplantingen der staatsbanen werden aangevuld door jonge boompjes.

Stadswegenis.

Wederom moesten wij ons dit jaar bepalen bij de hoogstdringende herstellingen van gemeentewegen.

Buurtwegenis.

De onderhoudswerken van de buurtsteenwegen van groot verkeer werden in 1922 toevertrouwd aan den heer Aug. Salvo, aannemer te Putte, voor den prijs van 21137,07 frank.

Riolendienst.

Vele rioolschelen, gebarsten door hevigen vorst of gebroken door het gewicht van zware vrachtautos, zijn door nieuwe vervangen.

De stad is ook overgegaan tot het verplaatsen op staatskosten van twee gedeelten riool nabij de nieuwe goederenstatie. Deze werken werden aangenomen door de heeren Hendrickx en Lanslots voor de som van 102520,— frank.

Uitspreidingsveld.

Men mag zeggen dat tot heden de 5000 boomen geplant op het uitspreidingsveld eenieders verwachting overtroffen hebben; zij groeien weelderig op en hebben ongedeerd weerstaan aan gurig weder en hevigen vorst.

Waterleiding.

De watervlakte verleden jaar 1,05 m. gedaald staat wederom op gewone hoogte.

Het aantal nieuwe abonneuten aan de waterleiding neemt regelmatig toe.

De " Société Générale des Conduites d'Eau " te Luik gelastte zich tegen den aannemingsprijs van 39420,— frank, op kosten van den Staat, met de verplaatsing en bescherming van de voedingsbuis der waterleiding nabij de nieuwe goederenstatie alhier.

Openbare verlichting.

De statistiek over het jaar 1921, opgemaakt wegens het gasverbruik, geeft den volgenden uitslag.

Maanden 1921	Aantal lantaarns	Duur van verlichting der straten, in uren	Stadhuis en nachtwacht, in kub. meters	Andere stadsgebouwen, in kub. meters
Januari	307	103889,45	353 m ³	715 m ³
Februari	307	81664,—	316 "	596 "
Maart	310	71631,10	260 "	415 "
April	311	55314,15	258 "	157 "
Mei	201	41406,—	236 "	48 "
Juni	201	30317,30	197 "	46 "
Juli	202	33156,40	54 "	26 "
Augustus	202	47806,40	106 "	37 "
September	202	58533,50	177 "	63 "
October	216	74047,30	172 "	121 "
November	212	84512,—	301 "	645 "
December	212	96098 50	376 "	776 "
Totalen		778378,10	2806 "	3645 "

Het invoeren der electriciteit in onze stad ligt ter stud'e. Onophoudend hebben vergaderingen ten stadhuize plaats met afgevaardigden van verschillende maatschappijen en ons Gemeentebestuur, om zoo haast mogelijk tot eene goede oplossing dezer belangrijke kwestie te kunnen geraken.

Markten.

In 1921 hebben de staangelden op de openbare markten met inbegrip der leurtaksen, eene zuivere opbrengst van 14724,75 fr. gegeven.

De opbrengst der verpachting van het foorplein onzer Turnhoutsche kermis stijgt van jaar tot jaar. Voor 1922 beliep dezelve 26292,50 fr. tegen 17414,50 fr. voor 1921.

Keurmeestersdienst en openbaar slachthuis.

Op het politiebureau alhier werden van 1 October 1921 tot 8 Mei 1922 voor de slachting de volgende aangiften gedaan : 314 ossen, 1633 koeien, 232 vaarzen, 524 kalveren, 2185 zwijnen, 29 geiten, 84 schapen en 3 paarden.

Het nieuw openbaar slachthuis, in regel gebracht zijnde door de zorgen van den dienst der openbare werken, is het reglement van orde en inwendige dienst voor deze instelling goedgekeurd geworden bij beraadslaging des Raads van 19 Mei 1922.

Op 8 Mei 1922 werd het openbaar slachthuis geopend. Sinds dien datum tot op 31 Augustus 1922 werden er ten bureele van het openbaar slachthuis 892 dieren aangegeven, waaronder : 1 paard, 29 stieren, 9 ossen, 248 koeien, 122 vaarzen, 221 kalveren, 256 varkens, 1 schaap en 5 geiten.

Hiervoor werden buiten de bestaande keurtaksen de volgende slachtgelden geheven :

4,— fr. per paard, stier, os of koei ;

1,50 fr. per kalf of varken ;

1,— fr. per schaap of geit ; en te dien titel werd er in de stadskas de som van 2357,50 fr. gestort.

Gemeentekerkhof.

Nog steeds worden er vele vergunningen van grond op ons gemeentekerkhof aangevraagd. Voor het afgelopen jaar werden er niet minder dan 22 eeuwigdurende en 3 tijdelijke vergunningen verleend.

Rivieren en Waterloopen.

De algemeene ruiming der niet bevaar- noch vlotbare waterloopen geschiedde wederom door de belanghebbende boordegenaars of door de zorgen van ons personeel der werken en lastens de nalatigen.

De rol der onkosten bedroeg fr. 2475,—.

Gemeentegebouwen.

De Raad verleende zijne goedkeuring op 29 April 1922 aan de plannen, bestek en lastvoorwaarden, voor het maken van vier klassen en eene teekenzaal bij de staatsmiddelbare jongensschool en op 27 Augustus 1922 aan plannen, bestek en lastenkohier voor het bijmaken van nieuwe schoollokalen in de gemeente meisjesschool. Het plaatsen van centrale verwarming in de bureelen van het nieuw stadsgebouw ter Groote Markt werd toevertrouwd aan de firma Marynissen & Cie, T/S., mits den prijs van 21800,— franks.

Bouwingen en veranderingswerken.

Van 1 September 1921 tot 31 Augustus 1922 werden er 31 toelatingen verleend voor bouwen of veranderingswerken langsheen de Staats of Provinciale wegenis.

Er werden 107 toelatingen gegeven voor het bouwen langsheen de stadswegenis, waaronder eene voor het bouwen van 163 woningen door de Turnhoutsche Maatschappij voor Goedkoope Woningen en Vertrekken. Wij hopen dat deze onmisbare huizen weldra zullen kunnen betrokken worden ten einde in eenigermate te kunnen verhelpen in den alhier heerschenden woningnood.

TITEL XIII.

LANDBOUW.

Algemeen overzicht.

Was in het begin van het jaar het weder weinig gunstig, hetzelfde was in de maanden Juni, Juli en Augustus bijzonder groeizaam. De weiden waren door de aanhoudende hitte bijna alle vernietigd. De aardappeloogst integendeel kan echter als buitengewoon worden aangestipt, en de plant was van eerste hoedanigheid. De rogge was goed gelukt terwijl de opbrengst van den haver veel te wenschen liet.

De prijs van het vee is merklijk afgeslagen, integendeel steeg deze der varkens.

Hierna volgt het gewoon overzicht der bijzonderste landbouwprodukten :

OPBRENGSTEN.

Per hectaar worden de opbrengsten geschat als volgt :

Rogge	1800	tot	2300 kgr.
Haver	1400	tot	1600 kgr.
Aardappelen	20000	tot	25000 kgr.

PRIJZEN.

Rogge per 100 kgr.	50,—	tot	60,— fr.
Haver	65,—	tot	72,— fr.
Aardappelen	10,—	tot	12,— fr.
Hooi per 1000 kgr.	400,—	tot	500,— fr.
Melk per liter	0,65	tot	0,75 fr.
Eieren per stuk	0,45	tot	0,55 fr.
Boter per kgr.	10,—	tot	12,— fr.

Vee markten.

Volgens opgaaft der politie hebben wij de volgende statistiek opgemaakt van het te koop gesteld vee :

Maanden	Ossen	Koelen	Vaarzen	Stieren	Kalveren	Schape	Geiten	Varkens	Totaal
1921 September	—	86	38	6	13	—	—	147	290
October	—	82	55	4	25	—	—	162	328
November	—	46	33	3	18	—	—	90	190
December	—	56	35	5	28	—	—	117	231
1922 Januari	—	83	59	6	45	—	—	146	242
Februari	—	87	70	12	60	—	—	152	381
Maart	4	113	67	3	34	—	—	110	341
April	—	46	90	15	62	—	—	58	271
Mei	22	120	90	8	110	—	—	60	400
Juni	—	95	48	—	72	—	—	138	353
Juli	—	76	63	13	52	—	—	140	345
Augustus	—	75	37	4	57	—	—	93	266
Stuks vee.	26	965	675	69	576	—	—	1413	3624
Middelprijs Fr.	1100	1350	1200	950	475	—	—	100	

Paardenmarkten.

Hieronder volgt de statistiek van de te koop gestelde dieren :

Markt van	Ruinen	Mer- rics	Veu- lens	Ezels	Po- neys	Totaal
November 1921	48	18	51	3	17	137
Februari 1922	61	29	73	1	6	170
Totaal	109	47	124	4	23	307
Middelprijs 1921	1800	1100	1300	900	700	
" 1922	1700	2500	1300	700	600	

Er werden tijdens deze markten geene hengsten te koop gesteld.

Prijs van het vleesch.

Bij gebrek aan voeder waren menige landbouwers verplicht hunne veestapel te verminderen en runddieren in staat van magerheid voor de slachtbank te verkoopen. Dat minderwaardig vleesch werd dan ook tegen geringe prijzen verkocht, terwijl nog hooger prijzen werden betaald voor vleesch van goede hoedanigheid.

In 1922 werd het vleesch nagenoeg verkocht als volgt per kgr.

Rundsvleesch	van	6.—	tot	10.—	fr.
Kalfsvleesch	„	6.—	„	9.50	fr.
Schapenvleesch	„	8.—	„	11.—	fr.
Varkensvleesch	„	7.50	„	10.—	fr.
Paardenvleesch	„	3.—	„	4.50	fr.

Veecartsendienst.

Tijdens het dienstjaar 1921-22 zijn vijf runddieren toebehoorend aan vier landbouwers tengevolge van miltvuur (bacteridiaansche koolziekte) gestorven: Hunne lijken werden verbrand.

Tuinbouwdienst.

In het afgelopen jaar werden verschillende leerrijke voordrachten gegeven over de plantenleer, namelijk door de heeren De Bruyne, Notenbaert en Gils.

Landbouwkomiteit.

Op 16, 17, en 18 October 1921 werd alhier een arrondissementsprijskamp en tentoonstelling gehouden waaraan de Stad eene toelaag verleende van fr. 3000.

Menigeen was van oordeel dat eene landbouwtentoonstelling niet kon gelukken op dit oogenblik, nu al de landbouwproducten den nadeeligen invloed hadden ondergaan van de aanhoudende droogte, en zooveel plantengewassen geheel mislukt waren.

Voor die personen is de tentoonstelling eene ware verrassing geweest want de veld- en hofvruchten die vier ruime zalen der oude

katholieke jongensschool vulden, waren van zulke hoedanigheid en hoeveelheid, dat zij ieders bewondering afdwongen.

Een heerlijke aanblik vormden de schoone verzamelingen appelen en peren, deze lachtten u waarlijk toe en zouden gemakkelijk tot proevens toe bekoord hebben.

Eene gansche zaal was versierd met afgesneden Dahliassen, zoo zeer verschillend in grootte, vorm en kleur, tentoongesteld door den heer Nagels van Wilrijck aan wien een vergulden eeremetaal werd geschonken met toejuiching der Jury.

De tentoonstelling van Campina, neerhofgedierte en konijnen, besloeg twee lokalen en trof bijzonder de aandacht door de menigvuldige variëteiten.

Landbouwmachienen en landbouwtoestellen waren in de lokalen en op de koer netjes uitgesteld en deden ons aan eene groote tentoonstelling denken.

Op 18 October was reeds om 9 ure 's morgens gansch ons groote Markt ingenomen. Hier trof men de sterk gebouwde hengsten, daarnevens menigvuldige merriën en verders de veulens geranschikt volgens ouderdom. Ginds de Kempische stieren welke talrijk waren opgekomen, menigvuldige prachtexemplaren van melkkoeien, veerzen, kalveren, en eindelijk de koe van den werkmans of de geit.

Honderden nieuwsgierige boeren, boerinnen en burgers van Stad en omtrek verdrongen zich om den Kempischen veestapel te bewonderen.

De verwoesting, welke de duitsche dwingelanden hier tijdens den oorlog hadden toegebracht scheen nog weinige sporen na te laten.

Ook konden de heer Gouverneur, welke zijn eerste officiëel bezoek bracht aan onze Stad en de heeren die hem vergezelden niet genoeg hunne bewondering en tevredenheid uitdrukken over de schoone tentoongestelde dieren en boden hunne gelukwenschen aan aan de heeren L. Caron en Fr. Stroybant de ieverige voorzitter en secretaris van het Comice.

Om 3 ure 's namiddags had op de pui van het Stadhuis de prijsuitdeeling plaats, opgeluisterd door de muziek der Koninklijke harmonie " Orpheus ...

De eeremetalen werden persoonlijk door den heer Gouverneur aan de prijswinnaars overhandigd.

Na deze plechtigheid had er op de bovenzaal van het Stadhuis een feestmaal plaats, waaraan 82 dischgenooten deelnamen.

Tijdens de wintermaanden werd een landbouwleergang ingericht, gevolgd door zeventig leerlingen onder het bestuur van den heer Ph. Van Elst, landbouwingenieur van den Staat, waarvan een veertigtal een bekwaamheidsdiploma behaalden.

De landbouwafdeeling is in vollen bloei en telt thans 142 leden.

Onze boeren beseffen allengsom meer het nut dezer instelling, welke handelt zonder winstbejag. De leden ontvangen kosteloos "Het Landbouwblad", dat alle veertien dagen verschijnt en veel nuttige wenken bevat. Ook is het den leden toegelaten kosteloos hunne meststoffen te laten ontleden in het Staatslaboratorium te Antwerpen.

Het veekweeksyndikaat wordt op een gansch nieuwe wijze heringericht en wij twijfelen niet of kortelings zullen er verscheidene dieren ingeschreven worden.

De onderlinge paardenverzekering blijft in bloeienden toestand, weinige ongevallen deden zich voor, zoodat de geldelijke toestand opperbest is.

Ons landbouwcomice werd diep getroffen door het afsterven van haren alomgeachten Voorzitter den heer Louis Caron, overleden op 25 April l.l.

Zijne groote werkzaamheid, zijne buitengewone dienstveerdigheid en zijn rondborstig karakter waren het gansche land doorgerekend; hiervan getuigen de talrijke eereposten welke hij zoowel op bestuurlijk als op landbouwgebied bekleedde.

Nooit zag men in Turnhout grooter deelneming, 't is wel een bewijs van de hooge achting, die de Kempische bevolking aan den diepbetreurden overledene toedroeg.

In zitting van 15 Juni 1922 werd de heer Ed. Smolderen als voorzitter van ons landbouwcomice gekozen in vervanging van den heer L. Caron overleden.

TITEL XIV.

NIJVERHEID.

Fabrieken en Trafieken.

Er hadden 65 onderzoeken van commodo en incommodo plaats voor het plaatsen of oprichten van: 2 dynamos, 12 gasmotors, 6 naphtemotors, 33 bergplaatsen van petrool, 9 bergplaatsen van benzine, 1 koffiebranderij, 1 stoomkoffiebranderij en 1 stoomketel.

Handel op het kanaal.

De statistiek van het kantoor der vaartrechten der geladen schepen voor den doorvoer op en van Antwerpen, alsook op de vertakingsvaart langs Dessel, geeft van 1 October 1921 tot 30 September 1922, de volgende uitkomsten:

	Per ton van 1000 kilogrammen
1 ^e groep: Minerale brandstoffen	11890
2 ^e " Metaalnijverheid	2844
3 ^e " Bouwmaterialen en delfstoffen	179620
4 ^e " Steen, aardstoffen en glasnijverheid	15340
5 ^e " Houtsoorten	2686
6 ^e " Natuurlijke en kunstmatige landbouwprodukten	50785
7 ^e " Nijverheidsprodukten (allerlei)	240
8 ^e " Verschillende koopwaren (meststoffen en andere niet genoemde waren)	4372

Tijdens dit tijdstip werden er voor 5544 geladen en voor 2793 ledige schepen vaartrechten ontvangen.

Het bedrag der ontvangen vaartrechten bedroeg voor het verlopen jaar 40527,31 fr.

Openbare vervoermiddelen.

Wij mogen ons reeds verheugen een reizigerstrein meer op den staatsspoorweg te hebben verkregen en zien vol vertrouwen de ons nog beloofde verbeteringen te gemoet.

Rechtbank van 1° aanleg.

De uitbating der buurtspoorlijnen gaf wederom zooals vorig jaar een te kort hetwelk voor 1922 de som van 2419,80 fr. bedraagt. Wij voorzien echter dat de zaken allengs zullen toenemen en verhoppen voor het aanstaande jaar te mogen rekenen op een overschot zooals voorheen immer het geval was.

Bij Koninklijk Besluit van 22 Nov. werd het ontslag van den deurwaarder Frans Dockx, van Turnhout, aangenomen.

Bij beslissing der rechtbank van 8 Dec. 1921, werd aan deurwaarder Gabriel Dockx, van Westerloo, de stad Turnhout als verblijfplaats aangewezen.

Op 8 Feb. 1922 werd Mr Armand van der Gracht, van Turnhout, ingeschreven op de lijst der advocaten.

Het herstelde KASTEEL thans een merkwaardig Justitiepaleis werd plechtig ingehuldigd op 18 October 1921 door den Heer Gouverneur der provincie, Baron van de Werve en van Schilde, en ontving op 2 Juli 1922 het bezoek van Z. K. Hoogheid, Prins Leopold van België.

Van 20 Oogst tot 10 Sept. 1922 had in de herstelde lokalen eene prachtige tentoonstelling plaats van oude Kempische kunst en folklore.

Over een en ander zullen wij onder de rubriek " Feesten „ verder gewagen.

Rechtbank voor oorlogsschade.

De 2 bestaande kamers der Rechtbank voor oorlogsschade werden afgeschaft en er werden in den loop van dit jaar, bij koninklijk besluit, 2 kamers met eenigen rechter ingesteld.

Op 21 November 1921 werd de heer Jan Janssens benoemd als Staatskommissaris terwijl op 20 April 1922 het mandaat van den heer Staatskommissaris André Van Hal werd hernieuwd.

Op 1 Juni 1922 werd het mandaat hernieuwd van de heeren Van Schoubroeck, Devel en Caron, wederzijds hoofdstaatskommissaris en staatskommissarissen.

**WERKRECHTERSRAAD
VOOR HET RECHTSGEBIED TURNHOUT.**

Dienstjaar 1921.

Kamer voor werklieden.

Verzoeningsbureel.

Getal zaken voorgebracht en ingeschreven	15
" " verzoend	4
" " niet verzoend	9
" " ingetrokken	2
	—
	15

Raad.

Getal zaken voorgebracht op dagvaardiging	1
" " op enkele verwittiging	4
	—
	5
" " gevonnist, wedersprakelijk	2
" " " bij verstek	2
" " " verzoend	1
	—
	5
Aantal zittingen : Verzoeningsbureel	15
" " Raadszittingen	8

Kamer voor bedienden.

Geene zittingen.

Koophandel — Nijverheid.

BOUWNIJVERHEID. — Wij beleefden een bijzonder bloeienden toestand voor wat deze nijverheid betreft en er was gebrek aan de noodige werkkrachten, daar er nog steeds vele onzer werklieden

in 't buitenland werkzaam waren. Er heerschte bijzonder veel bedrijvigheid in de nieuwe tuinwijk waar een groote ploeg ambachtslieden bezig waren met het oprichten der 163 huizen voor rekneing der "Turnhoutsche Maatschappij voor Goedkoope Woningen en Verrekken ...

METAALNIJVERHEID. — Gedurende het afgelopen dienstjaar verkeerde deze nijverheid fel onder den nadeeligen indruk der krisis; het gemiddeld getal gebezigde werklieden bedraagt slechts 130 in de ijzerfabrieken onzer stad.

HOUTNIJVERHEID. — Rond het einde van het jaar 1921 tot Augustus 1922 hebben de verhandeling van bouwhout merklijk toegenomen. De zagerijen en schaverijen van noordsch ingevoerd hout hebben regelmatig gewerkt.

In de alhier bestaande kuiperij is het werk kunnen hernomen worden; doch nog niet met volle productie.

LEDERNIJVERHEID. — Gedurende het afgelopen jaar gingen de huidevetterijen hun gewonen gang en hadden de werkzaamheden hernomen zooals vóór den oorlog. De ruwe huiden waren in prijs gestegen en gingen van 3,— tot 4,— frank per kgr. Het zwaar en waterdicht leder werd het meest gewild en werd dan ook aan hoogere prijzen verkocht dan de lichte huiden.

Wat de chroomledernijverheid betreft, deze onderging eene gevoelige krisis tot Augustus 1922. Sinsdien bemerkt men eene herneming der zaken.

BOEKNIJVERHEID. — Vanaf 1 September 1921 tot einde April 1922 was de bedrijvigheid in onze fabrieken zeer groot, gezien de belangrijkheid der toegekomen bestellingen. — Nadien verminderde het werk eenigzins, wat trouwens elk jaar rond dit tijdstip voorkomt. — Nochtans is het werkvolk voltallig aan het werk gebleven. — Het nieuwe seizoen is in goede voorwaarden begonnen, en naar alle waarschijnlijkheid zal het aantal bestellingen dit der vorige jaren overtreffen.

PAPIER- EN KAARTNIJVERHEID. — De toestand die in Augustus 1921 wat verbeterd was, heeft aangehouden, bij zooverre dat nu al de verfmachiënen kunnen gebezigd worden.

In de Kaartennijverheid is de bedrijvigheid minder groot, deels ter oorzake der invoerrechten, die de verschillende goevernementen op de speelkaarten hebben toegepast.

WEEFNIJVERHEID. — Sinds ons vorig verslag nam deze nijverheid van lieverlede toe, breidde zich spoedig uit en geniet thans een ongemeenen bloei. Er ontbreken nog toestellen en werkkrachten om te kunnen voldoen aan al de orders. Overal was er werk in overvloed.

KANTNIJVERHEID. — Het jaar 1921-1922 heeft niet de minste verbetering in den toestand der kantnijverheid tegen 1921 gebracht. De fijne soorten bijzonder zijn om zoo te zeggen gansch verlaten. Nochtans is er hoop op eene herneming. Zekere soorten dienstig voor tafelversiersels door de mode vooruitgezet schijnen iets of wat meer in den smaak te vallen doch deze zijn onderhevig aan felle verandering van patroonen en maten.

TABAKNIJVERHEID. — Deze nijverheid behoudt steeds haar voorgaanden bloei. Het verbruik van dit artikel neemt van dag tot dag nog toe en men ziet dan ook deze nijverheidsgestichten een grootere uitbreiding nemen met gansch nieuwere inrichtingen.

SIGARENNIJVERHEID. — Sedert het jaar 1921 is de krisis algemeen ontstaan in dit vak: deze trof noodzakelijk den verkoop der sigaren van geringe prijzen.

De wet der banderollen heeft nog altijd haren invloed op deze nijverheid en het is algemeen toegegeven dat dit stelsel zeer nadeelig is voor dezelve.

Daarbij had men met de gedurende stijging der wisselkoersen af te rekenen, welk een slecht gevolg had voor de algemeene standhouding der verkoopprijzen; er wordt nog een verhooging voorspeld, hetgeen natuurlijk niet zal bijdragen tot den bloei der nijverheid.

DIAMANTNIJVERHEID. — De toevoer van geslepen diamant uit Rusland, stremde eenigzins deze nijverheid; nochtans werkten men te Turnhout met een goed aantal werklieden, zoodat men tot heden al de beschikbare Turnhoutsche diamantslijpers en snijders aan het werk heeft. Mocht deze toestand blijven duren tot heil der werklieden van de stad.

VOEDINGSNIJVERHEID. — De chocoladefabrikatie, alhier bestaande, mag als gunstig worden aanzien.

De peperkoeknijverheid beleefde ook een voorspoedig tijdvak, zelfs tijdens het zomerseizoen was de afname bijzonder goed.

De groote chocolade- en peperkoekfabrieken, vorig jaar door brand vernield, zijn thans herbouwd en er heerscht wederom groote bedrijvigheid.

MAATSCHAPPELIJKE WERKEN.

Pensioenkassen.

Het getal aansluitingen neemt steeds af. De reden ligt hierin dat onze bevolking nog niet bepaald is ingelicht over de uitwerkselen der nieuwe wet op de ouderdomspensioenen.

Ziekenkassen.

Men neemt steeds meer en meer zijn toevlucht tot deze nuttige instellingen, tengevolge der aanzienlijke kosten van den geneeskundigen dienst — Hieronder ook gaan zwaar gebukt al de ziekenkassen niettegenstaande de milde toelagen welke dezelve genieten.

Tusschengemeentelijk Werkloozenfonds.

Op 3 Juni 1920 werd ten stadhuize alhier eene vergadering belegd waaraan deel namen de heeren Noël, opzichter bij het Ministerie van Nijverheid en Arbeid, Ferd. Dierckx, Arrondissementskommisaris, F. du Four, Burgemeester van Turnhout, met daarnevens een twintigtal heeren Burgemeesters of Gemeentesecretarissen der omliggende gemeenten. Op deze vergadering werd de grondslag gelegd van het fonds en werden de standregelen besproken en vastgesteld.

Op 25 September daaropvolgend vergaderde de Beheerraad onder voorzitterschap van den heer R. Caron, schepen der stad Turnhout en benoemde M. Fr. Van de Laer als secretaris-schatbewaarder bij het fonds.

Op 6 Februari 1921 werden volgens Koninklijk besluit van 30 December 1920 nieuwe bepalingen toegepast en kwam het Turn-

houtsch Werkloozenfonds onder toezicht van het Nationaal Krisisfonds en nam het Fonds ook meer en meer uitbreiding.

Er werden opvolgentlijk 2 bedienden en een toezichter bij aangesteld. Op 9 April 1921 werden nogmaals 4 tijdelijke bedienden bijgenoemd.

In den loop der maand Mei werd de heer Schepen Smolderen aangesteld als voorzitter van het Werkloozenfonds in vervanging van M. R. Caron, aftredend raadslid en Schepen.

De nieuwe bureelen, door het stadsbestuur ten dieste gesteld dezer inrichting in de lokalen der oude jongensschool der Warandestraat, werden betrokken op 29 Augustus 1921.

Op dit tijdstip waren er reeds 20 gemeenten aangesloten met een totaal van 72 werkloozenkassen met circa 9000 leden.

Op 19 October 1921 werden de heeren Jos. Beyens en Jos. Van Heupen aangesteld als leden der Turnhoutsche Commissie.

Sedert October nam de werkloosheid allengs af en werden er op aandringen van het Middenbestuur 2 bedienden ontslagen.

Op 30 December 1921 was het getal aangesloten werkloozenkassen 102.

Het totaal bedrag der uitkeeringen, ten laste van het Nationaal Krisisfonds, aan Werkloozen gedurende dit dienstjaar bedraagt :

Aan hoofdsteen	fr. 2401874,36
Aan gezinssteun	fr. 950067,48
	Totaal fr. 3351941,84

Het aandeel der stad Turnhout bestond uit een toelaag van 20000,— franks voor het tijdperk gaande van Juni 1920 tot 4 Februari 1921, wanneer het Fonds gebracht werd onder bet toezicht van het Nationaal Krisisfonds. Sindsdien tot einde December 1921 beliep de verplichte bijdrage onzer stad, (10 0/0) in de sommen uitbetaald aan onze werkloozen, 171418,11 franks.

Onze stad verleende daarenboven een bijslag van 0,50 fr. per kind en per dag onder de 14 jaar, vanaf Augustus 1921 ; deze beliep tot einde December 1921 de som van 44993,50 frank.

Het aandeel der stad in de algemeene onkosten bedroeg voor het dienstjaar 1920 fr. 1092,91 en voor det dienstjaar 1921 fr. 5222,47.

TITEL XV.

FEESTEN.

Blijde Intrede van den WelEdelen Heer Baron G. van de Werve en van Schilde, Gouverneur der Provincie Antwerpen en inhuldiging van het "Kasteel".

Op Dinsdag, 18 October 1921, bracht de WelEdele heer Baron G. van de Werve en van Schilde, Gouverneur onzer Provincie, zijn eerste officieel bezoek aan onze stad, ter gelegenheid der inhuldiging van het prachtig hersteld kasteel en der buitengewone tentoonstelling, opgericht door het Landbouwcommissie onzer stad, waarover wij in dit verslag reeds breedvoerig hebben uitgebreid.

De ontvangst ten Stadhuis had plaats te 10 uur voornoen, alwaar de WelEdele Jhr du Four, burgemeester, omringd door de geestelijke en wereldlijke overheden, de volgende welkomrede uitsprak :

" Mijnheer de Gouverneur,

In naam van het magistrat en van de gansche bevolking van Turnhout wensch ik U hier, uit ganscher harte, een welgemeenden welkomsgroet. — Het is de eerste maal dat U den Turnhoutschen bodem betreedt, maar reeds lang kennen wij U door de blijken van ondubbelzinnige genegenheid welke U aan onze goede stad Turnhout geeft; alsook door den roem die uw persoonlijkheid en uwen naam omringt.

Het ambt van Gouverneur der Provincie Antwerpen, met als hoofdstad onze groote havenstad, is eervol maar zwaar. Het was eene bijzonder zware taak de waardige opvolger te zijn van personen als Baron Osy, Baron Cogels, Graaf de Baillet-Latour, op wier namen de Antwerpsche Gouw steeds roemt. Deze taak hebt Gij integraal volbracht, en wel in de moeilijkste en gevaarlijkste omstandigheden. Toen de overweldiger de stad Antwerpen binnenrukte moest de Gouverneur, Vertegenwoordiger des Konings, verdwijnen; en Gij verdweent, als Gouverneur; maar als privaat man wildet Gij

uwe medeburgers, uwe stad, uwe gouw, uw welbemind Vaderland niet verlaten, en het gevaar trotseerend zijt Gij gedurende het gansche bombardement in Antwerpen gebleven, bereid U te laten begraven onder de puinen uwer stad. Gedurende den ganschen oorlog zijt Gij in ons midden gebleven, en allen die een deel der verantwoordelijkheden droegen, kwamen tot U in de moeilijkste omstandigheden en weten nu nog te zeggen hoe verkwikkend, hoe versterkend uw woord, hoe wijs uw raad steeds was; en pas was het orkaan voorbij of Gij hebt met zachte en forsche hand, het roer weer in handen genomen en gestuurd naar heropbouw, verbetering en vooruitgang.

Indien Gij nu een oogslag rond U werpt, op onze goede stad Turnhout, zult Ge zien dat zij onder oogpunt van gezondheid en verfraaiing voor geene andere stad van dezelfde bevolking moet onderdoen; doch haar schoonste sieraad is haar oud kasteel, wiens herstelling onder uw bestuur, en door uwe ondersteuning nu voltooid is, volgens de plannen en onder de kundige leiding van den talentvollen provincialen Bouwmeester Mijnheer Taeymans, en dat nu een ware parel is van Middeleeuwschen stijl, en voor Themis een waardig verblijf.

De stad Turnhout was in geldelijke onmogelijkheid dit historisch monument waardig te herstellen. De provincie heeft het gedaan op heerlijke wijze, en heden wordt het ingehuldigd.

Wij zullen er U eeuwig dankbaar voor zijn, alsook uwen voorganger, graaf de Baillet Latour, onder wiens bestuur en door wiens machtigen invloed, deze werken gestemd en begonnen werden; — aan onzen onvergetelijken en nooit volprezen Burgemeester, Mijnheer Victor Van Hal, toen Voorzitter van den Provincialen raad en onzen goeden vriend Mijnheer Louis Caron, hier tegenwoordig, toen en nu nog, en nog voor lange jaren — hopen wij — bestendige afgevaardigde, die zich immer zoo innig toewijdt aan de belangen der Gouw, en bijzonder van 't Kanton Turnhout; en aan alle Heeren Provinciale Raadsleden.

Mijnheer de Gouverneur, Gij hebt de erkentelijkheid der Turnhouters wel verdiend. In alle omstandigheden moogt Gij in volle vertrouwen op ons rekenen. Zichier de Geestelijke en Wereldlijke overheden rond U geschaard en het volk dat Markt en straten vult; allen juichen U eenparig en geestdriftig toe.

Mijnheeren, ik stel voor den beker te ledigen tot het heil, lang en gelukkig leven, en lang bestuur van onzen zoo sympathieken Heer Gouverneur, Baron van de Werve en van Schilde „

Onmiddellijk hierop antwoordde de WelEdele Heer Gouverneur in de volgende bewoordingen :

“ Mijnheer de Burgemeester,

Ik ben zeer gevoelig aan het onthaal dat gij heden voorbehouden hebt aan den Vertegenwoordiger des Konings, die, de welwillende uitnoodiging der Stad Turnhout aannemende, zich vandaag voor de eerste maal officieel, naar de hoofdplaats van uw arrondissement begeven heeft.

Het is mijn eerste plicht, op het oogenblik dat ik uw grondgebied betreed, den Gemeentelijken Magistraat te komen begroeten, in wien zich de gansche bevolking der Stad Turnhout vereenzelvigd en hem te bedanken voor de eer die hij mij aandoet, mij te ontvangen, met dezelfde hoffelijkheid — en laat het mij zeggen — met dezelfde sympathie — met dewelke mijne voorgangers, tijdens hunne vroegere bezoeken ontvangen werden.

Van uwe te vleierende woorden, voor mij, die het gevoelen heb, slechts mijnen plicht te hebben gedaan, onthoud ik de zinspeling die gij gemaakt hebt op de bange tijden die wij te zamen doorgemaakt hebben.

Het geeft mij de gelegenheid u te zeggen, hoezeer ik de schoone houding bewonder, der bewoners van dit arrondissement, zoo dicht bij de grenzen gelegen, waar zoovele daden van zelfverloochening en moed getuigen van de vurige vaderlandsliefde dezer bijzonder gevaarlijke streek, welke, van dichtbij bewaakt werd door eenen vijand die steeds op den loer was.

Ik wensch er u geluk om, Mijnheer de Burgemeester, en met U al degenen, bekenden en onbekenden, die gedurende den oorlog fier, den naam van Belg, gedragen hebben als een gloriëtitel, door bij te dragen tot de overwinning onzer wakkere legers; die zich persoonlijke offers oplegden om het ononderbroken verkeer onzer verschillende wervingsdiensten te steunen; die de inlichtingsdiensten onzer troepen of der Verbondenen vergemakkelijkten; die, ten slotte, de briefwisseling verzekerden onzer dappere soldaten met hunne familie

en ten overvloede de goede geheime drukpers verspreidden, bestemd om het moreel onzer bevolking op de hoogte der omstandigheden te houden.

Het Vaderland zal er U altijd dankbaar voor zijn.

Ik kan niet genoeg hulde brengen aan deze uwer kinderen, martelaars eener heilige zaak, die, in eenen edelen aandrang van grootmoedigheid, luisterden naar den heiligsten der plichten en hun bloed vergoten hebben onder de plooiën van het vaandel, zinnebeeld onzer dierbaarste vrijheden en onzer nationale onafhankelijkheid, opdat België blijve bestaan, alhoewel het een oogenblik bedreigd werd door het vreemde juk. Ah, Mijnheeren, vergeten wij niet wat wij aan onze dooden verschuldigd zijn. Bedenken wij dat zij ons een erfdeel nagelaten hebben, dat bestaat in ongeschonden te bewaren en trouw te dienen: Ons Vaderland, voor hetwelk zij hunne jeugd en hun leven geofferd hebben.

Laten wij een oogenblik in ons zelve keeren, ter gedachtenis aan den heldenmoed hunner daad en denken wij aan onze plichten.....

Mijnheeren. Het programma van mijn bezoek bevat twee bijzondere punten: de Landbouwtentoonstelling en de inhuldiging van het Gerechtshof in de lokalen van het oude kasteel van Turnhout.

Alzoo wordt het tegenwoordige aan het verleden verbonden.

De prijkkamp van het Landbouwcomice zal ons den vooruitgang van den landbouw toonen, in de ontwikkeling van al de voortbrengselen eener landbouwstreek bij uitstek, en ik verheug mij u, te dezer gelegenheid mijne levendige aanmoedigingen te kunnen toesturen.

Het herstellen van het historisch kasteel, een waardigen tempel van Themis geworden, zooals de heer Burgemeester zegde, getuigt van de belangstelling, getoond door de Bestendige Deputatie en den Provincieraad van Antwerpen voor al de zaken die het algemeen welzijn onzer Provincie aangaan. Gij hebt wel gedaan, daarstraks den naam te herinneren van Graaf de Baillet Latour, mijn achtbaren voorganger, en dezen van de heeren Louis Caron en Victor Van Hal; aan wier gelukkig initiatief dit ontwerp te danken is. Het is ook rechtvaardig den naam van den provincialen bouwmeester, Mijnheer Taeymans, vooruit te zetten, die het plan opgemaakt en verwezenlijkt heeft. Ieder dezer heeren heeft onbetwistbare rechten op onze dankbaarheid.

Mijnheeren, ik zou het mij zelve ten kwade duiden indien ik ook niet het oude gemeentebestuur der Stad Turnhout geluk wenschte

voor de diensten die het aan de openbare zaak bewezen heeft gedurende het lange en bijzonder moeilijke tijdperk waarin het geroepen werd zijne bediening uit te oefenen.

Eene bijzondere gedachtenis wijd ik aan uwen oud-burgemeester, Mijnheer Van Hal, waarvan de schitterende loopbaan, helaas, te vroeg naar ons aller verlangen, gebroken werd, want hij was zeker nog geroepen groote diensten te bewijzen, zoowel aan de Stad Turnhout als aan de Provincie, waar de wijsheid van zijn oordeel en van zijnen raad terecht gewaardeerd werden door iedereen, zonder onderscheid van gedacht.

Ik begroet het huidige gemeentebestuur, wetende dat het beziel is met het vurig verlangen niet halverwege te blijven staan op de baan des vooruitgangs. De heer Burgemeester heeft reeds veel afgewerkt gedurende den oorlog en bekleed reeds eenen senatorzetel die hem een groot gezag verleent, dat hij met wijsheid en voorzichtigheid gebruikt voor het welzijn zijner onderhoorigen.

Gij zegt mij, Mijnheer de Burgemeester, dat de Stad Turnhout niet moet ten achter staan, bij de steden van dezelfde belangrijkheid, voor wat betreft de openbare gezondheid en het stedenschoon. Ik zal U niet tegenspreken, want nooit heb ik eene vergelijking onder dit dubbel oogpunt gemaakt.

Ik geloof nochtans, dat eene gestadige ontwikkeling als plicht oplegt, meer en meer vooruitgang te doen. En zoo Turnhout, voor wat de algemeene sterfte betreft, eene goede plaats bekleedt in de statistieken, wil zulks niet zeggen dat uwe plannen betrekkelijk het inrichten van stortbaden, van een zwemdok, en de ontwikkeling der sportoefeningen, in ontwerp moeten blijven. Gij moet ze verwezenlijken. Ik zou ook gaarne zien dat het stedenschoon bevorderd werde, door het planten van uitgezochte boomsoorten in de straten en op de openbare plaatsen. Niets geeft een vrolijker uitzicht aan onze steden dan deze kinderen der natuur. Waarom zoudt gij geene prijskampen uitschrijven voor de bloemenversiering der balkons en der vensters?

Zoowel het huis van den geringen man als dat van den rijke kan verfraaid worden door het aanbrengen van eenige bloemen. Het oog zou zich alzoo stilaan gewennen, de schoonheid der natuur te bewonderen en langs dezen weg leiden tot het zoeken der zedelijke schoonheid in de werken der menschen. Vele gebouwen zijn eentonig,

gansche reeksen werkmanswoningen zijn gebouwd zonder eenige smaak, dan wanneer het minste kunstgevoel ze zou aantrekkelijker maken. Laat ons onder dit opzicht een voorbeeld nemen bij onze Hollandsche en Engelsche geburen, met aan het leven iets lachend te geven.

Ik druk den wensch uit, dat uwe onderhoorigen, niet enkel zullen stil blijven bij den stoffelijken kant van het leven, maar dat zij zich zullen laten beïnvloeden door het aantrekkelijke der schoonheid en door den kunstzin.

Ik ben gelukkig U te kunnen aankondigen dat de Bestendige Deputatie, de verbetering der provinciale diensten steeds voor doel hebbende, aan bekwame mannen de studie toevertrouwd heeft van het aanbrengen der electriciteit tot vóór de poorten van iedere gemeente, zooals in Limburg gedaan werd. Het nut van dezen dienst moet niet bewezen worden, daar hij, behalve het licht, ook nog de beweeg- en trekkracht zou leveren. — Het is nog te vroeg er U langer over te spreken, maar de landbouw zou de eerste zijn om er nut uit te trekken. De Provincieraad en de gemeenten zullen dit ontwerp ter bespreking krijgen, indien het aan onze verwachtingen beantwoordt, doch ik heb er aan gehouden U zulks reeds vandaag mede te deelen, om U te doen zien, dat wij besloten zijn, niet stil te staan op den weg des vooruitgangs.

Gij hebt mij uwe hulp willen verzekeren, in naam van al de overheden die U omringen, bij het volbrengen mijner taak; ik bedank er U om, Mijnheeren, en van mijnen kant, verzeker ik U, dat, aangezien mijn eenig verlangen bestaat, in mij geheel te wijden aan den dienst van mijnen Koning en van mijn Land, gij mij steeds gereed zult vinden om uw pogingen te ondersteunen. Ieder initiatief zal ik nemen dat dienen kan om, in het bestuurlijk domein, te verbeteren al wat kan bijdragen, — door de samenwerking van al de goede burgers, — tot den zedelijken en stoffelijken bloei van allen, en tot de grootheid van het Vaderland. Stellen wij ons niet tevreden slechts voor den dag van heden te leven; zulks past slechts aan den egoïst, zonder eenig ideaal, maar stappen wij beslist de toekomst tegemoet, aan onze nakomelingen de vruchten voorbereidende, waarvan wij het zaad hebben uitgestrooid.

Ik bedank de Stad Turnhout, alsook de aanwezige overheden, zoowel burgerlijke, militaire als geestelijke, voor hunne vriendelijke

oplettendheid mij op deze ceremoniën te hebben uitgenoodigd, en ik richt mij tot den heer Burgemeester die, voor de geheele bevolking van Turnhout, de tolk wel zal willen zijn mijner diepe gevoelens van dankbaarheid voor het genoten onthaal.

Ik druk den wensch uit dat onder de vaderlijke en wijze leiding van het Gemeentemagistraat, de Stad Turnhout, in vaderlandschlievende eenheid harer zonen, een tijdperk te gemoet ga, waarin op gelukkige wijze, landbouw en nijverheid der streek, vooruitgang doen en bloeien voor het algemeen welzijn. „

Vervolgens stelde de heer Burgemeester de overheidspersonen voor en nadien werd de eerewijn geschonken.

Een bezoek werd daarna gebracht aan de parochiale kerk van St. Pieter alwaar de Z. E. Heer Kanunnik Jansen, Pastoor-Deken, zijne Excellentie den Heer Gouverneur, in treffende woorden verwelkomde.

Na het verlaten der kerk werd de Landbouwtentoonstelling in oogenschouw genomen en terecht door den hoogen bezoeker bewonderd.

Stoetsgewijze begaf men zich daarna naar het rijk versierde Kasteelplein. Salvoschoten en Thebaansch trompetgeschal kondigden de aankomst aan van den Wel. E. Heer Gouverneur. Aan den ingang van het kasteel overhandigde een schildknaap hem den sleutel van het gebouw.

Op de ruime binnenplaats van het kasteel werden de aanwezige overheidspersonen voorgesteld. Omringd van de Magistraten, hield de heer Gouverneur de volgende merkwaardige redevoering, waarbij hij het prachtig hersteld kasteel, een echt pronkjuweel der kunst, toevertrouwde aan de zorgen van den heer Voorzitter der Rechtbank :

« Mijnheeren,

Toen, in het jaar 1908, de Provincieraad van Antwerpen, de beslissing nam het aloude kasteel van Turnhout aan te koopen, lag het voornamelijk in zijne inzichten besloten, dat het betaamde de Gerechtelijke macht te vestigen in een lokaal dat harer waardig was.

Maar, naast die hoogst loffelijke bedoeling, was het tevens zijn verlangen, voor de Stad Turnhout een merkwaardig monument te bewaren, dat door de eeuwen heen, van af de XIIIe tot op onze

dagen, zoo innig met de geschiedenis van deze stad en van hare nijvere bevolking is verbonden.

Weinige steden zijn er, Mijnheeren, die op zoo roemrijk een verleden als het uwe, mogen wijzen. En met al de bijzonderste voorvallen der bewogen Turnhoutsche geschiedenis, van de opkomst der Stad tot heden is het Kasteel gemengd geweest.

Het herbergde in de vervlogen tijden, de voornaamste Koningen en Prinsen van België en van andere landen, en nog steeds zweeft er om heen de geest van kunst, van weelde en weldoen, die Maria Van Gelder, Antoon van Burgondië, Maria van Hongarië, Amalia van Solms bezielde.

De luister welke het Oude Slot in de verlopen eeuwen verspreidde, was steeds eene bron van voorspoed en welvaart voor de Stad; geen wonder, dat dan ook het Kasteel een voorwerp van achting en eerbied is gebleven voor het Turnhoutsche Volk, voor wien het de herinneringen van het schoon verleden van zijnen geboortegrond in het leven roept.

Onder geschiedkundig en tevens onder artistiek oogpunt was het aldus van het hoogste belang dit merkwaardig kunstgebouw in eere te houden.

* * *

Wanneer het oorspronkelijk Kasteel werd opgericht en door wien, kon tot heden door geen geschiedschrijver met zekerheid achterhaald worden. Men is het echter eens om te bevestigen, dat het eerste Kasteel, dat toenmaals niet anders dan een jachtslot schijnt geweest te zijn, door de hertogen van Brabant werd opgericht in de nabijheid van het Grootenhout, waar zij zich met hun voornaam en talrijk gevolg aan de genuchten der jacht overleverden.

Stellig is het, dat, bij de verdeling der bezittingen van hertog Jan den derden, de vrijheid van Turnhout met het Kasteel ten deele viel aan zijne dochter, Prinses Maria van Gelder, die hetzelfde ten jare 1372 deed herbouwen en, voor herhaald verblijf, ook buiten de jacht, deed geschikt maken.

Haar opvolger Antoon van Burgondië, een dertigtal jaren later, bracht groote veranderingen toe aan het Kasteel en verwerkte het inwendige tot een oprecht paleis.

De edelste familiën, waarvan de namen ons door de oude chrony-

ken bekend zijn, vertoefden toen meermaals te Turnhout en spreidden er eene pracht en eene weelde ten toon, die oorzaak waren dat het Kasteel waar die voorname bijeenkomsten plaats hadden, als het *Hof van Turnhout* bekend werd.

Het was ten jare 1410, dat Antoon van Burgondië op zijn Kasteel het vermaard *Consistorie van den Horen*, ook wel rechtbank van jacht en weihof genoemd, instelde, dat tot aan de Fransche omwenteling heeft bestaan. Geen andere stad of dorp van Brabant bezat zulk een tribunaal, die het recht had over al de misbruiken en overtredingen in zaken van jacht te beslissen. Het is niet zonder inzicht, Mijnheeren, dat ik dit feit aanhaal.

Gij zult met mij bekennen, dat daaruit schijnt te blijken dat het Kasteel als voor bestemd was om tot Gerechtshof ingericht te worden. De Geschiedenis zelve stelt alzoo het bestuur der Provincie in het gelijk, toen het besloot aan het gebouw zijne tegenwoordige bestemming te geven.

Wanneer in 1545 Maria van Hongarië haren intrek nam in het Kasteel, waren daaraan sedert jaren vele veranderingen toegebracht, vooral na den inval der Gelderschen in 1506. De Prinses stelde er al haar genoegen in, het Kasteel van Turnhout ten prachtigste te veranderen en te versieren, des te meer, dat hare kasteelen van Binche en Mariemont tot puinen waren verbrand.

Zij verbleef nu steeds te Turnhout en onder hare machtige bescherming bereikte de Vrijheid van Turnhout eenen zeer hoogen graad van welvaart.

Trouwens, dit was het geval geweest met al de vorstelijke personen die gedurende de middeleeuwen opvolgentlijk te Turnhout vertoefden. Deze prinselijke verblijven brachten in de Vrijheid, weelde en voorspoed, en deden er de plaatselijke nijverheid tot vollen bloei gedijen. De wol- en lakenbewerking, de lijnwaad- en tijkweverijen zijnde als de eerste nijverheidstakken van Turnhout gekend, kwamen onder de hertoginnen Maria van Gelder en hare zuster Joanna van Brabant, tot stand.

Reeds in 1373 vindt men de lakenwevers in eene Gilde door de Vorsten van het land aangenomen vereenigd, en, in hetzelfde jaar, werd te Turnhout de eerste Lakenhal opgericht.

Bevoordeelden de heeren van Turnhout de lokale nijverheid, zij verwaarloosden ook geenszins de letteren. Immers het was door hun

toedoen, dat reeds in 1386 in de Vrijheid de Rederijkerskamer, *De Heidebloem*, werd opgericht, welke op het veld der letteren zulke roemrijke vruchten plukte. Het Kasteel was het glanspunt waarvan eeuwen na elkander de kracht uitging, die in alle opzichten de stoffelijke welvaart, de kunstsmaak en de geestesontwikkeling beïnvloedde, en die tot in de helft der XVIe eeuw, Turnhout tot eene der bloeiendste steden van Brabant had opgevoerd. Dit heerlijk tijdstip der plaatselijke geschiedenis verbleekte, helaas, toen Maria van Hongarië, ten aanzien van de nakende gebeurtenissen, in 1556 het Kasteel verliet en naar Spanje toog, alwaar zij in 1558 overleed.

Het gebouw leed geweldig gedurende de beroerde tijden welke toen aanbraken. Gedeeltelijk in puin gelegd, bleef het oude kasteel verlaten na de verwoesting ondergaan te hebben daaraan toegebracht door de veertig verschillende benden krijgsvolk welke er gedurende het noodlottig tijdvak der XVIe eeuw werden ingekwartierd.

Tot overmaat van ramp werd ditzelfde kasteel kortst nadien door brand vernield.

De Vrede van Munster (1648) bracht Amalia van Solms in het bezit der heerlijkheid van Turnhout. Het eerste werk dezer Prinses was de herstelling van het Kasteel; dit werk werd begonnen in het jaar 1650.

Onder het wijs beheer dezer Edele Vrouwe, die het glorieus verleden der Koningin Maria van Hongarië deed herleven, ving voor de Vrijheid van Turnhout een nieuw tijdperk van voorspoed aan.

De werken die zij aan het Kasteel deed uitvoeren om het uit zijne puinen te doen oprijzen, kunnen eigenlijk geene herstelling genoemd worden. Inderdaad het nieuwe slot was geheel verschillend van het eertijds zoo prachtig gebouw, zoo sierlijk met zijne torentjes en kanteelen naar den spaanschen trant opgericht.

De platen van dien tijd, namelijk de gravuur Ertingen, opgenomen in de *Notitia Marchionatus S. R. Imperii*, door Baron Le Roy in 1678 in het licht gegeven, verbeelden ons het Kasteel bijna nog geheel het zelfde zooals het was op onze dagen vóór de tegenwoordige herstelling bestond.

De gebouwen ondergingen geene merkelijke veranderingen onder de heeren, die er van 1688 tot 1790 achtereenvolgens de eigenaars van waren. Op dit laatste tijdstip hoorde het Kasteel toe aan den

Graaf de Pester. Als nationaal eigendom door de Fransche republiek verkocht werd het toen tot gevangenis ingericht. Onder het Keizerrijk en nadien zetelde er de Rechtbank van Eersten Aanleg.

De persoon, die de gebouwen in openbare veiling had aangekocht, stond ze nadien aan de Stad af voor den prijs van tien duizend gulden.

Zij verkeerden toen in zeer slechten staat. Ook, wanneer onder het Hollandsch Landsbestuur, de magistraten zich over dien erbarmelijken toestand herhaaldelijk hadden beklagd, werd door den ingenieur van den *Waterstaat* een verslag opgesteld, dat nauwkeurig de werken beschrijft welke aan de gebouwen dienden uitgevoerd, om aan den waarlijk ellendigen toestand te verhelpen. Het duurde echter tot in 1833 vooraleer die noodzakelijke herstellingen werden voltrokken, waarbij, helaas, zonder ontzag voor de overblijvende geschiedkundige en kunstrijke herinneringen werd te werk gegaan. De inwendige veranderingen in de volgende jaren ondernomen en waarbij monumentale schouwen, binnenmuren en trappen werden weggebroken, vensterkruisen veranderd en gangen toegemetseld, eindigden met innerlijk alle oudheidskundig belang te ontnemen aan het oude gebouw dat, zooals ik zegde, onder de Republiek in gevangenis veranderd, nadien, omstreeks 1840, zelfs tot een gewichtig gevangenhuis werd ingericht.

Het was in 1904 dat in dezen betreurlijken staat van zaken verbetering kwam doordien alsdan de gevangenis naar een nieuw, afzonderlijk gebouw, werd overgebracht.

De beschikbaar geworden lokalen werden alsdan door de Stad benuttigd om er zekere bestuurlijke diensten in te richten. Maar al spoedig begreep men, dat door deze dienstbaarmaking, na zekeren tijd van het geschiedkundig kasteel niet veel meer dan eene ruïne zou overblijven.

Dit vooruitzicht deed de vraag ontstaan of met het oog op de bewaring van dit historisch gebouw, de oplossing wellicht niet te vinden was met hetzelfde af te staan aan de Provincie, die het dan uitsluitelijk voor den dienst van het Gerecht zou kunnen doen inrichten.

Onderhandelingen werden in dien zin tusschen de stad en de provinciale overheid aangeknoopt en het voorstel krachtdadig door de vertegenwoordigers van het kanton Turnhout en door den toen-

maligen Gouverneur, Graaf de Baillet Latour, ondersteund, werd in 1707 met gunstig verslag aan den Provincieraad voorgelegd. De Bestendige Deputatie had intusschen reeds aan haren bouwmeester, den heer Taeymans, opdracht gegeven het plan van den bestaanden toestand van het gebouw, op te maken en tevens een ontwerp voor de toekomstige herstelling in gereedheid te brengen.

Tezeldertijd werd ook de Koninklijke Commissie van Monumenten over de wenschelijkheid van den aankoop geraadpleegd. Het antwoord van dit bevoegd lichaam luidde :

„..... notre Collège est unanime pour déclarer qu'il considère comme très utile pour la province d'Anvers, d'acquérir l'ancien château de Turnhout en vue de son appropriation en palais de justice. Il nous paraît infiniment plus intéressant, à tous les points de vue, d'acquérir cette construction historique et imposante que d'édifier un palais de justice entièrement neuf, alors surtout que le château de Turnhout constitue le seul monument de valeur que possède cette ville. „

Dit hoogst voordeelig advies vanwege de Koninklijke Commissie van Monumenten deed alle verdere aarzeling wijken en, in zijne zitting van 31 Juli 1908, besloot de provincieraad het aloude geschiedkundig kasteel aan te koopen, het te doen herstellen en tot een welingericht gerechtshof dienstbaar te maken.

Bij verkoopakte van 26 November 1908 in bezit gesteld zijnde van de gebouwen, deed de Bestendige Deputatie tot de openbare aanbesteding van de herstellingswerken overgaan onder de leiding van den provincialen bouwmeester, wiens prachtige plans de algemeene goedkeuring der Koninklijke Commissie van Monumenten en der bestuurlijke overheden hadden weggedragen.

De werken, in October 1911 begonnen, waren in vollen gang toen de oorlog uitbrak die hunne regelmatige vordering kwam belemmeren.

Dank zij het wijs beleid van den heer Bouwmeester, die — men zal het licht vermoeden, — met allerlei moeilijkheden, ja zelfs bedreigingen vanwege de bezettende macht te kampen had, werden de werken stilaan, doch zonder onderbreking gedurende de oorlogsjaren voortgezet. De ongelukkige tijdsomstandigheden, die zulke aanzienlijke stijging in de prijzen van bouwstoffen en in de dagloonen teweegbrachten, hadden, benevens de talrijke bijkomende werken,

voor gevolg : dat de uitgaven, bij den aanvang berekend op fr. 278.500, zeer merkelyk deze som overtroffen. Desniettegenstaande heeft de Provincieraad telken jare, zonder de minste opmerking, deze groote onkosten goedgekeurd, aldus bewijs gevende van het groot belang dat die vergadering er aan hechte in uwe Stad een monument te zien verrijzen, dat in artistiek en oudheidkundig opzicht niets zou te wenschen overlaten. Wij moeten den Provincieraad onze dankbare hulde bieden, die, in deze aangelegenheid, zoo breed zijne zending in zake aanmoediging der kunsten, heeft begrepen.

Zijne hooge opvatting en vrijgevigheid, hebben aan den bouwmeester gelegenheid verschaft volle ontplooiing aan zijn gevierd talent te geven. En inderdaad, Mijne Heeren, het gebouw, dat zich hier aan onze bewondering vertoont, en dat wij in al zijne bijzonderheden gaan bezichtigen, strekt tot eer van den bouwmeester, den heer Julius Taeymans, die, getoond heeft, dat het werk aan geen bekwaamere handen dan de zijne, kon worden toevertrouwd.

Inboorling van Turnhout, heeft hij als dusdanig met een gevoel van ware piëteit gewrocht aan het *Oude Kasteel*, — dat ten allen tijde een voorwerp van eerbied en ontzag was voor al de inwoners van Turnhout, — tot een echt kunstgebouw te herscheppen, zonder daarbij nochtans uit het oog te verliezen de bestemming welke aan dit gebouw door de Provincie was voorbehouden.

Ik ben gelukkig den talentvollen kunstenaar, ook namens de Provincie, mijne hartelijke gelukwenschen aan te bieden. Ik voeg er bij mijne beste gelukwenschen aan de aannemers, leveraars, werklieden en aan allen die, onder zijne leiding, hebben bijgedragen tot het bekomen van zulken heerlijken uitslag.

* * *

Thans prijkt dus weder in vollen luister met zijne herstelde brug, torens en kanteelen en omringd van zijne middeleeuwsche veste, het Aloude Kasteel, waaraan zoovele geschiedkundige herinneringen gehecht zijn.

Was het eertijds het verblijf van prins en edelen, wier vorstelijke weelde en pracht de stad en hare bevolking aanzien en voorspoed deden verwerven, thans troont daar, als in eenen tempel, statig en plechtig de Rechtbank om, in 's Konings naam en naar 's Lands wetten hare hooge zending te volbrengen.

Die tempel, Waarde Heer Voorzitter, werd door de Provincie Zijner bestemming waardig gemaakt en het is in haren naam, dat ik hem ter uwer beschikking stel en gansch aan uwe goede bezorgdheid toevertrouw. „

De heer Misonne, Voorzitter der Rechtbank, antwoordde als volgt :

„ Hooggeachte Heer Gouverneur,
Mijnheeren,

Het is voor mij een groote eer op heden aan den WelEdelen Heer Baron van de Werve en van Schilde, Gouverneur der Provincie, in name van de Rechtbank en van het Parket van het Arrondissement Turnhout en in name van den heer Vrederechter van het kanton Turnhout, hier in 't openbaar een welkomgroet toe te sturen.

UEd. komt hier vandaag met groote plechtigheid, en omringd van de heeren leden van de Bestendige Deputatie, van een aantal raadsleden van de Provincie, van de burgerlijke Overheden onzer Stad, het Gerechtshof, gansch hersteld, en tot een waar kunstjuweel herschappen tot onze beschikking stellen en aan onze zorgen toevertrouwen.

Met oprechte fierheid en vreugde, bied ik U, Geachte Heer Gouverneur, in name der rechterlijke overheden van het Arrondissement onze welgemeende dankbetuigingen.

Het is voor de Magistraten, hier tegenwoordig, een ware plicht die gevoelens van erkentelijkheid te betoonen aan de leden van de Provinciale overheid, die het gerecht, dat sierlijk gebouw, als zetel van hunne ambtsverrichtingen hebben geschonken. Dit bewijst ons dat het bestuur overtuigd is van de belangrijke rol van de rechterlijke macht in de Maatschappij en van de noodzakelijkheid van hare werkzaamheden op te luisteren door eene omgeving, in verband staande met hare edele zending. Wij nemen dat vereerend geschenk aan en mogen UEd. verzekeren dat het in vertrouwbare handen gesteld wordt.

Menigen onder ons, hebben het vervallen kasteel, het oude Gerechtshof gekend, en hoezeer de herstelling van dit historisch gebouw in aller wensch was, behoef ik U niet te zeggen, ik meen nochtans te mogen verzekeren dat niemand ooit zulke volkomene herschepping had durven verhoppen.

Laat mij toe eene hulde te brengen aan diegenen die deze herschepping hebben bewerkstelligd; aan den heer Senator de Baillet-Latour, Eere Gouverneur van de Provincie, aan wiens invloed wij bijzonder te danken hebben, dat de herstellingswerken en werking besloten werden door de Deputatie en den Raad. Aan den heer Gouverneur Baron van de Werve en van Schilde, onder wiens wijs beleid de werken werden voltrokken ondanks alle moeilijkheden ontstaan door den oorlog; aan den achtbaren heer Caron, het ieverig lid der Deputatie voor ons Arrondissement; aan den betreunden heer Victor Van Hal, Voorzitter van den Provinciaalen Raad en Burgemeester alhier, die beiden geene moeite hebben gespaard om hunne geliefde geboortestad te versieren.

Laat ons ook, onze gevoelens van bewondering en erkenning uitdrukken voor den waren kunstenaar Mijnheer Jules Taeymans, die de moeilijke taak heeft waargenomen die werken te bestieren om een kunstgewrocht voort te brengen dat alle verwachtingen te boven gaat. Sinds bijna tien jaren, zijn wij getuigen geweest van zijn arbeid; hij heeft de uitvoering van zijn meesterstuk tot in de kleinste bijzonderheid nagegaan; zijn onverpoosde iever en zijn talentvolle leiding worden heden beloond door de lofspraak dergenen die heden het Monument inhuldigen en door de bewondering van al de kunstenaars die het komen bezichtigen.

De bevolking onzer stad ziet op heden zijn oud kasteel verruizen; het klaar geschiedkundig verhaal ons door uwe prachtige redevoering hooggeachte heer Gouverneur, zal hier ter stede, aan allen bekend gemaakt worden en in aller harte de liefde der geboortestad doen aangroeien.

Ik sluit, Mijnheer de Gouverneur, met een wensch. Het aandenken van dezen allermerkwaardigsten dag in de geschiedenis van het Kasteel van Turnhout dient bewaard; dit kunstwerk hoeft genaamteekend. Ik neem de vrijheid voor te stellen een gedenkteeken te doen plaatsen ter herinnering aan deze plechtigheid. „

Na dit statig gebouw met al zijne merkwaardigheden in al zijne bijzonderheden te hebben bewonderd, werd den Weledelen Heer Gouverneur aldaar een lunch aangeboden.

Om 4 uur nanoen, na de plechtige prijsuideeling aan de bekroonden van den landbouwprijskamp, namen op de bovenzaal van het

Stadhuis, vele Overheden, Juryléden, Tentoonstellers deel aan het feestmaal aangeboden aan den heer Gouverneur. Tijdens deze feestelijkheden werden er prachtige concerten uitgevoerd op de stadskiosk, door de Koninklijke maatschappij „Orpheus „ en de Harmonie van den Katholieken Volksbond.

De heer Caron, Voorzitter van het Landbouwcomice en lid der Bestendige Deputatie opende de lijst der heildronken en sprak in volgender voege :

„ Hooggeachte Heer Gouverneur,
Mijnheeren,

Waar Belgen vereenigd zijn — en onze landbouwers zijn Belgen met hart en ziel — gaan de gedachten eerst en vooral naar den Koning en de Koninklijke Familie. Ik verhaast mij dus een heildronk in te stellen aan Koning Albert, onze roemrijke Vorst die, door het hooghouden der eer van ons dierbaar Vaderland, de bewondering afgedwongen heeft van de gansche wereld en die, door de Hoofden en de volkeren van alle landen, met eerbied en geestdrift ontvangen en gevierd wordt. Aan Koning Albert, die niet alleen als krijgsman, aan het hoofd zijner dappere soldaten, wonderen op het slagveld heeft verricht, maar die ook, na het bedaren van den storm, blijk gaf van heldere schrandereheid en vooruitzicht, om ons bevrijd België uit zijne puinen te doen opruizen en handel en landbouw te doen herleven.

Aan Koningin Elisabeth, de moeder der soldaten, toonbeeld van liefdadigheid en goedheid, die, door hare milde tusschenkomst bijzonderlijk in de verwoeste gewesten, bewijs geeft van al het belang dat zij hecht aan de heropbeuring van den geteisterden landbouw.

Aan de Koninklijke Kinderen, de vreugde hunner doorluchtige ouders en de hoop der toekomst van ons geliefd Vaderland.

Uit ganscher harte, Mijnheeren, drinken wij op de gezondheid en op het geluk onzer beminde Vorsten.

Hooggeachte Heer Gouverneur,

Hoe zal ik uitdrukken hoe vereerd en oprecht verheugd wij ons gevoelen U te mogen begroeten; hoe fier en gelukkig wij zijn dat gij uw eerste bezoek aan onze stad hebt willen doen, ter gelegenheid eener landbouwtentoonstelling.

Bij onzen laatsten prijskamp. in 1908, mochten wij dezelfde gunst genieten, ter gelegenheid van het bezoek van uwen geachten voorganger, Graaf de Baillet-Latour. Deze bezoeken bewijzen klaar hoe nauw de landbouwbelangen aan het harte liggen van de vertegenwoordigers des Konings in onze Provincie.

Ja, geachte Heer Gouverneur, wij hebben U aan het werk gezien; en persoonlijk ben ik zoo menigmaal in de gelegenheid geweest vast te stellen welk groot belang gij stelt in alles wat den landbouw betreft; alle maatregelen tot bevordering van het landbouwbedrijf vinden in U eenen verlichten voorstander en verkleefden medewerker, overtuigd, als Gij zijt, dat deze nijverheid de bron is van den welstand onzer Provincie en dat bij de landbouw-bevolking de grondbeginselen van orde en zedelijkheid streng in eere worden gehouden.

Dank, Geachte Heer Gouverneur, voor dezen nieuwen blijk van belangstelling en, daar het verleden de beste waarborg der toekomst is, zijn wij vast overtuigd steeds op uwen steun en medewerking te kunnen rekenen, daar waar het geldt het stoffelijk en zedelijk welzijn onzer landbouwbevolking te bevorderen.

Ook tegenover het Stadsbestuur van Turnhout hebben wij eenen plicht van dankbaarheid te vervullen: nooit bleef het ten achter wanneer het gold de belangen van den landbouw te ondersteunen. Voor deze tentoonstelling heeft het ons andermaal eene milde toelage verleend en ik ben gelukkig, hier in het openbaar, onze welgemeende erkentelijkheid uit te drukken tegenover de Heeren-Burgemeester en Schepenen alsmede tegenover de heeren leden van den gemeenteraad.

Mijnheeren,

Er blijft mij een hoogst aangename plicht te vervullen, namelijk mijnen innigen dank te betuigen aan onze zoo bevoegde als gewetensvolle juryleden. Met de meeste bereidwilligheid stelden zij zich ter onzer beschikking om de tentoongestelde dieren, hof- en landbouwvoortbrengselen te komen beoordeelen. Dat geen enkele klacht over hunne beslissingen ons ter oore is gekomen, is wel het degelijkste bewijs met welken rechtvaardigheidszin en hoe gewetensvol zij hunne kiesche en moeilijke taak vervuld hebben.

Gij zult mij toelaten, Mijnheeren, hier eene bijzondere vermelding te maken van een jurylid wiens tegenwoordigheid ons bijzonder aangenaam is: ons aller-vriend, den sympathieken voorzitter van den Provincieraad: Mr Anatole de Cock de Rameyen. — Aan hem zijn onze landbouwers den grootsten dank verschuldigd; steeds en nog gedurig aan ijvert hij voor al hetgeen den landbouw aangaat; doch, bijzonder tijdens de droeve oorlogsjaren heeft hij ontzaglijke diensten aan den landbouw, in onze Provincie, bewezen; niettegenstaande de grootste moeielijkheden en spijs schijnbaar onoverkomelijke hinderpalen, gelukte hij er in, dank zijnen onverpoosden arbeid, veevoeder en meststoffen van allen aard te verschaffen. Ik druk den wensch uit hem nog lange jaren te zien aan het hoofd van den Provincieraad tot welzijn en voorspoed van den landbouw.

Wij zouden aan onzen plicht tekort komen, Mijnheeren, zoo wij geen woord van hulde brachten aan onzen volksgezinden Minister van Landbouw, de heer Baron Ruzette. Onder zijn wijs bestuur werden talloze maatregelen genomen, waarvan de gelukkige terugslag op de welvaart van het landbouwbedrijf niet uitgebleven is. Alles wat onze nijverheid eenigzins kan bevorderen ligt hem aan het harte en onlangs nog bewees hij het Land eenen onschatbaren dienst, met, door het verleenen van groote premiën, de ontginning der braakgronden, degelijk aan te moedigen.

Deze maatregel, waarin — ik ben ervan overtuigd — de bestendige Deputatie van den Provincieraad — ook niet zal ten achter blijven — zal ongetwijfeld de beste vruchten voor de vermeerdering der voedselopbrengst van het Land afwerpen en daarvoor verdient de heer Baron Ruzette ieders hulde en dank.

Ik druk eindelijk, Mijnheeren, mijn innigen dank uit voor allen die meegewerkt hebben tot het welgelukken dezer tentoonstelling: aan de muzikafdeelingen die door de kunstvolle uitvoering hunner schoone stukken onze feesten opgeluisterd hebben; aan allen die, in welke mate ook, iets bijgedragen hebben om den schoonen uitslag die wij bekomen hebben, te bereiken.

Ik hef den beker op, Mijnheeren, en alvorens hem te ledigen, heb ik de eer eenen heildronk voor te stellen op de gezondheid en het welzijn van onzen geachten Heer Gouverneur. „

De WelEdele Heer Gouverneur antwoordde hierop als volgt:

„Mijnheer de Voorzitter,
Mijnheeren,

In uwe welwillende aanspraak zegt gij met reden hoezeer ik belang stel in alles wat den landbouw en zijne verbetering, in onze provincie, betreft. Het arrondissement Turnhout is onder dit oogpunt vooral eene landbouwstreek, en dank aan uwe uitnodiging en die der Stad Turnhout ben ik er toe genoopt, en wensch ik mij geluk te moeten bestatigen hoezeer de tentoonstelling geslaagd is die ge mij de gelegenheid gegeven hebt vandaag te bezoeken. Gij zult het mij ook niet ten kwade duiden indien ik ten volle instemmend met de gelukwenschen en de dankbetuigingen die gij aan ieder der instellingen toestuurt, welke tot haar welgelukken hebben meegewerkt, ik den naam voeg van den voorzitter van het Landbouwcomice, en ik zijnen naam doe toejuichen door geheel deze vergadering.

Mijnheeren, de lof van den heer Caron is niet meer te maken. Gansch zijn leven heeft hij toegewijd aan de verwezenlijking van al de vraagstukken die den landbouw betreffen. De provincie Antwerpen mag zich met reden gelukkig achten in den schoot harer Bestendige Deputatie een lid te hebben, wiens groote ondervinding en toewijding, gevoegd bij eene onverpoosde gedienschtigheid en minzaamheid er eene bevoegdheid van eerste gehalte en eenen wijzen raadgever van maken, bij wien de overheden met genoegen te rade gaan. De zoo belangrijke landelijke bevolking onzer provincie, vindt in hem eenen machtigen verdediger en beschermer. Ik ben gelukkig hem openlijk die hulde te mogen brengen, en persoonlijk ben ik hem dankbaar wijl hij door de medehulp zijner groote kennissen, vooral in deze zoo belangrijke zaak, mijne taak vergemakkelijkt in het bestuur der provincie.

Mijnheeren de dag loopt ten einde. Hij mag voor mij geteld worden onder de aangenaamsten mijner bestuurlijke loopbaan. Hij heeft ons toegelaten elkander van nabij te zien, samen te voelen en te denken en onze gedachten te wisselen. Ik wil van U niet scheiden, zonder mijne grootste dankbaarheid aan allen te betuigen : hierin begrijp ik zoowel de overheden, ieder der deelnemers aan deze zoo welgelukte feesten, als de bevolking zelve, zonder onderscheid van gevoelens, die helaas maar al te dikwijls de menschen onderling verdeelen.

Mijn openbaar ambt, plaatst mij gelukkiglijk boven de gezindheden en de partijen, wat mij toelaat van allen de dienaar te zijn en altijd te blijven ; van mij altijd aan den dienst van mijn land te wijden het oog gericht op het algemeen welzijn, in samenwerking van al degenen die van goeden wil zijn.

Ik ben dus ten zeerste getroffen, en vertrek onder den troostenden indruk van de zoo sympathieke ontvangst, die mij vandaag vanwege de Stad Turnhout te beurt is gevallen. Ik dank nogmaals uwen achtbaren burgemeester, en verzeker hem even als aan U allen, dat gij mij steeds in de uitoefening mijner bediening, bereid zult vinden aan al mijne onderhoorigen van dienst te zijn.

Daar ik op dit oogenblik de gast ben van het Landbouwcomice, stuur ik het mijne rechtzinnigste dankbetuiging even als mijne oprechte gelukwenschen toe voor het welgelukken van dezen onvergeetbaren dag en eerst en vooral voor zijnen prijskamp.

Mijnheeren, ik ledig mijn glas ter eere van Mijnheer Caron en ik wensch dat hij nog lange jaren zijne vruchtbare loopbaan als voorzitter van uw Comice moge waarnemen, en alvorens U te verlaten drink ik op den voorspoed van de Stad Turnhout en van zijne inwoners. „

Nog werden gepaste heildronken voorgesteld, namelijk door de heeren : de Cock de Rameyen, voorzitter van den provincialen raad en Jhr. du Four, Burgemeester der Stad Turnhout.

De grootste gulhartigheid heerschte er gedurende dit feestmaal.

De prachtige verlichting van het Kasteelplein en een puik vuurwerk aldaar afgestoken sloten dezen heugelijken dag.

ONTHULLING VAN HET MONUMENT.

Prinselijk Bezoek.

Na verscheidene vergaderingen gehouden door de Feestcommissie, waaraan velen onzer ingezetenen waren toegevoegd, werd het programma der feestelijkheden bepaald vastgesteld en breedvoeriger uitgewerkt, nadat alhier de blijde tijding was toegekomen der Intrede van Z. D. H. Prins Leopold.

Hierna laten wij volgen het programma der feestelijkheden.

STAD TURNHOUT.

GROOTE FEESTEN

ter gelegenheid der Onthulling van het Monument, opgericht ter eere onzer gesneuvelde Helden en zegevierende Strijders 1914-1918 en der blijde Intrede van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Leopold, Hertog van Brabant.

ZATERDAG 1 JULI 1922.

19 uur. Aankondiging der feesten door klokkengelui.

Van 20 tot 21 uur. Concert door Stadsbeiaardier.

21 uur. Concert door Kracht en Zwier. Wandelconcert.

ZONDAG 2 JULI 1922.

9 uur. Plechtige mis van dankzegging in open lucht, opgeluisterd met militaire muziek.

10 1/2 uur. Militair kunstconcert door het 18^e Linierement.

13:45 uur. Aankomst van Z. K. H. Prins Leopold met bijzonderen trein.

14 uur. Ontvangst ten Stadhuize van Z. K. H. Prins Leopold.

14 1/2 uur. Uitgang van den praalstoet.

15 uur. Bezoek aan de hoofdkerk door Z. K. H.

15 1/2 uur. Onthulling van het Monument.

17 uur. Groot Turnfeesten ter Groot Markt door de maatschappij Kracht en Zwier, met begeleiding van Harmonie.

18 uur. Huldezing door den Turnhoutschen Kring van Antwerpen.

Groot Japaneesch vuurwerk ter Groot Markt.

20 1/2 uur. Kunstconcert door de Harmonie van den Katholieken Volksbond.

Prachtige elektrische verlichting der Zegeplaats.

Van 21 1/2 tot 22 1/2 uur. Wandelconcerten en openbare volksbals in al de wijken der Stad.

22 1/2 uur. Groot vuurwerk op het Kasteelplein. — Algemeene verlichting.

MAANDAG 3 JULI 1922.

In den voornoen groot huldebetooging door de verschillende scholen der Stad aan het Monument.

11 uur. Uitvoering der cantate.

16 uur. Feestmaal aangeboden aan de Oorlogsweezen.

20 1/2 uur. Kunstconcert door de Koninklijke Maatschappij Orpheus.

Electrische verlichting der Zegeplaats.

Gedurende de drie voormelde dagen Groot Prijskamp van Uitstallingen.

Zaterdag en Zondag zal de aftochtsklok niet geluid worden en de feesten zullen gesloten worden op Maandag om 1 uur 's nachts.

PRAALSTOET.

Uitgang Zondag 2 Juli, om 14 1/2 uur.

ORDE VAN DEN STOET :

Vaandrig en Eerewacht te paard.

Gendarmerie te paard.

Militaire muziek van het 18^e Linierement.

Oorlogsverminkten en Oorlogsweesjes.

Geheim Burgerleger.

Oud-Politieke Gevangenen.

Rood Kruis van België, Plaatselijk Komiteit.

Oud-Soldaten 1870-71.

Vaderlandschminnende Maatschappij „Oud-Gedienden „

Koninklijke Maatschappij Echo de la Campine.

Koninklijke Maatschappij Edelen Handboog.

Koninklijke Muziekmaatschappij Orpheus.

Amicitia.
Vrienden van het Kasteelplein.
Concordia.
Unitas.
Verbond der Handelsreizigers.
Vriendenkring.
St-Eligius.
Kempische Lijnvisschers.
Football Club Turnhout.
„ Marie-José
Turnmaatschappij Kracht en Zwier.
Armbus in den Spiegel.
Weldadigheidskring Gevers.
Onder Ons.
Rashondenvereniging.
De lustige Vrienden.
De Biekerf.
Hand in Hand, Recht door Zee.
Handboogmaatschappij V. Offenwert.
Hand in Hand.
Beenhouwersbond.
Timmermansgilde St-Jozef.
Schoenmakersgilde St-Crispijn.
Werkmansgilde.
St-Hubertsgilde.
Gilde O. L. V. Severdonck.
Boerenbond.
Muziekmaatschappij Onhafankelijken.
Turnhoutsche kring van Antwerpen.
De gedekoreerden.
Oud-Pompiers.
Velo-club Heidebloempje.
Velo-club Nut na Vermaak.
Maatschappijen en inwoners der gemeente Rethy (Koninklijk Domein).
De Dageraad.
Katholieken Volksbond a) *Muziek*
b) *afdeelingen*.

Middelbare Meisjesschool van het H. Graf.
Xaverianen a) *Muziek*
b) *afdeelingen*.
Gemeente Meisjesschool.
Aangenomen Meisjesscholen.
St Jozefscollege.
Groeperingen volgende scholen :
a) Weezenhuis.
b) Gemeente jongensscholen.
c) Aangenomen jongensschool.
d) Staats Middelbare jongensschool.
St Victorsgesticht.
Pompierskorps.
Gendarmerie te paard.

Op Zaterdag, 1 Juli 1922, om 7 uur 's avonds kondigde het grof geschut en het klokkengelui de opening aan der grootsche feestelijkheden, vermeld in bovenstaand programma.

Op dit uur was er in onze stad een drukke beweging. Het was een ware kermisdag. Oud en jong, met vroolijken blik, in zondagplunje, was te been om den uitstillingsprijskamp te gaan bewonderen. Dit werk voor de eerste maal in onze stad ondernomen, overtrof eenieders verwachting. Dagen te voren werden allerhande ontwerpen, geheimzinnig en in stilte achter een vast gespannen doek, zoowel in de grootste handelshuizen als in de eenvoudigste winkeltjes, uitgewerkt.

Ook welk heerlijk schouwspel ontrolde zich voor het oog, toen Zaterdag om 7 uur, het doek viel. Het leek een echte tentoonstelling, die getuigde van groote opvattingsgeest en van schoonheidsmaak en strekte tot eer van uitstallers, tof roem van handel en nijverheid.

De aangestelde jury had het niet gemakkelijk tusschen de talrijke mededingers, de laureaten uit te roepen en te rangschikken in de verschillende reeksen, daar velen uitblonken door hunne heerlijke uitstallingen, alle aangepast op hun artikels en omlijst met een kader vol vaderlandsche beteekenissen.

Met fierheid wijzen wij hier op het edel gebaar dat door de bekroonden van den prijskamp werd gegeven, die spontaan het geheel of het grootste gedeelte van hun gewonnen premie afstonden,

aan de oorlogsweezen, het fonds der invaliden, of het weeskindje dat de uittrekking deed.

En terwijl de opgeruimde menigte kuerde langs de straten, van vitrien tot vitrien, weergalmde in de lucht, in kristallen tonen de schoone Vlaamsche liederen, die uit den grijzen toren van St. Pieter opstegen en ontvloden aan de meesterhand van onzen stadsbeiaardier Mr. E. C. Verrees:

Om 9 uur had daarna, op de kiosk der groote markt een kunstconcert plaats, gegeven door den Turnkring "Kracht en Zwier", die als naar gewoonte, het kunstminnend publiek vergastte op eenige der heerlijkste brokken uit zijn repertorium.

Nadien werd er door deze harmonie en die van den Katholieken Volksbond, een fakkeltocht met wandelconcert gehouden.

Een uitgelezen weder begunstigde dezen eersten avond en lang heerschte er eene vroolijke en zomersche feeststemming.

Met koortsige bedrijvigheid had men nog gansch den nacht door-gewerkt en bij den vroegen morgen ontwaakte onze stad, in feest-tooi gehuld. Huizen en straten bevlagd, overal wimpels, bloemen en festoenen; vanaf de Statie tot aan de rijk versierde Zegeplaats menig eereboog en eene onafgebroken uitstalling van schilden en draperijen van nationale, verbondene, Vlaamsche en Turnhoutsche kleuren.

Op de pui van het Stadhuis was een altaar opgetimmerd, alwaar om 9 uur een plechtige Mis van dankzegging werd opgedragen door den Z. E. Heer Glénisson, Krijgssaalmoezenier. Eene talrijke schaar geloovigen, waaronder bijzonder de familieleden der gesneuvelde soldaten, oorlogsinvaliden en oud-strijders, woonde het H. Misoffer bij.

Hetzelve werd opgeluisterd door de militaire muziek van het 18e Linieregiment, onder de kundige leiding van Mr A. Courtois.

De verhevene muziekstukken werden uitgevoerd met diepgevoelde kunst en bewogen tot in de ziel der ingetogen menigte.

Om 13.45 uur kwam de koninklijke trein de statie binnengevaren.

De wachtzaal van 1^e klas was sierlijk opgetooid. Aldaar werd Z. K. H. Prins Leopold verwelkomd door den WelEdelen Jhr du Four, Burgemeester. Onder het trompetgeschal, het kannongebulder, de geestdriftige toejuichingen der toegestroomde menigte zette de koninklijke koets zich in beweging.

Gekleed zonder pracht noch praal, in eenvoudige uniform van Ad-

judant — leerling der krijgsschool — maakt het sympathiek voorkomen van onzen jeugdigen kroonprins een allergunstigen indruk.

Jubelkreten en muziektonen klinken onophoudend luide en blijde op gansch den doortocht, uit den mond der duizenden omstanders en der maatschappijen die langs twee kanten der straten de haag vormen.

Ten Stadhuize aangekomen wordt Z. K. H. in de Raadzaal verwelkomd door den Eersten Magistraat der Stad, omringd door geestelijke, burgerlijke en militaire Overheden, in volgende uitgelezen be-woordingen:

" Monseigneur,

Op 19 Juni 1904 had de stad Turnhout de eer en het geluk Uwe doorluchtige ouders te ontvangen, en nooit zijn deze grootsche figuren en dit heerlijk feest uit het geheugen verdwenen dergenen die ze hebben gezien. — Sedertdien werd Prins Albert Koning der Belgen; sedertdien zijn jaren vervlogen, historische jaren, jaren eeuwen lang, en bij de Koninklijke kroon voegde Zijne Majesteit Koning Albert de lauwerkroon der helden en der overwinnaars; terwijl onze beminde Koningin verscheen als de menschwording der liefdadigheid.

De Koninklijke kroon wacht U; doch de lauwerkroon heeft Uw Koninklijke Hoogheid van nu af gewonnen aan de zijde van Uwen doorluchtigen vader, den Ridder-Koning, en niemand is meer dan Ued. gerechtvaardigd deze te dragen.

Vier jaren lang was Uw paleis eene loopgracht; Uwe vorstelijke vermaken, de ontberingen en de gevaren van den oorlog. —

Zooals Uw vader en Koning, had Uwe Koninklijke Hoogheid gezworen het Vaderland van den overweldiger te bevrijden, of U onder zijne puinen te laten begraven; en heden komt U, van glorie omringd, Uwe wapenbroeders viereen en aan de stad Turnhout een blijk geven Uwer toegenegenheid.

De Turnhouters zijn erkentelijk en trouw. Gedurende den ganschen oorlog en in de somberste dagen der bezetting heeft Turnhout geene gelegenheid laten voorbijgaan om uiting te geven van hare getrouwheid aan het Belgisch Vaderland, aan onze Vlaamsche afkomst, aan ons doorluchtig Vorstenhuis; en elkeen die de grens wilde overschrijden vond te Turnhout eene schuilplaats en eene verzekerde hulp.

Door uw bezoek zal die gehéchtheid aan ons Vorstenhuis nog versterken en eenen meer concreten vorm bekomen.

Turnhout jubelt en juicht U toe. Hoor den feestzang der klokken, zie dit geestdriftig volk dat uit alle hoeken der Kempen toestroomt om Uwe Koninklijke Hoogheid te verwelkomen.

Allen roepen U toe : Leve België ! Leve de Koning ! Leve Prins Leopold !

De Kroonprins dankte in hartelijke woorden den heer Burgemeester en de Turnhoutsche bevolking. Kalm en duidelijk klinkt zijne rede, die hij in keurig Vlaamsch uitspreekt.

“ Ik verheug mij, zegde hij, in het bezoek dat ik heden aan Uwe goede Stad Turnhout kan brengen. Ik dank U, geachte Heer Burgemeester, om Uwe vleierende woorden. Ik onthoud vooral de goede herinneringen, die het vroeger bezoek mijner ouders bij U heeft gelaten, en ik zal niet nalaten, zoodra ik te Brussel weergekeerd ben den Koning en de Koningin den lof mede te deelen, dien gij hun zoo gul en trouwhartig hebt toegezwaaïd. Ik ben gelukkig thans aanwezig te zijn nu gij de edelste Uwer zonen gaat huldigen, en dat ik in aanraking mag komen met de werkzame bevolking van Turnhout. Ik bedank de bevolking Uwer aloude stad, die gedurende de vier jaren van droevigen strijd, niet opgehouden heeft een hardnekkigen weerstand te bieden. Ik breng hulde aan hun innige getrouwheid aan 't Vaderland, en aan de ontzaggelijke hulp en steun, die Uwe bevolking verleende aan hen, die de grenzen overschreden om het leger te gaan vervoegen. Turnhout heeft ook deel genomen in de offers, die de bloedige oorlog geeischt heeft. 't Is eene kostbare eer voor mij, thans een diepgevoelde hulde te brengen aan de Turnhoutsche helden, die voor recht en vrijheid gevallen zijn. Eendrachtig zijde aan zijde stonden ze in de loopgraven. Vereenigd in de vereering van deze helden, zullen wij in eendracht de grootheid van ons België bevestigen. „

De koninklijke spreker werd herhaaldelijk door geestdriftig gejuich onderbroken en bij 't einde zijner redevoering werd hem een roerende ovatie gebracht.

Daarna nam de Prins de verschillende uitgenoodigde overheden, in de wandelzaal geschaard, in oogenschouw en had voor ieder een vriendelijk woord : hij deed zich de kunstenaars Floris De Cuyper en Emiel Van Averbeké voorstellen en wenschte hun hartelijk geluk met hun voorgebrachte kunstgewrocht — het Monument

alhier opgericht.

Daarna plaatste de Prins zich onder de marquise, opgericht ter pui van het stadhuis en nam den stoet in oogenschouw.

De maatschappijen met hunne wapperende vlaggen en banieren, stappen onder de opwekkende tonen der muziek flink voorbij en juichen den Prins geestdriftig toe.

Hiertusschen kenmerkte zich wederom de “ Turnhoutsche Kring „ van Antwerpen, die getrouw aan zijn verleden er aan had gehouden deel te nemen aan de jubelfeesten zijner moederstad, en straks aan den voet van het Monument een huldezang zal uitvoeren en een eerepalm zal neerleggen.

Zooals altijd wordt fel opgemerkt de oude gilde met haar eeuwenoude vlaggen, haar Koning, omhangen met zilveren eerepenningen. De turnkring “ Kracht en Zwier „ in prachtige kleedij gedost, die lenig en gezwind voorbij den Prins stapt, de jongens, als flinke militairen de eer bewijzend, terwijl de meisjesafdeeling een plechtigen, bekoorlijken groet brengt met uitgestreken arm.

Daarna komt de indrukwekkende défilé der scholen, die terecht de bewondering der toeschouwers afdwingt en onophoudend op zijn doortocht daverende applaus inoogst. Hiertusschen stippen wij aan : De gemeente- en aangenomen scholen, met hare zinnebeeldige groepen, zoo trouw weergegeven door die lieve meisjes met golvende haren, netjes uitgedost in de kleuren der Natie, die zij moesten verbeelden, voorafgegaan door het nationaal vaandel waarachter fier stapte de koningin in een rijken fluweelen mantel gehuld. De schoolknappen vertolkende groepen van flinke soldaatjes, matroosjes, fiere edelknappen, kloeke landbouw- of ambachtszonen, allen omgeven van wapenschilden en vlaggen, waarbij de indrukwekkende groep samengesteld uit leerlingen der lagere en middelbare jongensscholen, dragers van rijkversierde schilden waarop de naam van een gevallen held prijkte. De nederige weesmeisjes van St. Petrus Godshuis, in rouw gewaad met purperen sluier in de lenden, prachtige lauwertakken dragend, als huldebewijs aan de gesneuvelde soldaten.

De Staatsmiddelbare Jongensschool met hare groote schaar leerlingen, die het ten plicht rekende een tol van dankbare vereering te betalen aan onze gesneuvelden met hun een prachtigen, gesmeeden, ijzeren lauwertak op te dragen.

De leerlingen van het H. Graf, onzen handel, onze ambachten en nijverheid voorstellende met veel kunst en smaak; en er in gelukten schilderachtige groepen voor te stellen die het oog verblijdden en getuigden van rijke inbeeldingsgeest en groote vaardigheid.

Ons St Jozefscollege met zijne oude wilde Belgen, zoo natuurlijk weergegeven dat geen beroepspeeler beter deze rollen zou hebben kunnen vertolken: de volgelingen van Jan Breydel; de gilden der middeleeuwen in hunne historische kleedij.

Ten slotte St Victor met zijn boy-scouts, zijne flinke groepen, opgeleust met fijne muziek, in bekoorlijke en kraaknette kostumen. De praalwagen van dit bloeiend onderwijsgesticht sloot waardig den optocht, gaf treffend weer een tafereel uit den grooten wereldkrijg, en verwierf dan ook terecht den meesten bijval.

Daarna volgden de dichte scharen kinderen met verschillende vlaggetjes, die eene wemeling vormden met bekoorlijk uitzicht, vol leven en kleurenspeel. De lieve zonne was ook bij het feest. Zij goot hare gouden stralen mild uit over deze sierlijk gekostumeerde groepen en deed alles vooruitkomen in een gloed van tintelende kleuren, levendige vroolijkheid en feestelijke stemming.

Het geheel vormde een buitengewoon prachtigen stoet die terecht als de schoonste werd geroemd welke ooit Turnhouts straten doorkruiste, de aanschouwers in verrukking bracht en bij onze bevolking in aangename herinnering zal blijven.

Al de deelnemers halen eer van hun werk en hier zij hun een welverdiende hulde gebracht.

Na dezen juichenden en wuivenden stoet in oogenschouw te hebben genomen waarover Z. K. H. zich zoo vereerd gevoelde en zijn uitbundigen lof uitsprak, begaf hij zich naar de Hoofdkerk van St Pieter, alwaar hij hartelijk werd verwelkomd door den Z. E. H. Kanunnik Jansen, Pastoor-Deken, in volgender woorden:

“ Monseigneur,

Bij uwe intrede in onze Kerk, heb ik de eer in den naam der Geestelijkheid der stad en van het Kerkfabriek, Uwe Koninklijke Hoogheid onze eerbiedige gevoelens aan te bieden en vermits Gij de hoogste vertegenwoordiger zijt van ons Vorstenhuis, zoo stijgt die hulde van zelf op tot onzen gevierden Koning en onze beminde Koningin, onder wiens trouwste onderdanen wij, geestelijken wenschen te mo-

gen gerekend worden.

Monseigneur, Gij hebt door Uwe hooggewaardeerde tegenwoordigheid de plechtigheid willen opluisteren waarmede de stad Turnhout hare dierbare gesneuvelden huldigt. Laat mij Ued. verzekeren dat onze diep christelijke familiën zeer gevoelig zijn aan het feit dat Uwe Koninklijke Hoogheid er aan gehouden heeft eene bede te komen storten ter gedachtenis der edelmoedige slachtoffers van plicht en vaderlandsliefde.

Wij zijn gelukkig onze gebeden met de Uwe te vereenigen en tevens de merkwaardigheden der kerk te toonen. „

De Prins dankte in passende termen den weleerwaardigen heer Deken als volgt:

“ Ik ben diep getroffen door uwe vleiende woorden en vooral door de dankbare hulde, die gij aan onze dierbare gesneuvelden brengt, Ik zal er steeds een kostbaar aandenken van bewaren. „

In de kerk vertoefde hij eenige stonden voor het denkmale aldaar opgehangen ter nagedachtenis onzer gesneuvelde helden; voor het hoogaltaar knielde hij eerbiedig; bezichtigde vervolgens de bijzonderste merkwaardigheden der kerk en begaf zich alsdan naar de Zegelplaats.

Aldaar gekomen steeg een eindeloos gejuich op uit de ontelbare omstaanders.

Hij had een vriendelijk woord over voor de invaliden, stak hartelijk de hand uit naar de kleine oorlogsweezen en sprak gemoedelijk met de oud-politieke gevangenen.

Na dit aangrijpend tooneel, omringd door de Overheden, nam de doorluchtige bezoeker plaats op het verhoog.

Dan hield Mijnheer Henri Van Genechten, Voorzitter van het feestkomitee, volgende redevoering:

“ Monseigneur,

Mijn eerste woord zij een woord van innigen dank tot U, die U gewaardigd hebt U aan te sluiten bij de hulde die de Turnhoutsche bevolking aan hare heldhaftige Zonen gaat brengen.

De ontzaglijke menigte hier samen gestroomd, de geestdrift die ons allen bezielt zullen Uwe Koninklijke Hoogheid getuigen hoe

zeer Turnhout, ja gansch de Kempen, Uwe tegenwoordigheid hier hoogschat en hoe dankbaar U de bevolking is voor dien grooten blijk van genegenheid, haar gegeven door den Prins van Koninklijken bloede en voor de gelegenheid die Uwe doorluchtige tegenwoordigheid haar verleent, eens te meer aan ons geliefd Vorstenhuis de verzekering te geven van haren onwrikbaren trouw en innige verkleefdheid.

Zij het me toegelaten, Monseigneur, U te bidden aan Uwen doorluchtigen Vader, Zijne Majesteit, onzen welbeminden Koning, de gevoelens van trouw en gehechtheid over te maken van gansch dit gewest en tevens de groote bewondering uit te drukken, voor Zijne heldhaftigheid gedurende den Wereldoorlog, heldhaftigheid die gansch de beschaafde wereld met eerbied en bewondering heeft geslagen! Dank aan Hem, dank aan onzen welbeminden Koning, dat het Hem behaagd heeft U Monseigneur, te willen aanduiden om Hem op deze grootsche plechtigheid te vertegenwoordigen!

Leve de Koning!

Over 18 jaar deed Hij ons de groote eer, te zamen met Zijne Edele Gade, onze welbeminde en nooit genoeg bewonderde Koningin, onze Stad met een bezoek te vereeren.

Alles was toen vrede en welvaart en niemand zou hebben durven voorzien dat het eerste Vorstelijk bezoek, dat Turnhout zou te beurt vallen, gepaard zou gaan met de onthulling van een gedenkteeken onze gesneuvelde Helden en onze overwinnende Soldaten ter eere!

De beteekenis Uwer tegenwoordigheid op dit oogenblik is een troost voor die ongelukkige weezen, die treurende familieleden onzer duurzame Gesneuvelden, eene aanmoediging voor onze roemrijke Verminkten en een triomfkreet voor de zegevierende Soldaten hier rond U geschaard, Monseigneur, en al Uw oude Strijdmakkers. Want wie weet niet, Monseigneur, dat pas de jongelingsjaren ingetreden, Gij uwe plaats hebt ingenomen in de rangen der Dapperen en Uw kostbaar leven hebt veil gehad voor de verdediging van dat heilig plekje van ons duurzaam Vaderland, dat dank aan den heldenmoed zijner Kinderen, nooit door den hiel van den overweldiger werd bezoedeld.

In dien wereldkrijg heeft God onze Stad voor rampen en vernietiging gespaard, doch hare Zonen hebben hun bloedig offer gebracht op het Altaar van het Vaderland. 131 Namen staan in het brons,

gegrift, 131 lijken liggen begraven op België's slagvelden. Hulde aan U, o Dooden! Diep buigen wij voor Uwe nagedachtenis. Gij vielt voor 't Recht en 't Vaderland.

Doch brons en hardsteen zijn niet van noode om Uwe namen in ons geheugen te doen voortleven, de geschiedenis kan op haar guldenboek Uwe namen neerschrijven voor onze nakomelingen en het nageslacht, Doch bij ons, uwe medeburgers, is Uwe plaats in onze harten!

Exegi monumentum oere perennius! Wij hebben een gedenkteeken opgericht, duurzamer dan brons, harder dan hardsteen. In ons erkentelijk geheugen zult Ge voortleven als de besten onzer Zonen!

Diep buigen wij voor U ook, glorierijke Verminkten, die Uw bloed hebt vergoten voor onze redding en onze verlossing. Uwe verminking is een adeltitel die gansch Uw leven de dankbare bewondering van Uwe medeburgers zal afdwingen.

Juichend groeten wij U, zegevierende Soldaten, roemrijk uit den strijd wedergekeerd, die na meer dan vier jaar lijden, ontberingen en gevaren, den vijand tot den terugtocht hebt gedwongen, den grooten reus, den verwaanden germaan, eene schandelijke, doch welverdiende nederlaag hebt toegebracht.

Weest allen overtuigd dat het beeld dat hier weldra voor U zal prijken U allen omsluit in dezelfde hulde van fierheid en van innige dankbaarheid!

Reeds gedurende den gruwelijken oorlog, innig overtuigd van de eindoverwinning van het Recht werden in stilte gelden ingezameld om Uwen Heldenmoed voor de nageslachten te vereeuwigen. Eens den Zege behaald en het Vaderland bevrijd, sloot gansch de bevolking bij het Stadsbestuur aan, om dit gedenkteeken zoo grootsch en prachtig mogelijk te zien oprijzen.

Twéé beroemde kunstenaars, beeldhouwer Floris De Cuyper en bouwmeester Emiel Van Averbeke, hebben onze wenschen verwezentlijkt. Eenvoudig in zijnen geest, doch grootsch in zijne beteekenis gaat het weldra voor U prijken.

Gij zult er bewonderen de verpersoonlijking der Stad Turnhout die aan de geschiedenis de namen voorspelt harer 131 Helden die sneuvelden voor 's Lands Onafhankelijkheid. Treurend doch fier, spelt zij die namen die geschreven worden in het onsterfelijk boek: Zij vielen voor 't Recht en 't Vaderland.

Gij zult er op treuren met de treurende moeders, vrouwen, dochters en zoontjens bij het lichaam van hun gevallen bloedverwant. Door den onverbiddeijken dood in den bloei des levens van hunne liefde ontrukkt, werd hij plechtig ten grave geleid met tranen en bloemen overladen.

Gij zult jubelen met de jubelende bevolking en bloemenkransen vlechten voor die Helden door den dood gespaard, die vol van fierheid en geluk na den lang verwachten Zegepraal, in hunne haardsteden wederkeerden. En boven dit alles prijkt het beeld van den Zege en den Vrede door Uwe dapperheid en Heldenmoed verworven!

Dat Uwe offers, dat Uw lijden niet vergeefsch zijn. Geve God dat de duur verkregen vrede nimmer nog worde gestoord! Dat nooit België's bodem de gruwelen van overweldiging en oorlog moge kennen. Dat ons duurbaar Vaderland onder het wijs beleid van onzen duurbaren Vorst, het peil van voorspoed en welvaart kenne, waarop het vroeger mocht roemen, dat het groeie en bloeie en dat onze groote Colonie, ons Congoland, dat wij heden herdenken, eene bron van welvaart zij, voor het Moederland die het zoo heldhaftig heeft verdedigd en met rijke provinciën heeft vergroot.

Doch mocht het ure van gevaar andermaal slaan, mocht het bedreigd Vaderland zijne Zonen ter verdediging oproepen, dat dan ook Uw voorbeeld, Uw offers en Uw lijden niet vergeefsch geweest zijn. Dat zij aan de jeugd, de toekomst van ons Land, denzelfden geest inprenten die U bezielde. Dat zij ook wete wat heilige plicht is en niet aarzele haar leven veil te hebben voor de verdediging van ons dierbaar België;

Veroorloof mij, Monseigneur, in Uwe tegenwoordigheid dit standbeeld als een kostbaar kleinood, aan het Stadsbestuur van Turnhout plechtig te overhandigen: „

Dan viel het doek onder het geestdriftig gejuich der menigte.

De WelEdele Jhr du Four, Burgemeester van Turnhout, antwoorde hierop in volgende bewoordingen:

“ Monseigneur,

Achtbare Familiën, Dappere Soldaten,

Geachte Medeburgers,

2 Juli 1922 zal in de geschiedboeken der Stad Turnhout worden ingeschreven als een der schoonste dagen die men alhier ooit beleefde.

Heden viert zij de onthulling van het Monument, opgericht ter eere harer roemrijke gesneuvelden en harer zegevierende krijgers van den wereldoorlog 1914-1918, en valt haar de groote eer, het zeldzaam geluk te beurt, te dier gelegenheid Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Leopold binnen hare muren te mogen begroeten en toejuichen. Nooit zag de stad Turnhout hare zonen in meer geestdrift ontstoken; nooit klonken alhier blijder tonen; speelde vroolijker beiaard, dreunde luider feestklok, wapperde meer nationale driekleur.

Als Eerste Magistraat der Stad is het voor mij een voorname eer, in naam der bevolking, ook mijne hulde van diepen eerbied, trouwe verknochtheid en innigen dank te betuigen, aan Uwe Koninklijke Hoogheid, die U wel hebt gewaardigd deze feesten door Uwe hooge tegenwoordigheid op te luisteren en uw wapenbroeders hebt willen gedenken en verheerlijken.

Tot in de ziel geroerd en met een gevoelen van levendige vreugde en rechtmatigen trots aanvaard ik, in naam der stad Turnhout, dit prachtig monument, een waar kunstgewrocht, waaruit de geniale scheppingskracht en kunstenaarsziel van de heeren De Cuyper en Van Averbek stralen, en waarvan de hooge en treffende betekenis zoo welsprekend door den achtbaren Voorzitter der Feestcommissie, werd weergegeven. Heilig pand, zinnebeeld van vaderlands-liefde, zielegrootheid, opoffering, moed en dapperheid, verre prijkt Gij boven alle andere monumenten, door de tale die gij spreekt, de heldendaden die gij vereeuwigt, de deugden die gij verheerlijkt.

Dierbare gesneuvelden, zooals gij schouder aan schouder vocht in de loopgrachten, zooals de dood u omsluisde en het slagveld u diende tot een zelfde graf, zoo omstrengelt onze liefde u allen in onze dankbare harten.

Zoo prijken uwe beeltenissen naast elkander in Godes heiligen tempel en nopen den ingetogen christen tot een gebed.

Zoo staan in lange rijen achtereen uwe namen in gouden letteren.

voor eeuwig in het brons gegrift, door elken waren Belg met eerbied begroet, aan de wereld een voorbeeld gevende van groote naastenliefde, de schoonste aller deugden, waaruit het licht der menscheid moet stralen en die de onvergankelijke belooning verzekert.

Uw roem zal niet verwelken! Helden sterven niet! Gij zult voortleven bij het dankbaar nageslacht!

En gij, edele verminkten, wier lichaam de sporen draagt uwer dapperheid, dit monument zal ons blijven zeggen hoe gij wist te lijden, hoe uw schoonheid, gezondheid en sterkte werden geknakt, tot welzijn van den evenmensch.

Gij kloeke soldaten, die zegevierend zijt wedergekeerd, weest overtuigd dat dit kostbaar kleinood aan de Turnhoutsche bevolking, aan de vreemdelingen zal blijven getuigen wat gevaren gij hebt getrotseerd en met welken leeuwenmoed gij wist te strijden en te overwinnen.

Zooals een brave moeder hare lievelingen met alle teedere zorgen overlaadt, zoo zal de stad Turnhout het als een heiligen plicht rekenen, dit standbeeld te blijven beschermen, bewaken en eerbiedig te onderhouden.

De geur en de sierheid der bloemen die het omgeven zullen bestendig getuigen der liefde die zij aan hare helden van 1914-1918 blijft toedragen.

Dierbare gesneuvelden, dappere strijders, waardige telgen gesproten uit de edelste zooals uit de nederigste standen, naar het woord van onzen doorluchtigen Koning, Albert den Dappere, hebt gij waardig den slag der Guldensporen herdacht; naar het voorbeeld uwer voorvaderen, die in 1789 hier ter stede het juk afwierpen van den eezuchtigen vreemden indringer, verjoegt gij den vijand en schonkt ons de kostbare vrijheid weder.

In vreedestijd, die sinds het ontstaan van het onafhankelijk België, onder het wijs bewind van onze onvergetelijke groote Vorsten Leopold I en Leopold II, nimmer werd onderbroken, mochten wij ons verheugen in een ongemeenen bloei van landbouw, handel en nijverheid. Gij die steeds waart het puik der Natie, een uitgelezen schaar van landbouwers, vakmannen en geestesarbeiders, koene pioniers op het vreedzaam en vruchtbaar veld van het werk en van de wetenschap vereenigt thans ook uwe krachten; de arbeid is de bron van alle welvaart; hij smeedt onbreekbare banden van broeder-

lijke liefde, verdraagzaamheid en toenadering, die een land, waarop het wreede oorlogswee nog immer zwaar drukt, moet heropbouwen en redden. Zooals de vlijtige landman, wiens oogst vernield door een woest orkaan, het oog hoopvol hemelwaarts richt, en met verdubbelden moed den arbeid hervat, zoo ook, betrouwend op Godes Voorzienigheid, steunend op uwe jeugdige krachten, zien wij den dag van morgen rustig te gemoet.

Zoo zal uit het bloed der martelaren, uit uwe verminkingen, uit uw lijden en strijden een nieuw leven verrijzen, een leven van ongestoord heil en vrede, en aan de eerekroon van het Vaderland een nieuwe parel schitteren, een edelsteen van grootheid en roem!

Doch moest wederom onze vrijheid worden bedreigd, onze rechten worden gekrenkt, — gevloekt weze het noodlot, — dan zou het voorbeeld onzer dapperen waardig worden gevolgd en zouden de Belgen toonen dat zij blijven wat zij steeds waren: de Dappersten onder de Dapperen.

Monseigneur,

Tot slot gedoog dat ik nogmaals mijne eerbiedige hulde en hartelijke gelukwensen betuig aan Uwe Koninklijke Hoogheid, voor het blijk van hooge waardeering en bewondering dat U heden hebt willen geven aan uwe dappere strijdmakers, kloeke verdedigers van de Maas en den IJzer, met wie Gij in dezelfde rangen stond, onder het bevel van den alom en nooit volprezen doorluchtigen Aanvoerder, onzen Grooten Koning, onder de weldoende bescherming van de Moeder der soldaten, onze welbeminte Koningin.

Hulde en dank aan de Verbondene natiën, waarvan wij alhier met fierheid de vertegenwoordigers mogen begroeten. Op het oorlogsveld deelden zij gevaren en ontberingen, thans nog reiken zij ons broederlijk de hand en deelen in onze vreugde en geluk.

Dank aan het Turnhoutsch publiek, aan de omliggende gemeenten, aan gansch de Kempen, aan allen die heden naar Turnhout zijn gesnel, om te huldigen en te eeren de helden van 1914-1918 en den waardigen telg van ons geliefd Vorstenhuis, Zijne Koninklijke Hoogheid den Kroonprins Leopold.

Hulde en dank aan den heer Voorzitter en de wakkere leden van het Feestkomiteit, die zich rust noch duur hebben gegund om feest-

lijkheden in te richten waardig der heugelijke gebeurtenissen die dienden gevierd.

Dat deze heerlijke feestelijkheden dan voortgaan in de beste orde en in denzelfden geestdrift en onze stad weergalme van de eenparige vreugdekreten : Leve België ! Leve de Koning ! Leve Prins Leopold ! Leven onze dappere oud-strijders !

Daarna nam de heer Kolonel Souxdorf, afgevaardigde van den heer Minister van Landsverdediging, het woord :

“ Monseigneur,
Heer Gouverneur,
Heer Burgemeester,
Geachte Toehoorders,

Afgevaardigd door den heer Minister van Landsverdediging en in naam van het leger dat ik vertegenwoordig, heb ik de eer hulde te brengen aan U allen voor het grootsche Monument, dat Gij opricht ter eeuwigdurende herinnering aan de beste uwer Zonen, die jeugd, hun leven, hun onstuimig bloed kwistig en zonder aarzelen als losprijs hebben geofferd voor de onafhankelijkheid van hun vaderland.

Toen de noodklokken luidden en alover de gouden velden der Oogstmaand de akelige mare van de duitsche overweldiging verkondigden, kwamen zij spontaan zich rond hun geheiligd vaandel scharen, bereid hun land tot het uiterste te verdedigen.

Uw goede stad Turnhout is in die geestdrift niet te achter gebleven ; getrouw aan het edel voorbeeld, hun weleer door hun dappere voorvaders, de Patriotten, gegeven, snelde Turnhout's jongelingschap en mannen te wapen.

In hun oogen straalde de vastberadenheid van hen, die tot leuze gekozen hebben : overwinnen of vergaan.

In hun stem trilde de blijdschap van hen, die den overmoed van hun jeugd in triomf door het leven dragen.

In hun stap klonk het rythme van hen, die vol betrouwen den horizon te ontmoeten gaan.

Menig huisgezin zag al zijn zonen oprukken ; menige moeder schonk haar eenigen zoon ; den oogappel harer liefde, en met fierheid zag zij hem heengaan ; alhoewel haar harte bloedde.

Wat een gejubel dan ook, toen na den hardnekkigen strijd, de onzen zegevierend de stad introkken. Maar helaas !... niet allen keerden weer : Zij allen die gevallen zijn met 't zwaard in de hand, zij rusten ginder ver, in de verwoeste landouwen, of onder de puinen van een plat geschoten verdediging, of vermoord in het moerassige water, of verpletterd of vaneengereten door de vijandelijke kogels en houwitsers.

Ginder ver bleven er zoovelen van die helden, die medegeholpen hadden aan onze bevrijding, maar die, helaas ! onze zegekreten niet meer hooren konden. Hun martelaarsbloed heeft onzen grond geheiligd, hun heldenmoed heeft ons de bewondering van heel de wereld geschonken.

Op ons, de overlevenden, rust een zwaren plicht ; hun offer mag niet vruchteloos geweest zijn, onze dankbaarheid moet hun voor eeuwig verzekerd blijven.

Gij, inwoners van Turnhout, hebt uwen plicht begrepen. Niet alleen in dit prachtig monument, leeft de nagedachtenis uwer helden voort, maar vooral in uwe harten. Daar, met fieren eerbied, huldigt gij uwe dierbare dooden, en leven zij voort in onsterfelijke glorie.

Met ontblooten hoofde, bied ik hun hier de dankbare hulde van ons leger, en verzeker hun dat hun offer niet nutteloos zal geweest zijn. Hun naam zal voortleven in dezelfde onbevleete schoonheid als die onzer voorvaders, het dankbare nageslacht zal hunne deugden roemen. In naam van het leger vlecht ik hier dus in gedachten de bloemen onzer dankbaarheid, rond de namen van hen, die vielen voor de vrijheid van het vaderland.

Vol bewondering blikken wij daarbij naar onzen beminden Koning en onze doorluchtige Vorstin, toonbeelden van burgerdeugd en gehechtheid aan onzen bodem, naar Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Leopold, de hoop van het nageslacht.

Moeders en Vrouwen, gij hebt recht fier te wezen op Uw gevallen zonen en mannen ! Turnhout, gij moogt u beroemen op uwe kinderen !

Moge deze plechtigheid een spoorslag wezen voor ons allen, om het heerlijke voorbeeld, ons gegeven door die helden, na te volgen ; in hunne zielen loeide de zuiverste liefde ; in hunne harten huisde de reinste belangloosheid ; alles hebben zij geofferd voor hun Vorst, hun Land, hun Volk ; alles hebben zij getrotseerd om de overwinning te verzekeren.

Volgen wij hunne voetstappen, en ons Vaderland zal zoo fier op ons kunnen zijn als Het fier is op hen.

Dat zal tevens de schoonste hulde zijn die wij aan onze teerbemindde gesneuvelden kunnen brengen. „

Ten slotte sprak Mijnheer H. Cleymans, Voorzitter der Invaliden :

„ Doorluchtige Prins,
Mevrouwen, Mijnheeren,

De Invaliden onzer stad hebben mij, hunnen Voorzitter, de vereerende taak opgedragen aan Uwe Hoogheid in hunnen naam een hartelijk woord van welkom en van eerbiedige hulde te brengen. Het levendig besef van de geringheid mijner gaven heeft mij niet weerhouden, Edele Prins, want de opgelegde taak behoeft geene welsprekendheid. Immers om aan ons Vorstenhuis, aan Uwe Koninklijke Hoogheid hulde te brengen, volstaat het enkel te wijzen op de daden die onze geëerbiedigde en heldhaftige Koning, onze hoogwaardige Koningin, en U, Hoogheid, op zulke roemrijke wijze hebt ten toon gesteld tijdens de droevige oorlogsjaren. Ja, mij behoeft geen woordenkracht, om eene eerbiedige hulde te brengen aan hen, die door gansch de wereld geroemd worden als staande aan de spits der beschaving.

In den naam der Invaliden, in naam van hen die een bloedigen tol betaald hebben aan den vaderlandschen plicht, en die met fierheid de kenmerken van geleverden strijd dragen, omdat ons gestort bloed heeft bijgedragen tot de vrijmaking, de verlossing en de eenheid van ons dierbaar Vaderland, in hun aller naam kom ik UEd. Doorluchtige Prins, onzen eerbiedigen welkomsgroet toesturen, en UEd. zeggen, Hoogheid, hoe diep wij verkleefd zijn aan ons geliefd Vorstenhuis, aan onzen heldhaftigen Koning, aan zijnen waardigen zoon, Prins Leopold, die zonder schrik of schroom in de gevaarvolle oogenblikken van den geweldigen wereldoorlog aan onze zijde manhaftig streed voor het dierbaar plekje gronds wiens vrijheid door onze vaders ook met hun bloed gekocht werd.

Edele, Doorluchtige Strijdmakker, laat mij toe UEd. dien naam te geven, wij zijn fier op U, ons gevoelig hart is diep getroffen, voor de hooge eer die Gij ons aandoet door uwe aanwezigheid op dit indrukwekkend feest.

Als ik mij het doel van uwe tegenwoordigheid voor den geest

stel, dan klopt mij het harte hoog bij de gedachte, dat ik een vrije Belg, een Turnhouter ben en dat de heldenmoed, de zielegrootheid en de zelfopoffering van hen die hun leven grootmoedig gaven voor vrijheid en onafhankelijkheid, in een woord van onze gesneuvelde soldaten, wier gedenkzuil wij gaan onthullen, op hoogen prijs worden gesteld, en in dankbare herinnering voortleven in de harten van ons Turnhoutsch volk, dat hier met onzen Doorluchtigen Prins aan 't hoofd, is samengestroomd, om, als warme en weerdige vereerders onzer roemrijke gesneuvelden, hun eene welverdiende hulde te brengen.

Ja, wij zijn fier op U, en wij brengen U, Doorluchtige Kroonprins, onze diepgevoelde, eerbiedige dankbaarheid, omdat Gij hier met ons komt huldigen en vereeren, de grootste helden, de roem van ons volk, de redders van ons Vaderland, het sieraad der menschheid, *onze Turnhoutsche gesneuvelde Soldaten.*

Op dit oogenblik voel ik den drang in mij, Koninklijke Hoogheid, nogmaals den heiligen eed te zweren ieder in zijn stand te leven en desnoods, zooals zij, te sterven voor het Vaderland.

Doordrongen van zulke gevoelens, eindig ik met den kreet :
Leve onze heldhaftige Koning!

Leve de edele Verzorgster onzer soldaten, H. M. de Koningin!
Leve Zijne Doorluchtige Hoogheid Prins Leopold! „

Onder de daverende toejuichingen van de bewogene toeschouwers legde de Prins een prachtigen bloemtuil aan den voet van het Monument. Na het einde van deze indrukwekkende plechtigheden begaf Z. K. H. zich naar het Gerechtshof, het prachtig hersteld kasteel, en bewonderde gansch het heerlijke van dit machtig kunstgebouw.

Om 5 1/2 uur verliet hij onze stad, en was op zijn doortocht wederom het voorwerp eener grootsche huldebetooging.

Nog menige feestelijkheid had dien dag plaats.

Om 5 uur gaf „ Kracht en Zwier „ op het Marktplein, een dier schoone turnfeesten waarvan deze kring het geheim bezit.

De „ Turnhoutsche Kring „ van Antwerpen, rond het denkmaal geschaard, voerde met veel talent een huldezang uit en legde aldaar een kunstig gesmeden palmtak neder.

Deze heugelijke dag sloot met een allerprachtigst vuurwerk, afgestoken op het Kasteelplein en afgewisseld door de heerlijke uitgal-

ming van eenige schoone aria's door gekende Turnhoutsche zangers. Gansch den avond was het monument, het stadhuis en tal van woningen schitterend verlicht; in alle buurten en wijken hadden lustige muziekuivoeringen en danspartijen plaats, en tot in de vroege uren heerschte overal drukke beweging en gulle vroolijkheid.

's Anderendaags werden er gansch den dag door huldebetoogingen gebracht door de leerlingen der verschillende onderwijsgestichten, die het Monument letterlijk begroeven onder bloemen en ruikers.

Om 11 uur voerde het St Victorsgesticht eene schoone gelegenheidskantate uit, die het volk warm toejuichte, terwijl een leerling op meesterlijke wijze, in een gloedvolle gepaste aanspraak, een dankbare hulde aan de gesneuvelden bracht.

Een welgelukt feestmaal werd 's namiddags aangeboden aan de oorlogsvwezen.

De dag eindigde met een druk bijgewoond en luisterrijk kunstconcert gegeven door de koninklijke maatschappij "Orpheus.", op de kiosk ter Groote Markt.

Wij laten hierna volgen de dankbetuiging der feestkommissie aan de bevolking evenals de bekendmaking door den heer Burgemeester, in naam van Z. K. H. Prins Leopold.

" Geachte Medeburgers,

Wij achten het ons een aangenamen plicht onzen besten dank te betuigen aan allen die eenigzins hebben bijgedragen tot het welgelukken van de feesten, ingericht alhier op 1, 2 en 3 Juli, ter gelegenheid van de onthulling van het Monument, opgericht ter eere onzer gesneuvelde en zegevierende soldaten 1914-1918, en bij de blijde intrede van Z. K. H. Prins Leopold.

Onze bevolking mag fier wezen over het grootsche huldebetoog ter eere harer Helden, over de hartelijke ontvangst van haren doorluchtigen bezoeker.

Zij heeft eraan gehouden volle en diepgevoelde uiting te geven aan hare gevoelens van bewondering en erkentelijkheid jegens hare weldoeners die haar Recht en Vrijheid weerschonken, van onwrikbare gehechtheid aan Vaderland en Vorstenhuis.

Dank en hulde aan de talrijke deelnemende maatschappijen en

kringen, die op waardige wijze onze Helden en onzen geliefden Kroonprins hebben verheerlijkt.

Dank en hulde aan de verschillende scholen onzer stad, die elkaar in pracht en kunst hebben willen overtreffen en machtig hebben bijgedragen tot het vormen van een waren praalstoet door elkeen bewonderd en toegejuigt.

Dank en hulde aan de menigvuldige tentoonstellers, die wonderen hebben verricht, en wier smaak- en kunstvolle uitstallingen een van de grootste aantrekkelikheden daarstelden, die wij tot heden alhier te zien kregen.

In één woord, dank en hulde aan gansch de bevolking, die hare beste krachten heeft gewijd aan het inrichten van feestelijkheden die al de voorgaande overtroffen en in aangename herinnering zullen voortleven. "

Turnhout, den 6 Juli 1922.

Namens de Feestcommissie :

De Secretaris,
A. LEYSEN.

De Voorzitter,
H. VAN GENECHTEN.

Geachte Medeburgers,

Zijne Koninklijke Hoogheid, Prins Leopold, Hertog van Brabant, heeft mij de hoogst aangename en vereerende taak opgedragen Ued. Zijne hulde en dank over te brengen, voor de grootsche en geestdriftige ontvangst die Z. K. H. ten deele viel bij Zijne Blijde Intrede in onze stad, ter gelegenheid der onthulling van het Monument, ter Zegeplaats alhier opgericht, ter eere onzer roemrijke gesneuvelden en zegevierende strijders 1914-1918.

De eenstemmige en hartelijke betooging van heden werd ten hoogste gewaardeerd door Z. K. H. en getuigt nogmaals dat de Turnhoutsche bevolking trouw en onwrikbaar gehecht blijft aan Land en Vorstenhuis.

De dag van 2 Juli 1922, zal dan in aangename herinnering voortleven bij den Doorluchtigen Bezoeker, *Kroonprins Leopold.*

Gedaan ten Stadhuize te Turnhout, den 2 Juli 1922.

De Burgemeester,
F. du FOUR.

Zoo sloten deze grootsche feestelijkheden.

Turnhout heeft zijn ziel uitgesproken ter eere van zijne gevallen helden en zijne zegevierende krijgers van 1914-1918.

Het Monument dat alhier op de zegeplaats prijkt, zal het keursieraad blijven onzer stad, door alle kunstenaars hooggeprezen als een kostbaar kleinood, dat onder hoogpunt van verheven kunst, smaak en beteekenis, ten Lande moeilijk zal worden overtroffen.

Turnhout heeft zijn hart gegeven ter eere van zijn geliefden Kroonprins, die voorzeker, evenals zijn doorluchtige Vader, de beste herinnering zal bewaren van zijne blijde intrede in deze stad.

Het Gemeentebestuur zal het zich dan steeds als een heiligen plicht aanrekenen alle noodige zorgen te besteden aan den onderhoud van het monument, opdat hetzelfde met de bloemenperkjes die het omgeven, ongeschonden bewaard blijven, tot hulde dergenen die het vereert en tot blijvend aandenken der soldaten van morgen.

Wij hebben er aan gehouden breedvoerig uit te weiden over al de feestelijkheden in aanzien van het voorname karakter hieraan verbonden. Het gold hier immers de viering van onze nooit te vergeten Helden van 1914-1918, van onzen geliefden Kroonprins, van den WelEdelen heer Gouverneur der Provincie, en van den landbouw, de onmisbare bron van 's lands welvaart.

De namen der inschrijvers van het Monument zullen worden ingeschreven in een guldenboek dat in stadsarchieven eerbiedig zal worden bewaard.

KUNSTHISTORISCHE TENTOONSTELLING EN GESCHIEDKUNDIG CONGRES DER KEMPEN.

Van 20 Augustus tot 10 September 1922 had alhier plaats de zoo lang verwachte en sinds maanden voorbereide Tentoonstelling met Congres van Oudheid, Geschiedenis, Kunst en Folklore.

Z. M. de Koning, het hooge doel van volksontwikkeling en kunstuiting dezer gewichtige onderneming waardeerend, had hieraan Zijne hooge Bescherming geschonken.

Het Eerekomiteit samengesteld uit de bijzonderste hoogwaardigheidsbekleeders en geleerden der Kempen had als Voorzitters: Z. E. de heer Gouverneur der Provincie, Baron G. Van de Werve en Van Schilde, en Z. D. H. Mgr. Th. L. Heylen, Bisschop van Namen, geboren te Casterlé.

De heeren Kanunnik J. E. Jansen O, P., Stadsarchivaris, L. de Paeuw, algemeen bestuurder bij het Ministerie van Wetenschappen en Kunsten, J. Ernalsteen, schrijver van den Oudheidkundigen Kring van Brecht, en de E. H. Bestuurder L. Philippen, traden op als Voorzitter, Ondervoorzitter, Schrijver en Schatbewaarder van het Inrichtingskomiteit. Rechter P. van den Hove-d'Ertsenryck en J. Stefens, stonden aan het hoofd van het plaatselijk Comiteit als Voorzitter en Schrijver-Schatbewaarder.

De tentoonstelling had plaats in de prachtvolle en kunstrijke zalen van het hersteld Kasteel, thans dienende tot Justitiepaleis. Nooit kon eene tentoonstelling beter worden ondergebracht dan in een gebouw dat op zich zelf reeds een merkwaardig kunstjuweel daarstelt en waaraan zulk rijk en geschiedkundig verleden is verbonden. Staat en Provincie steunden geldelijk dit werk, terwijl ons gemeentebestuur de milde toelaag van 2500 frank verleende.

De Tentoonstelling werd plechtig geopend op 20 Augustus 1922 in bijzijn van den WelEdelen heer Gouverneur, vele overheden, partikulieren en een talrijke afvaardiging der drukpers.

Deze Tentoonstelling toonde ons het merkwaardig oude, op alle gebied, der Kempen: voorgeschiedenis; kerkelijke en burgerlijke kunst; roemwaardige personen, wetenschappen, volksleven en nijverheid. Deze nuttige en leerrijke onderneming had dan ook heinde

en verre de algemeene belangstelling verwekt. Niet min dan 6659 kunstminnaars uit alle gewesten hadden eraan gehouden de voorname en talrijke stukken onzer Kempische Kunst en geschiedenis te komen bewonderen.

Onze weekbladen en tal van belangrijke dagbladen des Lands, wijdten hieraan menig artikel van oprechten en welverdienden lof en aanbeveling en hun machtig en welgepast woord had niet weinig bijgedragen tot den bijzonderen bijval van het werk.

Onzen innigen dank dan aan de drukpers en aan allen die bijgedragen hebben tot het welgelukken van het werk, waarbij wij met genoegen mogen aanstippen het plaatselijk Komitee dat onophoudend blijken gaf van buitengewonen iever en toewijding.

Het geschiedkundig Congres werd geopend op 2 September daaropvolgend in de raadzaal van het Kasteel.

Opvolgend hadden vier belangrijke zittingen plaats waar leerrijke besprekingen en voordrachten over de verschillende geschiedenissen der Kempen er toe bijbrachten om het Kunst- en Geschiedkundig verleden dezer streek op te helderen.

De Congressisten brachten ook een bezoek aan ons Stadhuis, waar zij hartelijk werden verwelkomd door den Weled. Jhr. du Four, die hun den eerewijn aanbood. Opvolgend bezochten zij ook de schoone St. Waldetrudiskerk te Herenthals, en het prachtig gemeentehuis te Hoogstraeten.

Verschillende feestelijkheden werden ter eere der Congressisten ingericht, namelijk :

Een luisterrijk beiaardconcert door den heer E. C. Verrees.

Conferentie met lichtbeelden, afgewisseld door Kunstzang en stokkendans in de zaal Amicitia.

Groot kunstconcert in de zaal van het Feestpaleis, onder de kundige leiding van Mr. Jules Benoit, waar met veel bijval stukken van onze oude en hedendaagsche meesters werden uitgevoerd, namelijk de heeren : C. Verdonck S. J. ; J. Robson ; Fr. en Aug. Andelhof ; Em. Verrees en A. Van Eyck.

Dit puik concert werd opgevolgd door een diep-ingestudeerde conferentie met lichtbeelden over de Kempische torens, door Dr. St. Leurs.

Mogen Tentoonstelling en Congres ten volle hun verheven doel hebben bereikt : bij de ontwikkelden de liefde tot de kunst aanvuren ;

bij de onverschilligen het gevoelen van eigen waard en eigen haard aanwakkeren ; bij de oningewijden het geestesleven aanleeren en opwekken ; in één woord bijdragen tot de ontvoogding, de ontwikkeling en het zelfbewustzijn van ons dierbaar Kempenland, door nauwere voeling met zijne streek, en betere kennis zijner geschiedenis.

Een uitgebreid en zaakrijk verslag is onder bijzondere uitgaaf over deze Tentoonstelling en het Congres verschenen, door onzen ervaren en onvermoeibaren Stadsarchivaris, E. H. Kanunnik Jansen, de ontwerper, de ziel van deze grootsche onderneming, wiens onverpoosd zwoegen op het edel kunstterrein zijne rijke belooning zal hebben gevonden in de heerlijke vruchten die zijn werk zal hebben afgeworpen voor Volk en Kunst.

Wij laten hierna weder eenige geschiedkundige bijdragen volgen van onzen bekwamen archivaris, den Eerwaarden Heer Kanunnik J. E. Jansen, die zich steeds met den meesten ijver op zijne moeilijke taak blijft toelagen.

Wij blijven steeds op uw aller medewerking en toewijding rekenen voor wat de stadsbelangen aangaat.

Voorgedragen in openbare zitting des Gemeenteraads van Turnhout, den 2 October 1922.

Bij bevel :
De Secretaris,
A. Leysen.

De Burgemeester,
F. du Four.

BIJDRAGEN

TOT DE

Geschiedenis der Lakengilde VAN TURNHOUT

Met de navolgende gegevens sluiten wij de reeks stukken der Lakengilde van Turnhout. Met de akten in dit Verslag in de drie laatste jaren afgeschreven vooral het organisme van dit ambacht verhandelend sedert zijn bestaan tot aan zijne afschaffing, kan de studeerder der economische geschiedenis een voldoende beeld schetsen van wat was de Turnhoutsche lakengilde. Zijne grondstoffen liggen daar voor hem gereed. Wil hij zijne studie meer aankleeden dan doorloope hij de rekeningen, die de toepassing zijn van de voorschriften die wij opgaven. Hierin kan hij nagaan hoe eerst O. L. Vrouw Lichtmisfeest, dan St. Franciscus, de patroon der gilde, gevierd, de keuren en breuken onderhouden werden, de ontvangsten en uitgaven gebeurden. Hij zal er kennis maken met de hoofdmannen, de dekens van het gild, enkele confreres, en den uiterlijken kant dezer samenwerkende maatschappij beter begrijpen. Nochtans, zooals wij zegden, zij zijn slechts een uitvloeisel van de voorschriften en reglementen die wij deden kennen. Hoe leerrijk en aangenaam nadien zal het wezen eene kleine vergelijking te maken met de huidige tijden!

De hier navolgende reglementen zijn eene vernieuwing dergenen welke den 24^{en} Maart 1401 door Joanna, hertogin van Brabant, werden voorgelegd, en tot de XVIe eeuw in voege bleven.

Voorschriften der Lakengilde van Turnhout.

7 September 1550.

6 Augustus 1552.

Tot voerdinghe vander hanteringhe der drapperye binnen deser vryheyt van Turnhout ter meester welvaert der selven, navolgen de privilegien daer aff by hogher memorien Vrouwe Johanna hertoghinne van Brabant indén jaere duysent vier hondert ende een vier ende twyntich daghen in Meert verleendt, ende tezyndert geposseert ende gebruyct, zyn uyt cracht ende macht van dien, by den schout, schepenen, dekens, geswoerenen ende oudermans, dese navolgende pointen geruempt, geordonneert ende gestatueert, diemen eenen iegelycken ordonneert ende beveelt te onderhouden op penen in desen begrepen.

Der Lakengulde ordonnantien van Turnhout.

Item ten iersten tot voerdinghe vander drapperye ende neringhe van dien, is geordonneert dat een iegelyck zyn lakenen alhier ter merckt brengende, zal moghen vercoopen, het zy met uyt snyden oft met den stücke vry ende vranck zonder dat een coopere des copende den anderen, poortere, oft egeene, zal moeten mede deylen.

Item dat allen degene binnen der poort ende vryheyt van Turnhout int vercoopen meter drapperye omgaende, zullen schuldich ende gehouden wesen, allen jaer eens, te makene twee lakenen, elck stuck ten minsten van twyntich ellen, daer aff een lakene zal moeten wesen van een lote, ende inde breyde ten minsten van twee ellen. Ende dandere van twee lote, ende ten minsten van neghen viendeelen breet. Welcke voers. huere lakene ten beste onderscheet vanden huysluyden lakenen die voers. drapperiers zullen gehouden wesen ende moeten maken met blauwe lysten van vier draeyen. Ende hier aff zal elck der voers. drapperiers vanden voers. zynen gemaecten lakene genouck moeten doene voer duyngaenden vanden jaere altyt voer vastelavont ter tyt comende wel eer ende nyet langher. Opte pene ende verbuertte vanden gebrekelycken van elcke

lakene een pondt Brabants te bekeeren in drien, een derdendeel sheeren behoeff, dandere derdendeel der vryheyt, ende terde ter gulden behoeff. Ende daertoe te stane ter arbitrale correctie vander gulden, nae gelegentheyte zynre versmaetheyt, ende even wel altyt de gebrekelycke lakenen te moeten maken.

Van welcken voers. gemaecten lakenen de voers. dekens oft huere zeghellers ter tyt zynde, zullen gehouden wesen te houden goet regeering opden loon vanden nabescrevenen zeghelghelt. Ende tselve huer regeering tot honlieden affganck verlaten den naest aencomende vander gulden. Welcke voers. regeering de voers. vander gulden dit van schout scepenen ende gezwoernen oft eenighen van dien collegiewys versoecht wesende, zullen schuldich wesen by huere eeden te exhibeeren oft over te brengene.

Item omme tselve noch te voederen ende de voers. neringhe der drapperye te vermeerderen, soe is geordonneert dat ter eenigher tyt eenighe wolle binnen der vryheyt veyl gebrocht synde ende vercocht worddende eenighen vreempden manne oft egeen portere deser vryheyt, ende eenighe vander vryheyt porter oft porteren daer bystonden, zal oft zullen de selve de naest wesen van alsulcken coop der vercochte wollen voer den selven prys, zoe verre de voers. portere oft porters zullen zweeren aen God ende den heylighen aen handen vanden dekens dat zy de voers. alsulcken gecochte wollen zullen hier binnen der vryheyt verwercken. Ende zoe wie vanden copere oft vercoopere des weygert den portere oft porters te doene, zal verbuere telcker reysen drye carolus gulden te bekeeren als voeren. Ende ingevalle dat hy ter clachten van den voers. portere oft porters vanden dekens der gulden wordt gesommeert des te doene, ende alnoch bleve weygerende, zal verbuere dubbelen breucke, ende daertoe noch staen ter arbitrale correctie.

Item oft een porter byden anderen portere staet als oft daer alsulcke wolle vercocht wordt, ende begheert des mede te deylen, zullen des malcanderen mede moeten deylen in vueghen ende op penen gescreven.

Item dat soe wie porter oft portersse van deser vryheyt eenighe wolle ter merckt oft anderssins als porter oft portersse by vernaerdinghe oft preferentie oft by mede deylinghe by voerdeele vercreghen heeft, zal alsulcke die selve wolle ter drapperyen recht moeten verwercken. Ende tselve laken veyl hebben. Opte verbuertte soe wie

men contrarie bevyndt doende van sess carolus gulden te bekeeren ende te deylen als voeren. Ende daer toe te staen ter arbitrale correctie telcken reysen; daer aft de heer ter suspitien den selven zal moghen over horen aenden heylighen.

Item dat egeenen wever van wulle lakenen ten onderscheet vanden voers. lakenen bij den drapperiers van deser vryheyt gemaect, en zal moghen weven eenighe lakenen die hem van buyten of iemanden anders egeen portere wesende bestelt wordden te weven, met ennighe vanden voers. blaewe lysten. Ende des contrarie doende, zal elcke wever verbueren aen elck laken eenen carolus gulden, ende zynen wevehuere ter gulden behoef.

Item soe wie den dekens, oudermans, oft knapen op huere eedt sprake ende tzy binnen der vryheyt oft tot Antwerpen oft elders in merckten in huere dienst ongehoersaem waere, zal alsulcken ongehoersamighe verbueren telcken male eenen carolus gulden ter gulden behoef. Ende opden eedt sprekende drye carolus gulden te bekeeren in dryen als voeren. Ende daer toe staen ter arbitrale correctie van schout ende schepenen deser vryheyt.

Item dat egeenen huyslyuden oft inwoonders deser vryheyt oft vanden beyden prochien ende met eenighe lakenwerck omgaende, ende nyet opten vercoop mer voer hon selfs slyten, om den onderscheet wille en zullen moghen maken eenighe lakenen die se wevene oft te doen wevene met eenighe blaewe lysten. Opte verbuertte vanden zelve lakenen, soe dickwils als men dat bevyndt.

Item dat alle degene met de drapperye omgaende ende onder donnantien van deser gulden staende, zullen gehouden wesen hon gemaecte lakenen den zeggheers te verthonen, ende te laten zegghele die zegghebaer zijn, ende anderssins met kennissen te laten weederen eer sy die iemanden van binnen oft van buyten zullen moghen vercoopen, opte verbuertte van ses carolus gulden in goude, telcker reyse te verbueren, te deylen ende te bekeeren als voeren.

Item daer om soe wat lakenen binnen dese twee prochien met blaewe lysten gemaect wordden, zal men houden ende achten ter gulden recht te vercoop gemaect, de welcke niemant achterwerts en zal moghen houden zonder den zeggheers te verthonen. Opte verbuertte vanden selven laken te bekeeren ende te deylen als voeren, Welcke voers. lakenen den zeggheers zullen worden ter visitation voorgeleecht iest als die geweven zijn, ten tweeden als dat laken uyt

den smouwt gedaen is, ende ten derden als dat op gevoldt zijn zal; van welcken visitation ende zegghele loon men sal den zeggheers tsamen ende int geheel betalen drye grooten vlemsch.

Item dat nyemandt vanden voers. drapperiers duerende dese ordonnantien ende ter tyt anders hier inne zal wesen versien, en zal moghen maken zijne laken die hy te coope maken wille, beter dan van twee lote, ende dat de zeggheers ter tyt wesende duerende dese ordonnantien egeen lakene zegghele en zullen hoger dan opte voers. twee loote.

Item de voers. zeggheers ter tyt wesende int weerdeeren vanden voers. lakenen wanneer zij bevynden zullen eenighe lakenen hon voergeleecht opte weerde van twee lote des nyet goet genoeg te zijne, zullen tselve laken den eenen zegghele uyt snyden ende des zegghele met eenen lote. Ende oft eenighe drapperier daer tegens weiderspennigh viele tselve nyet te willen gedoghen, zal alsulcke weiderspennighe verbueren zynen laken, daer aff deen deel tot sheeren, dandere ter vryheyt, ende tderde deel ter gulden behoef. Item oft ennighe lakenen bij valsicheyt oft anderen zynre onduelgh onseghelbaer daer inne bevonden zal wordden, zal die meester vanden daer aen verbueren van elcken laken drye ende twyntich stuyvers, daer aff die thienste ter dekens ende oudermans, dandere thien stuyvers ten zeggheers ende die drye stuyvers tot des knape behoef.

Ende zoe wanneer dat oeck gebuerden dat de voers. zeggheers int weerdeeren vanden selven lakenen bevynden eenighe lakenen tot eenen lote hon voergeleecht des nyet goet genoeg te wesene, zullen de voers. zeggheers tselve laken lapoiren, dat is te wetene, deen lyste afftrecken ende dlotte uyt snyden, des de voers. drapperier oock zal moeten gedoghen. Opte verbuertte vanden selven lakene te bekeeren als voeren.

Item zullen de gebrekelycken drapperiers in desen even wel elck int zyne zyn getall van lakenen voer dat jaer moeten vervullen ende volmaken op de pene boven int ierste verhaelt.

Item waert zake dat de fault vanden voers. laken bevonden wordt by den wever oft volder toegecomen te zyne, zal alsulcken wever oft volder de voers. boete van drye ende twyntich stuyvers moeten dragen ende den meester met der schaden by zynen weiderspennighen opcomende dair aff ontlasten; ende daer toe den meester betalen de schade ter discretien der gulde wes alsulcken laken min ghelden zal, dan oft geseghelt waere.

Item dat nyemandt binnen der vryheyt noch van binnen noch van buyten ende zal moghen maken te vercoope oft te vercoopen eenighe lakenen van cortte stoffe, hy en zal ierst zynen coopman des te voeren moeten segghen. Opte verbuertte vanden selven lakene te bekeeren als voeren.

Item dat allen degene die hier ter merckt de voers. lakenen van cortter stoffe willen vercopen, zullen moeten staen metden zelven huere lakenen buyten der roeyen, ende op gene zyde benedenwert vanden rooster, oft meer benedenwerts, zoe naden heysch van den tyt hon by dien vanden gulden zal wordden gewesen op pene van ongehoorsaemheyt.

Item soe wat wever eene ongelycke pype in een lakene wevet, zal daer aen verbuere vier stuyvers telcker reysen ter gulden behoef.

Item dat egeen drapperier zyne voers. laken als voeren ten coope makende, en zal zyne voers. laken buyten der vryheyt of twee prochien nyet moghen doen vollen oft doen weven. Opte verbuertte vanden zelven zynen lakenen te bekeeren ende te deylen als voeren.

Item omme tvoers. wullenwerck ende neringhe van dien te vermeerderen ende den voers. drapperiers in den huere genoech te versiene, is byden schout ende scepenen van der vryheyt weggen (duerende desen tyt van provisien) geconsenteert dat alle volders ende wullewevers wesende lieden van eeren ende gelove van buyten hier binnen deser prochien zullen moghen comen wonen vry ende franck op hon schote ende genote ende ten gebuerlycken rechte, opdat zy ierst ende voer all den voers. schout ende scepenen by goede duechdelycke certificatie van der stadt, vryheyt ofte dorpe honder lester residentie van honder naem ende faem zullen doen genoech blycken te staene ter goede naam ende faem ende om egeenrerhande schulden oft bankerote fugityff te wesene.

Dies en zullen egeen wevers oft volders van ennighen buyten man, buyten der vryheit wonachtich, noch oeck ten anderen van egeen die nyet portere en is, noch oeck ten derden van egeene huysman die onderverbondt der voers. drapperye deser gulden als voere nyet en staet, moghen aennemen eenigh werck tzij te weven of te vollen alsoe verre hy te voeren acht daghen van anderen te wetene ierst vanden drapperier, ten anderen ennighe gemeyn inwoonder oft huysman deser vryheit aengesoecht waere, opte verbuerte van eenen carolus gulden van elcker reysen des ter contrarien doende byden wever oft volder daer aen te verbuere ter gulden behoef.

Mer in dien de voers. wevere oft volder cenigh buyten werck oft van ennighen nyet portere oft huysman als voeren ende te voeren aengenomen heeft, zal tselve ongecalengiert mogen vollen ende aff wercken.

Van Vollen.

Item dat nyemandt vanden volders ennigh laken hom in deser vryheyt te vollens gebrocht tzy vanden drapperiers oft vanden huysman, en zal tselve nyet moghen zacken, dats te wetene met heetten water, ende tselve laken nyet dicken ten zy ierst te voeren wel geerdte ende gesnuert. Opte verbuertte elck volder van elcken laken des contrarie doende van drye carolus gulden te bekeeren als voeren. Ende daer en boven ter arbitraelder correctie.

Item dat egeen volders egeene lakenen vanden drapperiers ter gulden recht hier staende, en zullen moghen rouwen op de rechte zijde. Opte verbuertte van eenen carolus gulden telcker reysen ter gulden behoef.

Item om tbedrogh desmen gesien ende bevonden heeft te verhue-dene dat men egeen laken van buyten oft van binnen en zal moghen op de rame in lenghde oft in breydde reken. Opte verbuertte vanden selven laken te deylen ende te bekeeren als voeren ende der arbitraelder correctien by assisteren vande heeren schout ende scepenen deser vryheyt. Item dat oeck niemant van buyten oft van binnen en zal vercoopen opter merck noch binnen zynen huise te vercoop uytsnyden, ennighe laken die welck opte rame in lenghte oft breydde gereckt zyn. Opte verbuertte van elcker reysen sess carolus gulden te bekeeren in dryen als voeren.

Van Veruuen.

Item dat egeen veruwer egeen laken tzy van den drapperiers oft vanden huysman en zal moghen veruuen met falsscher veruuen opte verbuertte van een jaer lanck zyn ambacht van veruuen te verbuere. Ende van elcker reysen daer en boven in ghelde sess carolus gulden. Ende alsulcken laken den meester van dien te betalen, te deylen ende te bekeeren als voeren.

Te wetene in swertte veruue met egeenen cooper rood oft galnoten oft met ennigh andere bedroch.

Item, in roode met egeenen brizille hout noch met leckmoes.

Item in tarneyt veruwe insgelycx oeck met egeen brizille hout noch met leckmoes.

Item van allen desen zullen de dekens eenen ieghelycken altijt moghen overhoren aenden heylighen daer aff zy suspitie hebben zullen.

Item al waert zoe dat die voers. veruwer egeene valssche veruwe gebruyckt en hadde, nochtans hadden hy elaken misveruwet oft int veruwen misbruyct dat hy dat zal beteren ter estimatien vanden dekens ende oudermans.

Item dat nyemandt van binnen desen twee prochien Turnhout ende Outturnhout ennigh garen dat hy tot zynen tyken besinghen will, die welck hy ter hantteringhe vanden tycken ende te vercoopens maken zal, om het bedroch van nyet in zyn valschheyt achterhaelt te worden te verhuedene, en zal moghen zijn garen buyten der vryheit doen veruwen op sess carolus gulden te verbueren een deel sheeren, dandere der vryheyt, ende het derde der gulden behoeff, daer aff de dekens eenen iegelyck zullen moghen eeden.

Item dat oeck om gelycke suspitie ende bedrogh te verhuedene, een veruwer, veruwende oft hantteerende zijn veruwerie binnen Turnhout, zal alsoe wel voer den buyten man als voer den binnen man schuldich zijn te veruwen ende hom te reguleren navolgende dese tegenwoordighe ordonnantie, op penen ende boeten hierinne begrepen.

Item diegene die ennighe zijnen zeghel ter kennissen van ennighen laken aen zynen laken doet dat hy ter veruwerie bestelt, na dien dat het laken geveruwet zal wesen, zal den voers. zynen zeghel afftrecken voer ende eer hy van dien oft dat laken zal moghen vercoopen opte pene telcker reysen van drye carolus gulden daer aan te verbueren te deylen ende bekeeren als voeren.

Item dat egeen veruwer int veruwen van ennighen lynenwerck tzy garen oft andere lynwaet en zal daer inne moghen besinghen ennighe valssche veruwe. Opte verbuertte telcker reysen van sess carolus gulden te bekeeren ende te deylen in dryen als voeren. Ende daerenboven de tycken met alsulcken valschen geverwde garen geweuen, openbaerelyck alhier ter puyen in stucken snyden, ende daerna den armen schamelen om Godts wille uyt distribueren, met declaratie vanden verwere en dye sulcke valsche garen gewrocht hebben, oft doen wercken.

Te wetene int veruwen vanden garen zal tselve moeten blaueuen met enckellen blaueue tzy met weete oft met bloemen oft met netten daer de wolle blaew in geveruwet was, zonder andere ennigherhande stoffe daertoe te doene.

Item aen lynen laken zullen de veruwers moghen besinghen ende veruwen met slippelingh schoorhaer ende andere goede veruwe, zonder met ennighe valssche veruwe te veruwen, all opte verbuertte elcken veruwer van elcker reysen van zynen ambacht een jaer lanck ende daer toe telcker reysen te verbueren sess carolus gulden.

Item soe wiemen bevyndt met cortte elle gemeten te hebben ennighe laken die zal telcker reysen verbueren vier peeters. Ende nochtans staen ter correctien vanden dekens ende oudermans, te bekeeren de voers. vier peeters ende te deylen in dryen als voeren.

Item soe wie den dekens in zaken tot honder kennissen behorende ongehoersaem waere, alsoe dickwils hy dat dade ende byden selven daer aff wordt gecallengieert zal verbueren twee ouden grooten ter gulden behoeff.

Item soe wie eenen anderen inden recht beclaegden van ennigherande gebreke dat hy tot homwert te segghen hadden van wolwerck oft van veruwen, ende daer om dien hadden voer dekens doen daghen ende achter bleve zal verbueren voer dierste reyse eenen ouden groote.

Item soe wie als voeren voer dekens ende oudermans eenen anderen beclaeght, ende daer om dien ter gulden recht beroept oft doet daghen, zal den dekens ende der gulden voer hon ende des knäpen recht tsamen telcken daeghsel geven den voers. eenen ouden grooten al op cost van ongelycken ter discretien kennisse ende wysen der gulden.

Item soe wanneer iemandt op zyn anderen dach gedaeght wordt zal verbueren twee ouden grooten, ende ter derde gedaeghsel vier ouden grooten all der gulden behoeff. Ende daer en boven betalen den bruecke van oudts daer toe staende te wetene eenen ouden schilt eer hy zal antworten, oft porren eenen wech tot Colen. Ende overmidts der versmaetheyt des rechts des geenre die gedaeght is, dat de selve gedaeghde al voeren zynder antworten, zonder op cost van ongelycken des boven gescreuen is zal betalen. Ende na desen zullen de dekens ende oudermans ten principalen procederen het zy by verreycke oft by comparitien des gedaegde tot zynen gehoor ende

van partyen bedinghde, zy ter materien zullen bevynden te behoeren.

Item soe wie iemanden in gebreke waere van zynen arbeyd van wolwercke, ende dat winnen moesten met recht dat hy daer aff zal genoech doen binnen sonschyn. Ende waert van wollewercke, ende van egeen arbeide en quame dat zal men ghilden binnen den derden daghe. Ende oft noodt zy den gebreckelyken daer voer te panden, zal men den selven in wollewercke panden ende ten derden daghe voer het gebreck met den costen vercoopen. Ende oft aldaer egeen wollewercke te panden en is, zullen de dekens dat den heer overgeven te panden.

Item soe wie vanden porteren deser vryheyt gecoren wordt om der gulden recht te bedienen ende te bewaeren, die zal tselve zonder weerderspennicheyt doen daar toe hy geset wordt. Ende oft hy daer tegens weerderspennich is, zal telcker reysen verbueren eenen ouden schilt. Ende daer toe zal hy een bevaert gaen tot Colen ten heylighen drie coninghen, nochtans zal hy zyne gecoren officie moeten bedienen.

Item soe wie opspracke dede oft opliepe eenen deken den oudermans, den zeghellers, den meters oft den knapen of der geenre inden gulden recht zijnde, om der gulden recht wille ende men dat beproeven can, oft met den eedt daer aff den recht genoech doet, zal verbueren eenen ouden schilt, ende nochtans eenen wech tot Colen oft voerder arbitratie correctie vanden overheer nae gelegentheyt zyns misdaets.

Van cortter stoffe.

Item soe wie ennigh laken maect van vlocken oft van cortte stoffe, die zal des merctdaeghs voert, doen achterwerts aende keercke muere oestwert. Ende oft zake ware dat iemandt van dien laken inde weke in zynen huysse vercochte, dat die den coopere zal moeten seggen, dat van dyer wollen gemaect is, dan die coopere des wel te binnen wesen mach. Ende oft hy des nyet en dade, zal telcker reysen verbueren eenen ouden schilt, deen deel voer den heer, dandere der vryheyt ende het derde der gulden behoeff.

Ende van allen desen poincten ende diemen namaels ten orboer ende profyt der gulden recht zal ordonneeren, zullen de dekens allen vierendeelen jaers eenen iegelycken moghen overhoren aenden

heylighen daer zy suspitie op hebben zullen. Den welcken eedt eene iegelyck zal moeten doen opte pene van voer bekendt te houden de poincten diemen hom voerhouden zal.

Allet welcke zal staen tot weedersegghen vanden heeren schout ende scepenen deser vryheyt.

Item dat men in rechtvoerderinghe voer de gulde zal procedeeren by somierlycke recht alsoe cort met egeen oft soe luttel scriftuieren alst mogelyck zyn zal ter beslichtinge vander zaken. Ende all op cost van ongelyck oft zoe de dekens ende oudermans ter zaken zullen bevynden behoerende.

Item oft hom iemandt vanden vonnisse der gulden bevynden zal gegraveert oft vercort, zal daer aff moghen appelleeren ende tselve beroepen aenden heeren schout ende scepenen der voers vryheyt. Ende dat doende zal ten derden daghe moeten inlegghen twee Philippus gulden opte verbuertte vander selver appellatien. Van welken twee Philippus gulden die dekens ende oudermans tvonnis overbrengende zullen gehouden wesen den voers. schout ende scepenen te gevne twelff stuyvers, ende die rest voer hon houden. Blijvende alsoe buyten het recht vanden cleerck der gulde.

Gepubliceert met den sondaeghs gebode ter puyen uyt binnen der vryheyt van Turnhout opten sevensten septembris XV^c jaer vijftich.

Item dat niemandt van buyten noch van binnen en zal moghen vercoopen ennighen laken van valsche veruwe, opte verbuertte telcker reysen van sess carolus gulden te bekeeren als voeren, uytgenomen laken van cortte stoffen, die welcke nochtans oeck zullen des merctdaeghs moeten staen ter beteekender plaetsschen vander anderen cortter stoffen. Ende daerom dat niemandt zulcken laken van cortter stoffen ende alsoe geveruwet en zal moghen vercoopen binnen zyn huysse, hy en zalt zynen coopman te voeren moeten seggen, met egeene oprechtige veruwe geveruwet te zyn. Opte verbuertte vanden voers. sess carolus gulden te bekeeren als voeren.

Item dat allen degene die laken te vercoop maken zullen, zullen die lakenen moeten verthonen den zeghellers, weeder die van twee loot, een loot zyn oft anderen, ten eynde die inhouder dueght gekendt te worddene. Ende zullen de slechte lakenen; nochtans van goeder stoffen gemaect; worden beseghelt met eenen bezunderen zeghel

daer toe gemaect op deen zyde met den schilt vander vryheyt ende op dandere zyde de letter T. Ende contrarie doende zal verbueren sess Rynsch gulden te bekeeren in dryen als voeren. Daer aff de dekens een iegelyck zullen moghen overhooren aenden heylighen.

Item dat allen lakenen hier gemaect ende niet geseghelt, zullen geacht ende gehouden worden voer cortte stoffe. Die welcke als cortte stoffen ende voerts allen anderen van binnen ende van buyten cortten stoffen, om nyemandt te bedrieghen zullen staen met den selven op te merct, vanden stake noortweert neederwarts. Ende contrarie doende zullen verbueren twee carolus gulden ter gulden behoeff. Ende binnen der weken zal hom een iegelyck dezen aengaende reguleeren navolgende den voergaende poincten, ordonnantien ende penen.

Item all uitsnyders oft lakenvercoopers soe wel van buyten als binnen luyden, vercopende buyten ongeseghelde lakenen, zullen hon laken mogen vercoopen op perykel ende pene van calengieringhe telcker reysen contrarie dees guldeboeckx op penen elck int zyne daer toe staende, hetzy van valschen veruwe, gereckte lakenen, cortte stoffen, oft anderen gebreken oft bedroch.

Dat allen de lakenen die iemandt alhier uytsnyden zal oft vercoopen met stuck oft met der ellen, zullen zijn soe goet van stoffen inden rugge als op de egge opte verbuertte van drye Rynsch gulden te bekeeren in dryen als voeren.

Item dat allen laken diemen hier uytsnyden zal oft vercoopen, alsoe wel van buyten als van binnen, zullen suver zijn uyt der voldeyren ofte verbuertte van drye Rynsch gulden ter gulden behoeff.

Item dat de lakenmakers oft met den laken omgaende, zullen tot der tyt naerder oft anderen verboden, mogen hon laken doen veruwen binnen oft buyten zonder misdoen, op dat zij met goeder veruwen gecruwet zijn. Ende dies op penen daer toe staende alsulcken laken van valsche veruwen vercopende.

Item dat nyemandt vande wullen wevers noch volders, om iemenden te beschatten des loons, nyet en zal deen den anderen op raden vanden loon iemand te verhoghen of te verdueren opte verbuertte van twee Rynsch gulden ter gulden behoeff. Daer aff de dekens een iegelycken zullen mogen overhoeren. Ende zal alsulcken noch staen ter arbitraelder correctien.

Item soe wat wever een draet laet breken ende nyet mede en

werckt ende een sche blyft lanck een halff vierendeel, zal daer aen verbueren eenen stuver ter zeghellers behoeff. Ende nochtans eenen anderen draet daer inne ryghen. Ende wes die sche langer oft cortter valt, zalt staen na advenandt vander lenghten.

Item soe wat wever den eenen draet over den anderen schiet ende dobbel laet liggen een halff vierendeel verre, zal daer aen verbueren eenen stuver. Ende soe verre den draet voerder over een laghe, den brueck na advenandt ten seghellers profyt ende den draet uyt trecken.

Item oft zake waere dat de wever padde voete oft gate daer in wrachte, zal daer aen verbueren eenen stuver als voeren.

Item men zal egheen werpe spinnen met den spoel oft ongekempt, dan met der handt ende van goede gekempde wolle opte verbuertte van den zeghel.

Item soe verre een volder een laken uytden smouwt gebrocht ter hallen ende nyet genoeg gesuvert en waere, zal daer aen verbueren twee stuyvers tot behoeff als voeren ende tselve stuck op zijn behoefte moeten zuveren.

Item oft zake waere dat de volder brocht een laken ter hallen voer dick, ende nyet dick genoeg en waere zal daer aen verbueren eenen stuver. Ende nochtans dat laken dick maken tzynder behoeften.

Item elck wever zal in elck laken dat hy weven zal, te wetene ind laken van twee loodt daer in weven teynden twee looten, van een loodt een loot, ende inde slechte een loot opte verbuertte anders wevende van thien stuyvers ten zeghellers behoeff ten eynde als voeren voer Turnhouts laken gekendt te worden.

Gepubliceert ter puyen uyt inder vryheyt van Turnhout des saterdaeghs voerder noenen den VI^{en} dach Augusti XV° jaer twee en vyftich.

STADSARCHIEF TURNHOUT. Klein register
H. 0,24; B. 0,175 der XVIe eeuw. Op papier
met cenige bladzijden perkament, ingebonden in
bruin lederen geestampillieerden band op eik;
18 bladzijden recto en verso.

II

Requeste over het plaatsē eener raam en over den eed in de
Lakengilde.

11 April 1570.

Aen mijne heeren den schouteth, scepenen,
deekens ende oudermans der Laecken gulden
bynnen der vryheyt van Turnhout.

Remonstreren ende geven te kennen de gemeyne ingesetene hen
geneerende metter natien van het laecken maecken ende vercoopen
bynnen deser vryheyt voerseyt, hoe dat sy supplianten sekeren tyt
geleden hebben over gegeven aen uwer weth sekere requeste bij de
welcke sy supplianten hebben te kennen gegeven ende geremonstreert
dat alle comanschappen ende neeringhen bynnen dese Nederlanden
door oorloge, seditie, dieren tyt ende anderssints, seer sijn gemindert
ende vergaen, ende besundere de natie ende hanteeringhe vanden
geenen die hen geneeren ende behelpen met liet laecken maecken
ende vercoopen. Ende dat zy supplianten ten eynde de selve natie
bynnen deser vryheyt te meer souden mogen vermeerderen ende
multipliceren jaerlycx syn coopende sekere groote quantiteyt van
wolle ende oyck veele ende verscheyden rouwe witte laeckenen
bynnen der stadt van Weert ende elders, ende noch meer jaerlycx
souden coopen ende verteeren, waer doir dat verscheyden ingesete-
nen souden comen wel te varen, ende hun broot te winnen, waer
het saecke dat hen supplianten werdde toegelaten ende gepermitteert
eene rame waer aene zy hunne laeckenen mochten droogen ende
opmaecken. Maer want zy supplianten de selve rame nyet en mogen
gebruycken obsterende (soe t schynt) sekeren ceurboeck tanderen
tyden op dinanchien vanden laeckenen geordonneert, waer by sy
supplianten syn lydende groote scade ende verlyes in hunne laecken-
nen, uyt dyen zy de rimpelen; ployen, ende andere inconvenienten
inde voers. laeckenen incurrerende nyet behoirlyck en cunnen gere-
medieren ende effenen. Dwelck nochtans noodelyck in de voers.
laeckenen wordt gerequireert. Ende want men gelycke ramen oft
droogen is userende in alle andere steden, vlecken ende dorpen al-
daer die voers. natie zeer is florerende en sonder tegenseggen van
iemande. Daer en boven dat zy supplianten tevreden waeren ten
eynde alle fraude ende bedroch dwelck soude mogen geschieden int

ombehoirlyck recken vande laeckenen (dwelck dordonnantie inden
voers. ceurboeck schynt te causeren) dat by uwer Heerlyckheid sou-
de worden gedeputeert twee oft meer persoonen die welcke int op-
droogen van de laeckenen aende voers. ramen souden present we-
sen ende goet regard nemen ten eynde dat de selve laeckenen nyet
ombehoirlyck en werdden gerect, getrocken ofte gehandelt ende de
laeckenen alsoe behoirlyck ende oyck tot proffyte van den cooper en
gedroocht wesende, souden die voers. gedeputeerden daer aen han-
gen ende slaen den segele tot dyen eynde by uwer Heerlyckheid te
ordonneren ende dat al ten coste ende laste vandengeenen wyens
laeckenen alsoo gedroocht souden worden. Off dat andersints uwe
Heerl. op tgene des voerscreven is ten coste vande supplianten hen
souden informeren ende beraden metter laeckengulden der stadt van
Antwerpen, van Weert oft andere degeenen die hier des verstaen
sullen ende tselve gedaen synde. Daer inne te versien ende te ordon-
neren soe tot meeste profyt, neeringe ende welecoren vande gemeyne
ingesetenen ende hunne supplianten sal bevonden worden te behoi-
ren. Ende ten anderen dat uwer Heerl. oyck soude willen gelieven
te versien op de ombehoirlycke forme ende ongewoonlycke maniere
van eede inden voers. ceurboek begrepen, waer toe sy supplianten
jaerlycx wordden gedwongen ende geconstringeert ende ingevalle van
refusie worden gecondemneert in een jaerlyche pene ende annale
correctie. Want uwer Heerl. oversiende den selven eedt sullen bevin-
den dat nyemandt en soude cunnen vande selve penen gelibereert
worden, uyt dyen sy supplianten nyet en mogen gestaen midts pre-
senterende ende affirmerende by eede dat de laeckenen by hen gemaect
sijn goeden ende niet van cortter stoffen ende van goeder verwen,
ende dat de laeckenen die sy supplianten coopen hen wordden ver-
cocht voer goede verwe ende goede stoffe, ende ten derden dat sy
supplianten anders nyet en weten dan dat alle hen laeckenen die
welcke sy vertieren ende syn van goeder stoffen ende verwen, waer
mede nochtans sy supplianten nyet en mogen gestaen, maer worden
gecompelleert totten voers. eede den welcke nyemande ter werelt
mogelycken en waere te doene ten sy met groote pericle van haere
siele die welcke sy onweeten souden versweeren. Bidden en versue-
cken daeromme die voers. supplianten alnoch dat uwer Heerl. gelie-
ven wille in tgene des voerseyt ende tanderen tyden by den suplian-
ten versocht is te versiene inder beste vuegen soe sy sullen bevinden

te-behoirene soe wel opde voers. versochte ramen als op de ombe-
hoirlycke forme van eede totte welcke nyemant als wesende impossi-
bele ende behoirt gedwongen te doene. Dwelck doen, etc.

- Ich. Jan van Soest
- Jan Baptist De Biemans
- Joannis van Goerl
- Dierick van Wouter Geerts
- Jan van Pelt
- Joannis van Someren
- Frederick Dergent
- Peter van Bercht
- Joost van Loeven
- Ghysbrecht Janssen
- Lenaert Scuermans
- Jan van der Voirt
- Wouter Mathei.

[Daarnevans van boven stond geschreven :]

Sullen dese supplianten (omme groote ende onverfullighe costen
te vitieren) selve in persoon oft yemande van hunlieden daertoe com-
mitteren, reysen binnen de steden van Mechelen, Liere ende Heren-
thals, ende van elcker stadt ende plaetse brengen behoerlycke certifi-
catie besloten vande weth oft laeckengulde, hoe ende in wat manie-
ren men de raemen aldaer mach gebruyken ende useren, omme
tselve gezien, voorts inde zaecken geordonneert te worden, zoo
behooren zal. Ende aengaende het residuum van de voers. requeste,
zyn daerop gehoort dekens ende oudermans vander laeckengulde
binnen dese vryheyt, die welcke hebben vercleert dat zy den eedt
in dese requeste geruert anders noynt en hebben verstaen, dan ge-
lyck de supplianten den selven in haere requeste hebben gepresen-
teert. Ende sullen daerom die voers. supplianten moghen gestaen
mits doende eedt by hen in dese requeste gepresenteert. Actum in
volle Collegie van scepenen ende der laeckengulde, dempto Andries
Nysmans, schepene. Op den elfften dach Aprilis XV^c jaer ende
LXX stilo Brabantie voer Paeschen, orconden van my.

J. Walscharts.

STADSARCHIEF TURNHOUT. Doos Ambachten.
Oorspronkelijk stuk, eigenhandig ondertekend. Pa-
pier. H. 0,29 ; B. 0,20.

Kanunnik J. E. Jansen. O. P.

Stadsarchivaris.

III.

Schikkingen voor het kiezen der dekens.

1673.

Ordonnantie gemaect ende geconcipteert bij die
gelycke confreers der Laeckengulde als volgt.

Alsoo de coopliedenis der laeckenen binnen dese stadt ende vryheyt
Turnhout altyt hebben versaempt geweest benefens de cleermaeckers
alhyer in eene Gulde, ende geconsidereert tselve ^{was} tēns causerende
verscheyde onheylen en differenten, ende oock gemerckt onse voor-
saeten seer heylichlyck ende serieuselyck hebben geprocedeert voor
dese in het conserveren der laeckengulde, als privilegyen aen de selve,
by Hertogen ende Hertoginnen van Brabant vergunt ende verleent,
die als nu door die troubelen ende voorgaende oorlogen seer waeren
te onder gecomen : Soo ist dat bij die principaelste cooplieden der
laeckenen goet gevonden is ende geresolveert geworden (: om de
selve Gulde wederom te doen floreren tot welstant der ingesetenen :)
eenighe pointen ende articulen opte stellen ende die bij den souve-
rainen Raede van Brabant te doen en laeten approberen en ratifice-
ren, gelyck hyer voerens geinsereert is, waer toe altyt gerefereert
wordt mits desen, om in toecomende de selve pointen ende articulen
in de voers. Octroye vermeldt altyt gereguleert te connen woorden;
gelyck oock in toecomende dese naervolgende articulen bij de
gelycke Confreers der Laeckengulde geconcipteert ende opgesteld
sullen naergecomen ende ingevolght woorden als volgt.

Inden iersten soo ist goet gevonden, dat alle twee jaren te weten
op den dach naer onse L. Vrouwe Lichtmis (1) sullen gecosen wor-
den uyt de confreers der laeckengulde twee dekens.

Welcke dekens voor den tyt ende termijn van twee jaeren sullen
in de selve qualiteyt dienen, ende gehouden sullen wesen naer de
expiratie vanden voers. tyt, te doen voor die gelycke laeckenvercoo-
pers ofte confreers der selve gulde, behoerlycke reeckeninghe, bewys
ende reliqua.

(1) Staet te noteren dat de dach van ons Lieve Vrouwe Lichtmis is verandert op
St. Franciscus dach. (In nota daarbij gevoegd nevens den tekst.)

D' welck alsoo gedaen synde, soo sullen die affgaende deeckens geauthoriseert syn, in qualiteyt van schepenen en laethen, te procederen (: naer voorgaende convocatie der gelycke confreres :) tot een nieuwe electie oft keuse van twee nieuwe schepenen oft laethen uyt de de dienende schepenen oft laethen.

Ende alsoo sterck sijnde vier scepenen oft laethen, soo sullen de selve vier scepenen vermogen voorts te procederen tot twee andere uyt de selve seven dienende scepenen ofte uyt het geheel corpus ende alsoo ses sterck synde, soo sullen de selve ses voorders procederen totten sevensten schepene of laethe.

Dewelcke alle seven inde voorscreven qualiteyt sullen dienen voor twee jaeren, naer welcke expiratie, de welcke wesen sal altyt des anderen daeghs naer den feestdach van Onse Lieve Vrouwe Lichtmisdach, (1) wederom sullen verandert worden, ende geprocedeert worden (in der voegen en manieren voors.) tot eenen nieuwen keuse.

Gelyck ook de voers twee gedient hebbende deeckens, sullen kiezen twee laethen ofte scepenen uyt de dienende scepenen, ende alsoo vier sterck synde, sullen procederen tot twee andere confreres als voorscreven is.

Soo danichlyck nochtans, in cas oft gebeurde, dat de voorscreven vier scepenen nyet en comen accorderen in het kiezen ofte voteren tot twee naervolgende, soo sullen de twee outste der voorscreven vier scepenen of laethen vermogen ende geauthoriseert syn het different aff te doen en kiezen twee scepenen.

Welcke voteringhe der voors. twee outste scepenen sal altyt voor goet ende validt gehouden worden.

Ende soo wanneer imandt van de seven scepenen oft laethen compt aflyvich te woorden, ofte sterven, soo sullen de resterende laethen oft scepenen vermogen te kiezen eenen anderen uyt het geheel corpus.

Mitsgaeders oock iemandt comende te sterven uyt de selve laeckengulde, soo sal bij de vrinden van den aflyvighen betaelt worden aen de selve gulde twee guldens voor het accompagnieren het doot lichaem ter gewyde aerde.

Item voor het accompagnieren der lichaemen der vrouwpersoo-

(1) Nota post festum Sancti Francisci.

nen eenen gulden, ende thien stuyvers voor der kinderen lichaemen, in cas de gulde daertoe gebeden worddt.

Alle welcke voorscreven somme die deeckens in hunnen ontfanck sullen moeten verantwoorden.

Is oock noch meerder geresolveert ende overcomen, dat in toecomende alle schulden comende te procederen, soo over gehaelde laeckenen arbeyts loon over de selve, als andersints, de schuldenaers daer over sullen te rechte betroecken woorden, soo en gelyck van outs altyt geobserveert ende geplogen is geweest.

Ende om dyenvolgens ordentelyck voorts te procederen, soo is goet gevonden te stellen als bode der voors. gulde Franchoy's Subee, die tselve ampt is accepterende mits desen, om in toecomende geemployeert te worden, soo tot die weeten te doen als andersints.

Aen relaes van welcken bode altyt sal gegeven worden volcomen geloeff, ende genieten den salaris daer toe van outs staende.

Boven welcken salaris de selve bode jaerlycks alnoch sal genieten voor een pensioen van deser laeckengulde eene somme van acht guldens, waer van de verschyndach altyt wesen sal des anderen daeghs naer Onse Lieve Vrouwe Lichtmisdach.

Welcke somme van acht guldens in die te doene reeckeninghe der deeckens in uytgaeff altyt sal verantwoordt worden.

STADSARCHIEF TURNHOUT. Groot Register der
Lakengulde. nr v. eertyds nr 860. bl. 13-16. XVIIe eeuw

IV.

Brief van Mr N. Verheyen, van Oirschot, om te Turnhout zich als lakenmaker te mogen vestigen.

1733.

Aen den keyser ende coninck in sijnen souvereynen raede geordonneert in Brabant.

Verthoont met alle eerbiedinghe Sr N. Verheyen gebortigh van Oirschot, quartiere van 's Hertogenbosch, laeckenmaecker, laeckenbreyder ende verver van zijnen stiel dat hij over eenighe maenden binnen de stadt ende vrijheydt Turnhout gecomen sijnde tot houwelycken staet met jouffrouwe Anna Catharina van Eyck *ingeboirne* der voors. stadt Turnhout, van intentie is aldaer, door aenraedinghe van veele principaale ingesetenen ende op 't versoeck van sijne huysvrouwe te blijven wonen, dan alsoo hem door die van de lakengulde der selve stadt, bestaende ontrent in thien ofte elf persoonen, stonde belet te worden d'exercitie vant voors. ambacht van lakenmaecken ende bereyden uyt crachte van eenige caerten ofte politique ordonnantien aen de voors. gulde, door de weth van aldaer, van over de sestigh ende meer jaren verleent, ende in desen raede *bij provisie ende tot wederroepens toe* geaggreert, volges dewelcke den remonstrant als afgesetenen ofte afboorlinck, alleer 't voors. ambacht te mogen exerceeren gehouden soude wesen twee jaeren bij eenen vrijen meester der selve gulde te wercken, d'eerste jaer voor niet ende tweeden jaer voor halven loon ende tot dien te betaelen notabele somme aen voors. gulde.

En aengesien de remonstrant syne leerjaeren binnen de stadt van 's Hertogenbosch heeft gedaen soo soude het voor hem slecht ende onredelyck wesen, ende oock teghens sijne reputatie van nogh eens op dusdaenighe maniere sijne leerjaeren te moeten doen, ende dat in eene plaetse daer maer eenen laeckenmaecker en is alleenlyck (: quod notandum :) met een getouw wevende, ende soude alsoo liever wederom naer syn gebortplaetse vertrecken, alwaar hij die fabricque van stonden aen liberlyck can exerceeren, als wel nogh twee jaeren te moeten leeren, ende dan nogh geven eene merckelycke somme, aengesien hij oock in veel oncosten staet te vallen, mits hij niet van

sin en is alleenlyck met een getouw maer met dry, vier ofte meer getouwen de lackeweverye te doen. Allen hetwelck hij verthoonde bij requeste over eenighe maenden aen de magistraet van Turnhout heeft te kennen gegeven ende versocht dat sij naer het exempel van hunne hoofstadt Antwerpen den verthoonder in de voors. laken-gulde souden admitteren ende de exercitien van sijn voors. ambacht liberlyck laeten exerceeren, mits alleenlijck doende sijne proeve int voors. ambacht ofte ter interventie van twee experte meesters van Antwerpen, ofte wel soo ende gelijk die van de voors. magistraet souden goetvinden te reguleren ende alsoo te dispenser in desen cas over hunne voors. ordonnantien.

Op welcke requeste sij twee uyt hun collegie hebben gecomiteert om hun over den inhoud der selve requeste gehoort die van de voors. lakengulde te informeeren om hun raport gehoort naerder gedisponneert te worden, welcke gecomiteerdens naer voorgaende informatie geen ander raport en hebben gebrocht dan *dat die van de selve laeckengulde daerinne niet en conden stemmen*, sonder dat den verthoonder door sijne continuele sollicitatie tot hier toe eenighe voordere resolutie ofte dispositie op sijn requeste heeft connen becomen van de selve wethouderen die hem met woorden tot nochtie hebben geamuseert, ende hem eyndelyck comen te verseijden tot dit souvereyn Hof, welke wethouderen nochtans, gelyck men geinformeert is, syn rechtmaetigh ende avantagieus versoeck voor hunne vryheyte souden toestaen, indien sij door eenighe vande voors. laeckengulde, niet en waeren geinthimideert.

Dienende yoorders gereflecteert, dat die gulde binnen Turnhout is opgerecht ten tijde als het laeckenmaecken daer seer floreerde, d'welck aldaer in dese conjuncture van tijdt soodaenighlyck is verslapt, datter maer alleenlyck den voors. eenen persoon met een getouw t'selven fabricq is maeckende.

Dat de andere van de voors. lakengulde hun alleenlyck geneirende met laecken te vercoopen genootsaecht syn hunne laeckens, die sy tot Turnhout vercoopen te laeten fabricceeren op andere plaetsen, als tot Tilborgh (: wesende op Staeten bodem :) Deschel, Mol, Rethy ende andere dorpen, ofte wel de selve laeckens te coopen bij andere, ofte buyten Brabant, tot groote prejuditie van die nombreuse gemeynthe van Turnhout, notoir synde dat alle fabriquen ende manufacturen grooten consumptien ende conquesten bij brengen aen de plaetsen daer die gemaect worden.

Soodaenighlyck dat de fabrique der laeckenen tot Turnhout voors., om soo te seggen gans te niet is, ende door die gemelde ordonnantien tot profyt van de ingeboirne aldaer geconcipteert; indien daerinne niet en wordt gedispenseert ofte voorsien, teenemaal sal ten onderen blijven, mits daer geene subjecten en sijn, capabel om die fabricque te augmenteren ofte leerlingen aen te nemen.

T' is om die oorsaecke dat de stad Antwerpen ende andere steden van Brabandt beneerstigende den intrest van hunne ingesetenen ende innesiende het welvaert, daer door aen de selve geschiedende groote privilegien ende vrijdommen toestaen ende vergunnen aen alle vremdelingen ende inboirningen, die aldaer eenige nieuwe fabricquen comen maecten ofte herstellen, gelyck men daegelycx onder vindt te geschieden.

Niettemin blijven die wethouderen van Turnhout in mora van voorders op des verthoonders requeste te disponeren, aen dewelcke nochtans bij de gemelde ordonnantien volcomen macht gegeven is; om de selve te veranderen vermeerderen ende verminderen tot meesten oirboir des voors. gulde *ende van de gemeytenaeren* de welcke nochtans volgens hunnen eedt behooren te beneerstigen den intrest van hunne gemeynte sonder hun door instigatien van particuliere te laeten misleyden, oorsaecke den remonstrant syn recours is nemende tot de supreme macht van desen souvereynen Hove, d'welck gewoon is in diergelycke gevallen te voorsien.

Oodtmoedelyck biddende 't selve gelieve gedient te wesen, dispenserende in de voors. ordonnantien van de lakengulde der stad ende vrijheydt Turnhout, aen den suppliant te permitteren om binnen de selve stad ende vrijheydt als vrijen meester der voors. gulde, liberlyck ende de voors. ordonnantien niettegenstaende, te mogen exerceren het voors. ambacht van laeckenmaecken, bereyden ende vercoopen, 't sy metter ellen ofte met het stuck mits doende sijne proeve voor alsulcken personen als dit Souverein Hof ofte de weth van Turnhout sal gelieven te nomineren. D. D. etc.

J. B. SANEN. 1733.

Van boven stond op de eerste bladzijde: Advies van wethouderen van Turnhout te geven binnen twelf daegen naer d'ins^e om etc. Actum 7 September 1733. J. DE WAHA. 1733.

Van onder stond: Insinuatio facta 14 7^{ber} 1733. G. LAREN.

STADSARCHIEF TURNHOUT. Doos Ambachten.
Oorspronkelijk stuk. Papier 7 blz. H. 0,30 : B. 0,19.

Aanvraag aan het gemeentebestuur, aangezien de misbruiken, eenige punten bij de Kaarte te voegen.

1743.

Aen mijne Heeren die Schouteth ende Schepenen der stad ende vryheydt Turnhout.

Verthoonen met eerbiedinge die Dekens ende voordere supposten der Laeckengilde binnen de voors. stad ende vryheydt hoe dat mijne heeren in date 5 Decembris 1672 gedient sijn geweest te approberen ende te ratificeren de poincten ende ercomen bij die vande Gilde als doen geconcipteert vervath in de acte hier by cotype authentiqc gevoeght sub n° 1, welcke oock daer naer nempen in date 5 Juny 1673 bij den souvereynen Raede van Brabant syn geagreert ende geconfirmeert geworden met ordonnantie aen alle de gene des raeckende sijn daer naer te reguleren ende conformeren, dat door verloop van tijden diversche inbreucken tegens de privilegien perogativen, ende statuten der gemelde gilde syn geschiet, streekende tot naerdeel der verthoonderen gilde, tegens de welcke sijn geirne soude versien, als namentlyck in het reguleren ende vinden der sloten der jaerlycksche reekeningen, het beletten van dat vremde van buyten lappen ende laeckens inbrengen, te coop presenteren ende vercoopen aen andere dan aen de supposten der gemelde gilde, mitsgaeders tot het uytvinden der costen ende lasten die de selve gilde gehouden is te draegen, ende om soo veel doenelyck de selve daer van te ontlasten ende finalyck om te verhoeden dat afborelingen in de selve niet en souden komen egalyck ende op den voet der inborelingen, welcke laste sekerlyck daerinne eenigh voordeel boven de afborelingen behooren te genieten, het welcke de afborelingen trachten te illuderen uyt dien in de voorgeroerde acte ofte caerte maer en soude gesproken worden van degene komende van buyten, geen poirters ofte ingesetenen synde.

Waerom syn eenigen tydt binnen dese stad komen wonen ende poirter worden ende alsoo ingesetenen synde pretenderen te gestaen mits betaelende voor incomgelt de somme van sestigh guldens alleenelyck synde hetgene de inborelingen voor inkomgelt moeten betaelen, hetgene geschiet directelyck in fraudem van den 17 artikel, onder

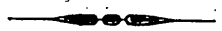
correctie constant sijnde dat men in de caerte door het woord afge-
setenen heeft willen verstaen afborelingen aengesien andersins de
inborelingen van geene betere conditie soude wesen als de afbore-
lingen, het gene onder seer ootmoedige correctie waere tegens allen
borgelyck recht ende perogatif om aen allent gene voors. te reme-
dieren, ende de voorschreve dubieusheyte wegh te nemen soo hebben
de verthoonders geconcipeert eenighe additionele articulen ende
poincten hier nevenaende sub n° 2 welcke bij gemeijne resolutie de
date 17bre 1743 men voorgenomen heeft aen Ued. te presenteren
ende daer op te vraegen Ued. ratificatie ende approbatie ingevolge
de macht bij de souverejne Princen van de Landen gegeven breeder
in de gevoeghe acte beroepen, reden van hun ootmoedigh recours
tot Ue : Ue :

Oodtmoedelyck biddende gelieve gediend te wesen de gemelde
additionele poincten te approberen ende te ratificeren ende van de
caerte der verthoonderen deel te laeten maecken, met ordonnantie
aen allen degene des raeckende hun naer de selve te conformeren
ende reguleren en hun daervan te verleenen acte in forma D. D.

Van achter op de bladzijde stond : Aen Potteau examineren van
de poincten ende cartte — 3-0. Opstellen van requeste — 3-3.

STADSARCHIEF TURNHOUT. Doos Ambachten.
Oorspronkelijk stuk. Papier; 6 blz. H. 0,30; B. 0,19

Kanunnik J. E. Jansen O. P.
Stadsarchivaris.

INHOUDSTAFEL

Titel	bladz.
I. Staat der bevolking	5
„ II. Gemeentebestuur	11
„ III. Gemeente-inkomsten	12
„ IV. Liefdadige gestichten.	19
„ V. Eeredienst	24
„ VI. Openbaar onderwijs	26
„ VII. Schoone kunsten, wetenschappen en letteren	32
„ VIII. Gezondheidsdienst	35
„ IX. Justitie, openbare veiligheid, gevangenis	37
„ X. Militie	39
„ XI. Openbare belastingen	40
„ XII. Openbare werken	42
„ XIII. Landbouw	46
„ XIV. Nijverheid en maatschappelijke werken	51
„ XV. Feesten	58
Bijdragen tot de Geschiedenis der Lakengilde van Turnhout uit het Archief der stad	105

